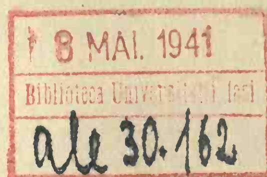
APOSTOL CULEA

OMAGIU

ŞCOALA POPORULUI
1940

Omagiu

lui

Apostol Culea

„Școala Poporului"

1940

AP. D. CULEA
la 58 ani

„Să pomenim în treacăt despre noi lucrătorii din această „vie a Domnului“ — cum spune Evanghelia — şi care este cultura populară. Nu avem o concepţie economică despre munca culturală care se etalonează pe ore. Această muncă nu se evaluiază monetar. Nu ştiu dacă am fi avut atâtea Cămine şi Şcoli Ţărăneşti, dacă ar fi existat la mijloc obligaţii şi salarii. Suntem — cum zice poetul — ca pasărea de pe creangă: „Cântă şi asta e singura ei răsplată“. Ne leagă trăirea pasionată a unei idei, căci sufletul nostru este în operă, a crescut cu Instituţia ani de-a-rândul, cu care ne-am confundat“.

APOSTOL D. CULEA
(Dintr'o cuvântare despre Fundaţia Culturală Regală şi Cultura Poporului)

*

„Dacă ai sat natal, ajută-l; dacă n'ai, caută şi adoptă unul“

APOSTOL D. CULEA
(*„Datoria către satul natal (fiii satului)“ în rev.* Căminul Cultural, *An. I Nr. 9-10, pag. 283*).

COLABOREAZĂ:

ION MIHALACHE
D. V. ŢONI
TEODOR IACOBESCU
EM. BUCUŢA
C. N. IFRIM
AL. LASCAROV-MOLDOVANU
STANCIU STOIAN
E. IONESCU-DARZEU
I. POPESCU-TEIUŞAN
C. GEROTA
F. POPU ŞĂNŢEANU
P. R. PETRESCU
PAULA NECULCE
PR. GR. M. POPESCU
D. SERBESCU-LOPĂTARI
GH. BUZOIANU
VALERIU MĂGUREANU
PETRE DINU
GH. I. IACOB
TURIST
B. IORDAN
GH. T. DUMITRESCU
ION BERCA
PAUL VĂTĂMANU
I. MATEIESCU
ION ITOAFĂ
MIRCEA ISPIR

Cu prilejul unei sărbătoriri

Dacă, pentru cine e deprins, e uşor să ataci adversari, mai ales când îţi pun ei singuri arme în mână, este greu să-ţi lauzi prietenii ale căror însuşiri şi fapte sunt mai elocvente decât laudele şi sunt încă în vigoarea de creaţie, pentru a le închide inventariul...

Şi apoi, sunt momente când nu ştii dacă un cuvânt bun le face mai multă plăcere, ori mai multe neajunsuri!...

Aşa e şi cu prietenul Culea.

Nu-mi amintesc în ce împrejurări ne-am cunoscut. Poate, pentrucă dela început ne-am găsit în acord. In viaţa dăscălească şi în încercările noastre de a contribui la săltarea satului, cultural, economic şi social („politică", n'a făcut Culea ; cel mult „amator") ne-am găsit totdeauna cugetând la fel.

Dar eu n'aş putea spune că l-am cunoscut pe Culea din contactul personal, sau din cel dela „Vremea Nouă".

Pe Culea cel adevărat, mi l-au descoperit lucrările lui.

Mai ales, **două.**

Pe Culea, dascălul de largă şi aleasă cultură generală — cum poate n'a mai avut corpul didactic primar, — mi l-a înfăţişat cartea lui „Insemnări din cultura Italiei", tipărită în 1914.

Ştiam că a plecat în Italia să vadă muzeele ei renumite; ştiam că a plecat cu prea puţine parale; nu prea mi se părea serios lucru...

Dar când apoi am citit ce-a văzut, ce-a simţit şi cum a reflectat Culea, am înţeles că acest om posedă o foarte serioasă cultură, că e înzestrat cu un adânc simţ artistic şi sete ştiinţifică; şi m'am simţit mândru că printre învăţători apare un astfel de exemplar.

Când am citit apoi **„Invăţământul despre natură"** — scris într'o minunată limbă — cu o adâncă cunoaştere ştiinţifică şi psihologică — am avut sentimentul că am descoperit pe „Comenius" al şcoalei româneşti, cel din „Didactica Magna".

Nu am intrat niciodată într'o sală de clasă de ale lui Culea.

Nu cred că are cele mai bune procese verbale de inspecţie din zilele când lucrările nu-i făcuseră încă reputaţia.

Nu-mi închipui elevii lui Culea „stând smirnă la lecţie şi răspunzând cu propoziţie întreagă numai când sunt întrebaţi" — cum se obicinuieşte, oficial.

Dar a mai fost un dascăl cu elevi care nu străluciau în disciplina reglementară; şi care nu se temea de nerespectul programelor oficiale; şi a rămas cea mai proeminentă figură în Istoria pedagogiei.

Nu vreau să abuzez de comparaţiile între Culea şi între simpatiile mele pedagogice.

Dar aşa mi-l închipui pe Pestalozzi în clasa lui — şi între lucrările lui...

Ca pe un fel de Culea, — ceva mai oropsit în viaţă.

Culea, rămâne pentru dăscălimea română, cea mai proeminentă figură pedagogică ce a produs.

ION MIHALACHE

Pentru Apostol D. Culea

Mă leagă de Apostol Culea o prietenie ce a început încă de pe băncile Şcoalei Normale din Galaţi, în care am învăţat împreună şi această prietenie — nedesminţită în cursul atâtor ani — ne-a dus la multe şi fecunde colaborări în diferite domenii de activitate profesională şi naţională.

S'ar putea deci crede că vorbind despre dânsul nu pot fi decât subiectiv, influenţat în orice părere de sentimentul puternic care ne-a unit şi ne-a determinat să fim mereu alături în gând şi'n acţiune, pe toate drumurile vieţii.

Şi nu este aşa.

Inaintea mea nu stă — în clipa când aştern pe hârtie aceste rânduri — prietenul, ci numai *omul* şi *fapta lui.*

Apostol Culea este, neîndoios, cel mai de seamă cărturar al generaţiei noastre, figura cea mai cuprinzătoare a învăţătorimii române din ultimele decenii, stăpânind o vastă cultură şi aducând o gândire profundă şi originală. Intr'o întinsă activitate publicistică, el s'a impus ca un deschizător de drumuri în pedagogie, ca luptător pentru îndreptarea şi înnoirea şcoalei, ca un îndrumător necontestat în direcţia tuturor activităţilor de cultură populară.

Pedagogia românească îi datorește mult lui Ap. Culea, mult mai mult decât unora din aceia ale căror nume se pun mereu înainte drept creatori de noui curente...

Cartea sa „Invăţământul despre natură în școala primară“— scrisă în cei dintâi ani ai carierei, pe când era învăţător la școala de aplicaţie — a fost o *revelaţie*. In partea introductivă arăta cu o cugetare, o căldură și o simţire poetică, impresionante prin prospeţimea și puterea lor, ce forţă și înnălţare pot da sufletului omenesc cunoașterea și înţelegerea naturii și apoi, condamnând metodele în uz pentru învăţarea știinţelor naturale, pleda, cu argumente convingătoare, pentru metodul biologic, indicând și un bogat material din literatură și folklor, ce putea fi utilizat în legătură cu învăţământul despre natură, ca să-l facă interesant și atrăgător.

Invăţatul profesor universitar, d. I. Simionescu, el însuși unul dintre cei cărora natura le vorbește mai cu înţeles și mai cu drag, recomanda la apariţie cartea d-lui Culea și profesorilor secundari, iar d-l prof. N. Iorga își exprima mirarea și satisfacţia pentru adâncimea de gândire a tânărului învăţător.

Pe Ap. Culea l-a atras întotdeauna sufletul copilului, ca unul din cele mai frumoase și mai misterioase lucruri; de aceea a căutat să-l cunoască pe toate căile.

Izvor de cunoaștere a lui a găsit în cărţile unora din marii scriitori, care întorcându-se către anii copilăriei, către anii când pe încetul li s'au deschis ochii către lumea înconjurătoare, și-au amintit farmecul, visările, bucuriile și durerile de atunci, cu toate diferitele rezonanţe ce le-au lăsat în suflet și-au știut să redea toate acestea în pagini nemuritoare.

Din cercetarea pasionată și stăruitoare a acestor pagini și din selectarea celor mai caracteristice, a ieșit „Pentru a iubi copilăria" — o carte care nu numai pentru învăţători și educatori, ci pentru toţi poate fi revelatoare a dragostei copilului pentru ficţiune, a puternicii lui sensibilităţi, a părţilor tainice din sufletul său.

De acest suflet al copilului trebue să se ţină seamă, dacă este ca el să se deschidă și să se desvolte, așa cum se întâmplă cu floarea la lumina soarelui.

Trebue să i se dea ceeace cere curiozitatea, imaginaţia și sensibilitatea lui, ceeace-i poate sgudui și innobila fiinţa, împingându-l către acţiuni generoase și fapte de curaj.

Socotind că un minunat mijloc pentru aceasta este literatura, acea literatură destinată copiilor și potrivită cu vârsta și conformaţia lor sufletească, Apostol Culea a devenit un

entuziast semănător de îndemnuri pentru utilizarea ei cât mai larg şi mai cu pricepere şi un neobosit propovăduitor pentru integrarea ei în opera educativă a şcoalei.

Lucrarea completă ce-a dat despre „Literatura copilului" aduce, în această privinţă, toată lumina şi toate îndrumările. Ea constitue o piatră unghiulară în pregătirea sistemului de educaţie potrivit şi necesar pentru copiii români. Organizarea bibliotecii de clasă — cu cărţile fiecărei vârste alese cu îngrijire din literatura română şi cea universală — ca şi „ora de lectură" — lucruri curente astăzi şi de toţi aprobate—au pornit din viziunea clară a lui Ap. Culea.

Iar pentru îmbogăţirea literaturii copilăreşti în limba noastră, el a scris zeci de volume cu poveşti despre animale şi păsări, cu legende religioase creştine, cu descrieri şi întâmplări în legătură cu minunăţiile naturii, cu fapte de nobil devotament, de sacrificiu şi de eroism, toate într'un stil captivant şi de o rară frumuseţe şi puritate de limbă...

Innoitor s'a arătat Ap. Culea şi'n alcătuirea manualelor şcolare, introducând o altă factură în predarea lecţiunilor, ţinând seamă de putinţile de cuprindere a minţii copiilor, de cerinţele imaginaţiei lor, de legătura cu vieaţa a oricărei învăţături, de nevoia de a căuta şi respecta adevărul, de a cerceta cu vie curiozitate secretele naturii şi a-ţi cufunda necontenit fiinţa morală în frumuseţea şi armonia lumii...

Din organizarea învăţământului primar l-a preocupat în deosebi învăţământul supraprimar şi cel complimentar. Concepţia sa despre acest învăţământ, susţinută cu statornicie şi nestrămutată convingere în ziare, reviste şi cărţi, precum şi prin comunicări în congrese didactice—este de sigur cea mai sănătoasă şi ea a contribuit ca să se ajungă la o bună legiferare a lui—aşa cum o avem astăzi. Principiile puse la baza programei sale, gruparea chestiunilor pe unităţi de vieaţă, în legătură cu mediul social, local şi regional, pregătirea pentru vieaţa naţională prin cultivarea şi desvoltarea virtuţilor moştenite dela înaintaşi şi prin tot mai strânsa comuniune cu tot ce aparţine neamului ca patrimoniu material şi moral, ca şi serioasa îndrumare în direcţia activităţilor practice — agricultură, meşteşuguri, comerţ — au avut în Ap. Culea un fervent susţinător, un luminat călăuzitor.

In învăţământul supraprimar astfel conceput, în cursuri complimentare cu real caracter practic şi în şcoli superioare ţărăneşti, a văzut mijlocul cel mai sigur pentru ca fiii ţăranilor să rămână legaţi de sat, de tradiţiile şi ocupaţiile lui şi tot

odată să fie pregătiţi ca prin munca lor—încadrată în interesul obştesc—să-i ridice nivelul de bună stare şi civilizaţie şi să se întărească astfel temeliile statului naţional.

Dar în afară de această constantă şi îndelungată preocupare, interesul lui pentru problemele pedagogice şi şcolare l-a îndemnat să se ocupe, în studii şi articole risipite cu dărnicie în numeroase publicaţii, şi de alte chestiuni de învăţământ—de aproape toate — fiecare studiu şi fiecare articol însemnând o ţâşnire de lumină nouă, de serioasă pătrundere a problemei şi un interesant punct de vedere personal.

Opera pedagogică a lui Ap. Culea — întinsă, variată şi originală — constitue pentru cultura noastră o contribuţie remarcabilă şi un serviciu însemnat va face şcoalei româneşti cel care o va strânge, o va analiza cu amănunţime şi va sintetiza pentru viitorime bogăţia de idei ce cuprinde, într'o perfectă unitate de gândire.

O altă latură importantă a personalităţii lui Ap Culea o formează activitatea sa închinată culturii populare.

Intreaga problemă a culturii populare a studiat-o sub toate aspectele, atrăgând cu stăruinţă atenţia publică asupra însemnătăţii ei, precizând cum trebue să fie înţeleasă şi cum să fie rezolvată.

A colindat ţara în lung şi'n lat, a cercetat toate creaţiile noastre populare, a văzut cu durere cum se pierd străvechi tradiţii, cum se micşorează comoara sufletească moştenită dela străbuni.

Şi s'a pus pe lucru.

Un material bogat, căutat şi strâns de el cu o răbdare unică, a fost pus la îndemâna tuturor şi sfaturi preţioase a îndreptat către toţi cei dornici de a se dedica muncii pentru răspândirea şi întărirea culturii populare. Cântece, balade, jocuri, datini şi obiceiuri străbune, creaţii artistice de orice fel — nimic nu i-a scăpat. Pe toate le-a învăluit în înţelegere şi'n caldă iubire, aducându-le la cunoştinţa celor de azi, descoperindu-le frumuseţea şi îndemnând să fie cultivate, pentru ca prin ele să ni se păstreze curată şi neschimbată firea neamului, să ni se purifice sufletul naţional şi să avem cu ce ne mândri în faţa lumii.

Prin numeroase articole, publicaţii şi cuvântări la Radio, la cursuri şi şcoli superioare ţărăneşti, ca şi în Căminele Culturale, Ap. Culea a făcut un adevărat apostolat, stimulând, organizând şi călăuzind până în cele mai depărtate colţuri de ţară una din cele mai frumoase activităţi a anilor din urmă.

La Chişinău 1919
Serviciul Propagandei Culturale.
Colaboratorii:
In faţă: Ap. D. Culea, N. N. Beldiceanu. Ştefan Ciobanu. N. Dunăreanu;
in spate: Tudor Panfile, M. Sadoveanu.

S'au ocupat şi alţii de problema culturii populare — unii din aceştia fiind somităţi ale ştiinţii şi gândirii româneşti — dar poate nimeni n'a arătat atâta credinţă în puterea ei, ca factor de trezire a energiei naţionale şi de afirmare a românismului, nimeni nu i-a dăruit ca dânsul atâta entuziasm.

Dacă opera lui Ap. Culea este impresionantă, dacă ea constitue cea mai puternică afirmare a gândirii, a valorii şi muncii învăţătoreşti, *omul* a răspândit, între toţi cei care l-au cunoscut admiraţie pentru complexitatea lui sufletească, preţuire şi iubire pentru bunăvoia cu care-şi risipeşte darurile primite dela Creator.

Crede în puterea cărţii, îi soarbe cu însetare frumuseţea şi înţelepciunea şi din comunicarea cu gândirea şi simţirea marilor scriitori şi-a făcut una din supremele bucurii ale vieţii. Te uimeşte ce număr imens de cărţi — din toate domeniile de creaţie ale minţii omeneşti — a citit, ce vast capital de cunoştinţe a îngrămădit şi asimilat în mintea lui.

Este îndrăgostit de natură, de scrisul frumos, de poezie, de muzică, de teatru, de operele de artă.

Un artist şi un poet.

Doi, trei ani numai după ce păşise în carieră, a plecat să vadă cerul, pitorescul, monumentele şi muzeele Italiei. Aproape fără niciun ban. Cum va fi trăit pe acolo nu ştiu, dar totuşi a avut voinţa să colinde minunata ţară, în lung şi'n lat, timp de mai multe luni, să-i cunoască măreţele amintiri ale trecutului şi comorile artistice, să se îmbete de poezia peisagiilor ei, să simtă cum i-i străbătută întreaga fiinţă de acel suflu de frumuseţe şi artă, care nicăeri nu pune stăpânire pe tine, ca'n Italia.

La întoarcere, a dat o carte — „Insemnări din cultura Italiei" — uitată astăzi — deşi ar fi bine să fie retipărită într'o nouă ediţie — preţioasă prin noutatea şi bogăţia informaţiilor, utilă prin seriozitatea observaţiilor, fermecătoare prin impresiile despre lucruri şi oameni, întotdeauna vii şi neaşteptate.

Şi mai impune la Ap. Culea caracterul său: ferm în credinţe, statornic în convingeri, curagios în manifestarea opiniilor.

A avut de suferit nu odată din această cauză, dar înapoi n'a dat.

O amintire despre tăria caracterului său:

Invăţător la şcoala de aplicaţie de pe lângă Şcoala Normală din Galaţi, a îndrăsnit să scrie un articol, într'o revistă învăţătorească, în care aducea critici pentru lipsa unor serioase criterii la selecţionarea profesorilor de şcoli normale şi arăta

cât de multe elemente slabe se găsesc tocmai la şcoalele cu misunea de a forma pe viitorii luminători ai poporului.

Nu i s'a iertat cutezanţa.

Prin însuşi unul din marii potentaţi ai şcoalei de pe vremuri, i s'a cerut să retracteze — căci altfel va fi aspru sancţionat.

N'a retractat însă nimic şi într'o dimineaţă, curând după aceea, îmi luam rămas bun dela dânsul la debarcaderul din Galaţi. Pleca la Tulcea, mutat ca pedeapsă...

Invăţătorimea română şi-a câştigat un loc de frunte în vieaţa Statului, fiindcă a stat întotdeauna cu devotament, demnitate şi cinste la postul său de grea răspundere, contribuind, în măsură covârşitoare prin activitatea sa la propăşirea culturală a ţării şi la consolidarea naţională, fiindcă nu şi-a desminţit niciodată credinţa faţă de Patrie.

Dar şi-a câştigat acest loc şi prin personalităţile de seamă răsărite din rândurile ei şi care s'au afirmat ca elemente de necontestată valoare în creaţia culturală şi de tărie morală în acţiunile şcoalei şi'n luptele naţionale.

Una din aceste personalităţi — cea mai proeminentă din zilele noastre şi al cărei nume va rămâne în istoria şcoalei şi culturii româneşti — este Ap. Culea.

D. V. ŢONI

Prietenului, care şi-a împlinit datoria

Au trecut 40 de ani, peste noi și rosturile noastre, iar acum prindem în sborul ei clipa, când vieața ne-a înfrățit.

Sunt pline de duioșie amintirile și răsplată uneori în truda muncii, peste tot vârtejul de gânduri și înlănțuirea întâmplărilor.

In acest popas de liniște și neturburată odihnă, numai visurile ne pot fi stăpâne.

Şi începe apoi să colinde prin locuri de mult părăsite gândul spre trecut.

Era o școală nouă, pe dealul Țiglinei, în orașul apelor nesfârșite.

In grădina cuprinzătoare, alergau pașii noștri de copii, dornici de joacă și hârjoană, de cântec și mângâiere.

Pe iarba celei dintâi primăveri, ce ne-a încălzit pustiul singurătății și al dorurilor noastre, ascultam cu nesaț pe un elev mai răsărit, cu ochii vii, luminoși, cetind celebrul roman „Quo Vadis".

Apostol Culea, copil de țărani din Bărăgan, urmaș al păstorilor din Făgăraș, care colindau țara cu hotare retezate, mi-a încălzit sufletul și m'a învățat să iubesc cartea.

Ne-am înfrățit, el mare, spre sfârșitul școalei și eu începător, având același răsad al colinelor ardelenești.

De-atunci, în fiecare an, la Paşti, citeam cu nesaţ minunata epopee a martirilor creştinismului.

In colţuri neştiute de ceilalţi, sărbătorile noastre treceau în cântec şi visare, iar sufletul meu se îngemăna cu al prietenului drag, rămas astfel până astăzi.

După terminarea şcoalei, legăturile noastre au fost şi mai strânse; nu am dat uitării gândurile ce ne-au înflorit tinereţea şi ne-au deprins să muncim, spre a putea înfăptui visurile noastre.

Trăind în preajma unui prieten entuziast şi îndrăgostit de cântec şi depărtări, am păstrat totdeauna amintirea zilelor petrecute pe-aceleaşi cărări, în aceleaşi grădini ale vieţii noastre de copii sărmani, dar aşa de bogaţi sufleteşte.

El a plecat să colinde ţara, spre a cunoaşte frumuseţile ei şi a cerceta necazurile fraţilor ţărani.

Adunările Ligii Culturale, congresele învăţătoreşti, excursii în Bucovina şi Ardeal, erau atâtea prilejuri care-l îndemnau pe Apostol Culea să alerge, însetat de a cuprinde în sufletul său cât mai temeinice cunoştinţe şi a se îmbăta de pitorescul plaiurilor româneşti.

La şcoala de aplicaţie din Galaţi a fost pentru tinerii normalişti cel mai bun prieten şi pedagog, lăsând la o parte metodologia seacă şi rece a treptelor formale şi a unor principii ce tindeau să usuce sufletele, în loc de a le încălzi.

Minte clară, bogată în cunoştinţe adunate cu ordine, a fost în adevăr un îndrumător pentru viitorii învăţători.

A scris, încă din 1906, în ziarele şi revistele învăţătoreşti, cerând înfiinţarea şcoalei normale superioare, care urma să funcţioneze în localul spaţios al Şcoalei Normale „C. Negri" din Galaţi (desfiinţată în 1905).

Fără a fi agitator al mulţimii, încălzea adunările învăţătoreşti prin expunerea clară, justă, serioasă a chestiunii în desbatere.

Sfatul său era totdeauna preţuit, fiindcă era obiectiv şi precis, fără subtilităţi.

La „Vremea Nouă", între 1910—1916, a muncit cu entuziasm, aducând mişcării învăţătoreşti şi revistei de luptă tinerească, prestigiul cărturarului, înviorarea senină a omului dornic de libertate şi îndrăgit de artă.

Cartea ce se tipăreşte acum şi se închină lui Apostol Culea,

cuprinde amintirile prietenilor săi și întreaga lui vieață, închinată binelui obștesc.

Voiu adăoga numai câteva scrisori, din care se poate desprinde sufletul de prieten bun al învățătorului, care a fost chemat să răspândească în lumea satelor, razele binefăcătoare ale culturii și civilizației.

*

* *

Se pregătia de plecare în Italia, visul său de tinerețe, realizat cu mari jertfe. Cu câtă duioșie și sinceră iubire de frate mi-a scris din Iași, la 4 Sept. 1912:

„Neștiind unde te afli pe timpul vacanței, te hiritisesc acum pentru reușita de a fi ceia ce am fost și eu. Iți doresc ca sarcina — că sarcină e — să ți-o împlinești măcar atâta cât să-ți împaci conștiința.

Și mai doresc să duceți mai departe ceia ce am început eu cu Țoni pentru școală și pentru mișcarea noastră.

Aceia ce noi, din împrejurări știute n'am putut face decât prea puțin, Dv. amândoi, să lucrați și mai mult ca noi și mai cu spor.

Am trecut de 30 ani, mă pot mândri că nimic din entuziasmul celor 23—24 ani n'am pierdut. Ai prilejul acum să cultivi aceia ce dă entusiasmul vieții, al muncii. Aceasta iți doresc întâiu. Restul vine dela sine. O să ne vedem peste câteva zile. N'ași vrea să plec în țara Soarelui, fără o strângere de mână".

Fir de aur curat, țese pânza prieteniei, în care modestia unui suflet mare, îmbracă alte suflete apropiate.

*

* *

Mai târziu, din Italia.

Roma, Joi-Martie 1913

„Am primit cartea. Grazie a Lei (mulțumesc).

Transportul artistic nu va întârzia mult. Mă îngădui să-l aduc eu? Oh! Și eu doresc să viu, să mă întind pe iarbă cu voi alăturea, să vă spun de pe-aici, în liniște, din câte am adunat anul ăsta, din țara Trovatorilor. Dumnezeu știe dacă voiu putea vreodată să spun tot, ori să aplic tot ce am văzut ori am aflat din cărți. De aceia mă apucă melancoliile de pe acuma. Dacă

am văzut splendorile geniului uman, nu-s deloc fericit. Să nu invidiaţi drumul meu, dragii mei! Călătoriile nu fericesc.

Un învăţător, care a făcut o bancă, a luminat un sat şi duce viaţă morală între semeni, acela e de invidiat. Eu n'am făcut nimic din toate astea şi gândul ăsta, hei iacă (n'aţi crede), când ies dela Rafael, ori de unde e artă şi splendoare, mă urmăreşte ca o umbră blestemată...

Lucruri noui din domeniul nostru pedagogic descoper mereu: mă informează ba unul, ba altul, răscolesc prin biblioteci. Am adunat o sumă de note, cu sete, dela 9—1; 3½—7 seara zilnic aproape, fără sărbători. Am avut tot timpul şi pentru artele lui Dumnezeu. Sunt doar aici de 5 luni. Peste 3 săptămâni, după ce mă duc pentru a doua oară la Neapoli, trec prin Pisa la Milano. Aşi vrea să văd pe Ghibu la Sibiu; m'a invitat să-l întovărăşesc într'o călătorie pela şcolile ardelene. Imi trebue două cărţi, care îmi sunt de trebuinţă pentru cartea la care lucrez: „Sully: Etudes sur l'enfance, 1898 libr. Alcan-Paris"; Braunschwig: L'art et l'enfant, edit. Henri Didier, Rue de la Sorbonne, Paris, 3,50 lei"...

Să nu le plăteşti; nici să nu mi le trimiţi.

Dacă Omul Politic nu vrea să le plătească în contul colaborării la „Credinţa", lasă până vin eu în ţară. Le-aşi lua de-aici, dar am prea mult bagaj în cărţi şi prea puţin în bani...

M'au părăsit toţi, după ce am scris cărţi postale de câte 5 lei pe lună. Nu mi-a scris nimeni, afară de tine. Acum tac şi eu. Doresc să mă schimb cu locuinţa, ca să nu fiu la o dramă, ce se aşteaptă în internatul meu.

Duminica trecută a fost Paştele catolic.

Am fost pela bisericile mari să aud coruri celebre, predicatori celebri. Dumnezeule! ce artă mare are în mâini catolicismul! La San Pietro încap 20.000 de oameni. Ce greu o să-mi vie la plecare! Las prieteni, cunoştinţe, colţuri şi temple iubite ce nu am să le mai văd niciodată!

Conştiinţa mi-e împăcată că am folosit, că am adunat şi pentru profesia mea şi pentru cultura personală umană. Datoriile materiale le suport deci cu mai multă uşurinţă. Ce să vă mai spun? Arde soarele: fierbe Roma; foesc pe uliţi cete de excursionişti, se râde, se petrece, se iubeşte; eu însă nu-s vesel mai de loc. Râd doar pe româneşte când cetesc în Viitorul vreo boroboaţă de-a Ligii culturale din Galaţi, când îmi apare în minte

grava figură a Omului Politic adunând lumea la club, ori trecând cu manuscrisele în geantă la redacţie sau tipografie.

Dacă amintirile îmi vin pe stradă, mă umflă râsul şi atunci scot batista. Tare aş vrea să-l văd în exerciţiul funcţiei.

Dar... la Galaţi, mai mult." (1913).

*

* *

Dela Tulcea (7 Dec. 1913):

...Dacă găseşti pela normalişti corul: Gloria patriei: „Cei care şi-au jertfit viaţa pentru ţară..." de Bazin, te rog trimite-mi. Eu îs vârît până în gât în întreprinderi pe aici. Fac un cor al Ligii cu diletanţi între 4—8 seara. „Ernani" l-am dat gata.

Imi trebue şi celălalt cor. Merge straşnic.

La Casa de cetit avem câte 100—150 cetitori lunar. Acum deschidem o bibliotecă publică cu vreo 4—5 mii volume. Muncesc în orele libere, organizez. Is plătit pentru asta cu 60 lei lunar şi locuinţă".

Tulcea, Noemv. 1914:

Sscrisoare către Ion Mihalache:

„Sunt la aman greu. Fiecare zi întâiu mi-aduce poliţi de plată; unele se protestează. Greu o duc!

Rău m'am încurcat cu „Italia" mea!

M'ai putea ajuta într'un fel.

Să-mi desfaci printre colegi, cunoscuţi, într'un timp de....... un stoc de vreo 20 volume. Chiar, fără aşteptarea ta, am şi scris la tipografie să-ţi trimită volumele".

Din Sudiţi, Iulie 1916:

„Am fost şi pela Tulcea. M'a băgat la închisoare câteva ore, dar veni şi ordinul dela Minister de amânare. Am plecat imediat. Sosit aici acum.

Mihalache mi-a scris că la 21 Sept. a convocat comitetul. A greşit probabil. Dacă-mi plăteşte şi mie drumul viu şi eu, mai ales că se discută Revista. Imi cere şi el şi Păunescu, manuscrisele imediat.

Te rog iarăşi tare mult, până vin eu, dă câţiva lei servitorului, să-mi văruiască odaia, căci iată ce e, dragul meu: nu mai pot sta aici, mi-i urît, mi-e dor, departe de...; nu pot lucra, trebue

să vin la Bucureşti. Nădejdea e la lecţii; măcar 2—3 sute să scot până la Septemvrie. Ai putea acum, la început să-mi dai şi mie 1—2 lecţii. Imi cauţi până la 20—21. Chiar spune nepotului, că pe fratele său îl iau eu. Mă ajuţi cu asta mult de tot. Cel mai mare bine ce mi-l faci. Venind acolo, găsesc eu şi altele. Răspunde-mi îndată, să am răspunsul până Luni. Sunt la o cotitură decisivă şi dacă ţii la mine, trebue să mă ajuţi. Ai început să contribui la fericirea mea. Sufletul mi-e foarte încărcat şi n'am cui mă spovedi. Mi-eşti drag".

*

* *

La 31 Iulie 1916, cu două săptămâni înaintea războiului, expedia lui I. Mihalache „Invăţământul despre natură" şi manuscrisul lucrării „Chestiuni de pedagogie socială", care urma să fie tipărită, ca urmare capitolului „Instrucţia civică în şcoala primară".

28 Iulie 1919, la Scăeni, în drum spre Ediniţa...

„Poate că-ţi scriu întâia dată serios şi mişcat, de când suntem prieteni.

Am văzut ţinutul Soroca şi am fost impresionat ca niciodată, de când sunt în Basarabia.

De unde eram hotărît să plec, acum parcă sunt tulburat în planurile de ducă....

Mândreţa, poezia Sorocii mă ţine locului şi nu mă îndur să mă vâr în viesparul de intrigi şi invidii al Bucureştilor, când aicea e atâta suflet şi bunătate.

Cât regret că n'am văzut mai de mult Soroca!

Am cercetat cursurile de limba română ale învăţătorilor.

Au fost însemnate manfestaţii: trupa noastră cu Capriţă, coruri, dansuri naţionale şi teatru, a înnebunit lumea.

Dragul meu, a fost şi Sadoveanu şi crede-mă, au curs lacrămi din ochii lui".

30 Noemvrie 1920 Chişinău
către Ion Mihalache

Iubite „Domnule Ministru"

Vei fi primit scrisoarea mea, trimisă prin Liviu Marian. Tu acum eşti ocupat cu chestii mari de stat. Eşti mare de tot. Să

trăești! La umbra ta vreau să trăesc și eu. Te vei fi întâlnit cu Simion. Vreau să facem o mare revistă pe acțiuni. La nevoie o facem și a Asociației. Eu dragă, rămân la cultură, la școală. Mă ocup platonic de politica voastră. Ajută-ne cu autoritatea ta să izbutim.

Agitați printre prieteni răspândirea acestei idei.

O revistă a învățământului primar cu tendințe de educație socială. Minunat! De ai nevoie de mine acum, roagă pe șeful meu, d-l Ciobanu, să fiu chemat la București.

Lucruri mici, dragă, pentru tine acum. Scuzați, Excelență.

Te-am reținut 5 minute. Audiența e terminată.

Domnule Ministru, da mie ce cărți îmi cumperi? O să-ți trimit lista curând..."

Departe de sgomotul luptelor, ce au măcinat atâtea suflete, Apostol Culea a rămas în lumea cărților, având mulțumirea să vadă realizate gândurile tinereții.

Din satele, spre care se îndreaptă astăzi privirile și speranțele noastre, el va primi cel mai frumos dar, recunoștința celor ce-au fost umiliți și pe care el i-a cercetat, i-a mângâiat cu toată iubirea și cinstea unei vieți de vrednicie și muncă.

TEODOR IACOBESCU

Zidari de vremuri noui.

M'am gândit de multe ori că, dacă aş fi fost un pedagog social sau un romancier naturalist, l-aş fi ales pe prietenul meu Apostol Culea, fireşte, fără ştirea lui, ca obiect de studiu. L-am urmărit şi altminteri, fără să par, în atâtea îndeletniciri şi în viaţa de toate zilele, şi totdeauna m'am ales cu o uimire nouă. Un portret al lui ar intra în istoria vremii, a acestor patruzeci de ani din urmă, şi ar ajuta să fie mai bine înţeleasă, vreme culturală cu deosebire, care a încercat să aducă însfârşit la îndeplinire toate gândurile mari ale secolului trecut, şi în politică naţională, şi în creaţie spirituală, şi în aşezare socială. Noi, cari ne-am născut în acel secol, dar n'am rămas destul în el ca să apucăm să lucrăm alături de lucrătorii lui, l-am lăsat cu părerea că toate gândurile privind viaţa românească fuseseră gândite şi că sarcina noastră era, a fiecăruia în ramura lui, să căutăm să le facem faptă. Planul zidirii se întocmise, ca şi atâtea începuturi de probă. Trebuia să vie zidarii.

Am fost prin Bărăgan şi prin satele lui, de când dă colţul grâului până când zarea se umple după treerat de focurile plevei şi ale paelor şi până când ghemurile de ciulini aleargă înebunite pe câmp ca nişte roţi ale ursitei. Dintr'un asemenea sat

de lângă Ialomița a plecat și Culea. A dus și el traista de mâncare pe tarla, a încălecat fără șea, a întărâtat câinii, a cântat colinde la ferestre. Sunt pe-acolo oameni dârji, veniți de o jumătate de secol din toate colțurile pământului românesc, hotărîți să-și tae o brazdă în aceste șesuri fără apă și în care valurile de iarbă se mișcau în bătaia vântului și soarelui ca niște ape ale morților. Ei au cucerit pas cu pas locurile, ca niște adevărați coloniști, mai mult de capul lor, așteptând totul de la ei și nu de la alții. Copiii, cari au plecat din aceste sate la oraș, fie cum a fost Culea, ca să se facă om de școală, fie cum au fost alții, ca să dea negustori și oameni de alte tagme, au semănat cu părinții lor și au dus mai departe firea pe care ei și-o făcuseră, muncitori, îndărătnici, hotărîți să pătrundă, nesperiați de piedici, dând prin ele deadreptul sau ocolindu-le, fără bucurie propriu zisă a vieții, din lipsă de răgaz pentru popasurile înviorătoare sau semețe. Inainte! Altceva! Mai sunt atâtea de făcut! Lumea e a celor harnici! Acestea nu erau numai niște îndemnuri pe care învățătorul le prindea în pereții școlii lui, ca să le aibă copiii în fiecare zi sub ochi, ci niște porunci pe care flăcăul din Ialomița și le pusese pe pereții propriei vieți, ca să-l călăuzească și să nu-l lase să adoarmă.

Am fost prin părțile de țară, pe unde și-a petrecut anii de învățătură, pe la Galații cu vederea de la Țiglina peste baltă și munții Dobrogei și din parc peste Brateș și pescarii lui; am fost la Tulcea, și când se mai învârteau pe deal înainte de războiu morile de vânt, ca și cum ar fi fost niște aripi ale orașului și el s'ar fi mișcat împreună cu toată lumea spre Răsărit, dus de Dunăre și dus de suflarea văzduhului, precum am fost și mai târziu, cu toate monumentele care aminteau dreptul și vitejia noastră, la pământ, pe unde Culea și-a făcut ucenicia de om de catedră, la aceste porți îndușmănite de voevodate; am fost prin Dobrogea, de la munții Măcinului până la stânca arsă de soare și cu șerpi și broaște țestoase de la Ecrene, și de la marile lacuri, cu Portița, până la Turtucaia și mai încolo, pe unde a luptat pas cu pas în timpul războiului, cu suferință de Român, dar și cu desnădejde și turbare de țăran care se vedea silit să-și lase moșia veneticilor, am fost prin Basarabia. De sub Hotin până la Cetatea-Albă, pe unde învățătorul a dus Moldovenilor în zilele grele ale Unirii, cuvântul învietor de suflete al culturii românești. Pe aici a lucrat mai cu seamă și pe aici îi place mai cu seamă să se întoarcă. Am înțeles atunci că el e un

Pe prispa casei părinteşti din com. Sudiţi-Ialomiţa (in 1910) cu mama şi nepotul Neculai (Culea).

om de margine, cu acelaş suflet luptător de colonist luat deacasă, menit să se simtă bine în aceste pământuri de graniţă, dus cu Ialomiţa pe Dunăre şi de pe Dunăre până la bugazul Mării.

Când e vorba de îndreptarea pe care, cu acest suflet, Culea, ca şi mulţi tovarăşi de lucru, un Mihalache şi un Ţoni, a căpătat-o, ea este întreagă o urmare a acelei mişcări pornită de Haret, din şcoala primară, dar întrecând-o şi năzuind o ridicare, în întâiul rând, a ţărănimii şi prin ea, a ţării. Nicolae Iorga a venit la rândul lui, ca să dea un cuprins de mari idei naţionale şi tradiţionale acestei metode şi unelte de lucru, care începuse să circule sub numele destul de barbar şi de îngust, de activitate extraşcolară. Valurile stârnite erau mult mai mari şi mergeau mult mai departe. Ele au însemnat o înoire de suflet, care ne-a dat România de astăzi. Nu şcoala primară ne-a dat-o, care n'a avut nici vremea, nici mijloacele ca să crească o lume nouă, ci oamenii şcolii, o generaţie eroică de învăţători, mai puţin pedagogi ai celor mărunţi şi mai mult pedagogi sociali, smulşi de la rosturile lor prea umile în nişte zile când se auzeau paşii istoriei în mers, şi vorbind deadreptul peste capul celor mici, cari nu puteau să-i înţeleagă, societăţii şi neamului întreg. Aceasta a fost menirea neasemănată, hărăzită învăţătorimii, şi mai ales celor mai buni din sânul ei, în preajma alcătuirii României noui, atât în lăuntrică urzeală cât şi în linii de hotare. De aici vine trecerea de care se bucură şi iubirea care o înconjură şi astăzi, când, chibzuind că sarcina dintâi şi-a împlinit-o cu strălucire, din apostoli ai satelor, ea şi-a intrat în rosturile de totdeauna, încete dar trainice, de educătoare, între murii şcolii, a milioanelor de omuleţi, apostoli ai şcolii.

In această minunată şi de Dumnezeu binevăzută fierbere spre bine s'a găsit amestecat din plin, în anii ei cei mai mari, şi Apostol Culea. El a rămas un învăţător al lui Haret, prin încrederea pe care o are, chiar mai mult decât în şcoală, în învăţătorime, şi un învăţăcel al lui Iorga, prin încrederea în puterea cărţii şi înzestrările, nepăsătoare de cumpene, din adâncurile neamului nostru carpatic şi dunărean. El e vrednic de urmărit în lucrul mâinilor lui şi ca fiinţă de sine stătătoare, dar capătă alt înţeles şi se încadrează abia atunci în vreme când vorbeşte din mijlocul a lor săi şi întrupându-le năzuinţa şi jertfa. Istoria României moderne nu se poate scrie fără istoria învăţătorimii, cel puţin din cei dintâi douăzeci şi cinci de ani

ai veacului în care ne găsim. Oamenii au lucrat ca mulţime şi aceasta a fost tăria lor, dar dintre ei s'au ridicat şi nume şi aceste nume au izbutit să se păstreze cu tot vuetul vremurilor. Apostol Culea este printre cele mai bune dintre ele.

EMANOIL BUCUŢA

„Copilul soarbe povestea cu toate puterile sufletului, cu lăcomia cu care a supt laptele. Îi place povestea, fiindcă îl încântă, îl transportă, îi lărgeşte şi-i înfrumuseţează viaţa pentru că povestea îl conduce să cunoască lumea, şi-i aduce prieteni: cu alte cuvinte povestea este un prilej de expansiune vitală, o formă de adaptare la viaţă".

APOSTOL D. CULEA
Literatura copiilor şi şezătorile cu copiii Buc. 1923

Apostol Culea

Iată un om care a fost predestinat, prin numele său de botez, ca şi prin cariera de dascăl ce şi-a ales, să fie un apostol, în toată desfăşurarea vieţii sale.

In adevăr, viaţa lui Apostol Culea, până astăzi, este o viaţă de apostolat, dăruită zi de zi, propovăduirii cuvântului scris şi vorbit:

Pentru cunoaşterea şi preţuirea sufletului copilului — naţia de mâine. Pentru luminarea şi înălţarea ţăranului, temeiul naţiei. Viaţa lui Culea este şi o viaţă de fapte, — pentru binele obştesc.

Invăţător, prin vocaţie, iubeşte copilul, căruia i-a închinat cărţi deschizătoare de drumuri în acest domeniu.

Fiu de ţăran, dintrun sat ialomiţean, s'a dovedit un cunoscător al vieţii ţărăneşti; un preţuitor al sufletului ţărănesc şi al minunatelor lui creaţii spirituale.

A rămas credincios acestei pături sociale, din mijlocul căreia s'a ridicat, cu greutăţile cu care răzbătea odinioară un fiu de ţăran.

Pentru a sluji idealului ridicării satului s'a legat de Fundaţia „Principele Carol", încă din anul întemeierii ei. Pentru aceasta a rămas un devotat slujitor, până în ziua de astăzi — acestui aşezământ închinat, prin toate rosturile lui, binelui ţărănimei.

Cândva, când se va cerceta ce a însemnat această instituţie

în viața neamului, în temeliile și în înfăptuirile ei, se va afla o parte din sufletul și truda lui Apostol Culea.

Un merit deosebit, se va vedea că l-a avut în întemeierea și organizarea școlilor țărănești.

In aceasta, Culea s'a dovedit un înțelegător al sufletului țărănesc, căruia i-a adaptat aceste minunate instrumente de formare a fruntășimei sătești.

Numele său rămâne în deosebi legat de școlile superioare țărănești de la Poiana Câmpina și Făgăraș unde s'a aplicat programul și metoda sa de lucru și unde „învățătorul" a dat ucenicilor duh din duhul său.

C. N. IFRIM

„Poveștile îs ale copilăriei, după cum poezia este a tinereții, iar literatura realistă e a maturității"

APOSTOL D. CULEA
Literatura copiilor și șezătorile cu copiii Buc. 1923

Câteva cuvinte la o sărbătorire

Pe prietenul Culea (care însă nu poate fi identificat întru totul de cât prin formula invariabilă: Ap. D. Culea — sau, curent: „Apdeculea") l-am cunoscut pe vremuri, la Tulcea. Eu eram acolo, avocat începător, după ce fusesem o vreme în administrație, iar el era institutor la o școală din oraș. Țin minte că, de la început, m'a impresionat figura lui caracteristică: streașina ochilor stufoasă, ochelarii rotunzi, mustața-i neagră (azi, jertfită de mult), obrajii proeminenți — și acea repezeală a vorbirii, care s'a păstrat până azi. Dar în afară de acestea, impresionantă era credința din duhul lui, care, apoi, se împrăștia în vorbele și în faptele lui. De pe atunci se arăta „omul cultural", însuflețit în întreaga lui făptură de marile probleme culturale ale vremii. Pentru el, aceste lucruri, cum și atitudinea lui față de ele, nu erau niște aspecte ale unei „mode" trecătoare, ci alcătuiau partea cea mai bună și mai mare a însăși existenții lui. El avea acea cumpănită seriozitate care-l făcea să nu fie nici un diletant — dar nici un săpăiat al problemei. El aducea acel cumpăt al țăranului ialomițean, care totdeauna pus în fața unei întrebări, spune mai întâi: „să vedem..." — după care, purcede cu „grabă liniștită" la cercetare și apoi la înfăptuire.

El credea în ceea ce făcea pe acest mare tărâm al unei activități care-și avea rădăcinile tocmai în acea obârșie țărănească a lui, pe care Culea nu s'a ferit a o recunoaște oricând și în fața oricui.

Iar întru săvârșirea acestei munci, el și-a dat seama că trebue să se ducă acolo unde putea să afle isvoarele cele autentice ale duhului nostru românesc. Nu se mulțumea cu o superficialitate, fie cât de strălucitoare, — ci, mai degrabă, cu o aridă și de loc împăunată sarcină de miner care, umblând prin toate noroaiele și apele mâloase ale galeriilor de la fund, scoate de acolo firicelele de aur și cristalele scumpe de diamant ale duhului unui neam.

Acolo, în Tulcea tinereții noastre, în multe dăți am stat de vorbă cu Culea, având, uneori, tovarăși ai frumoaselor adunări, pe Nae Dunăreanu și pe Jean Bart. Fiecare aduceam convorbirilor, tot avântul sufletului. Cred că nu mă înșel, dar în unul din acele ceasuri, am cunoscut și pe Țoni (și el, recunoscut mai ales după al său D. V. Țoni) tânărul dascăl plin de elan, vorbitor îndrăzneț și suflet cald. Cred că, în această întreagă tovărășie, am fost și într'o neuitată excursie la Ismail, aflat pe atunci, sub stăpânire străină. Niciodată nu voiu uita cele două zile petrecute acolo... Parcă simt și acuma tremurul sufletului, care nu m'a părăsit tot timpul cât am stat acolo — cum și lacrimile, pe care, nu odată, le ștergeam pe furiș. Da, — era vremea superbă a speranțelor, — vremea neegalată a logodnei spirituale, premergătoare unirii de mai târziu.

Pe urmă, ne-am despărțit, eu plecând spre alt loc.

Și-mi aduc aminte cum în Focșanii din anii 1912—1913, un grup de „nebuni" invindecabili, printre care mă găseam și eu, țineam în jurul „Bibliotecii publice", fiică bună și harnică a secției „Ligii Culturale", adunări săptămânale, în care se făceau lecturi și se țineau vorbiri pline de avânt, întru pregătirea sufletelor pentru vremea grea care se arăta.

Acolo, am făcut eu lecturi dintr'o carte care cuprindea, într'un stil curgător și vioi, descrierea unor momente din civilizația italiană. Era cartea de debut a lui Ap. D. Culea: **„Insemnări din cultura Italiei"**, care i-a adus prietenului nostru o frumoasă primire în lumea cărților.

Și nu voiu uita niciodată, atât emoția cu care ceteam, — cât și entuziasmul cu care ascultătorii întâmpinau frumusețile cărții.

Era în ea reflexul aceleiași credințe, tărie care nu se irosește, — ci, cu cât mai mult o folosește, cu atâta mai mare se face.

Și iată că, anii trecând, ne-am întâlnit definitiv, în 1923, la Fundație.

Aci am găsit pe Culea, — acelaș pionier încăpățânat, — acelaș ostaș cultural, plin de încredere în puterile neamului, dar neînșelându-se cu lucruri de aparență, ci săpând mereu în sgură, pentru a afla nestematele cele fără de moarte — și care alcătuesc adevărul în lupta cea mare pentru punerea lui în valoare, alături și în veșnică întrecere cu adevărurile altor neamuri.

Și am pornit, împreună și cu alți ostași tăcuți și modești, la isprava culturală, la care și acum ne găsim prinși, cu tot ceea ce sufletul nostru are mai bun și mai înalt.

Culea a rămas acelaș. Isbânzile și inerentele căderi nu l-au schimbat. Ci el, cu pasul lui, acelaș, de țăran ialomițean, știe că neamul a răsbit prin credință și încăpățânare, — și că tot așa trebue să fie și acei care luptă pentru ridicarea lui.

Nedesprețuind amănuntul, ci dându-și necontenit seama de importanța lui, — stăruind în lucrare chiar când, după părerea altora, nimic n'ar mai fi de nădăjduit, — culegând, cu dragoste și cu răbdătoare migală, fărâmele de preț ale sufletului național, — crezând nedesmințit în ceea ce face și aducând în faptă o senină seriozitate, Culea este un model de modestie adevărată și de muncă mereu sporită, în rândul luptătorilor culturali ai țării noastre.

Cu prilejul sărbătoririi lui, un vechi prieten și împreună lucrător îi dedică aceste rânduri de recunoaștere, dorindu-i încă mulți ani, închinați sfintei trude a ridicării neamului.

AL. LASCAROV-MOLDOVEANU

Apostol Culea pedagogul

1. A crescut și s'a format în plină mișcare haretistă. Mai ales studiile de normalist și le-a făcut în epoca de glorie a lui Haret.

Pentru a înțelege și a se integra trup și suflet în direcția dată de marele ministru al școalei și învățătorilor, Apostol Culea aducea nației o vigoare de țăran ialomițean și o inimă solid legată de glia, de care nu s'a desprins nici după ce a urcat trepte de mărire pe scara administrației școlare.

Invățătorii din ultimul deceniu al secolului ce a trecut și primul deceniu al secolului nostru — învățătorii anului 1900 — au avut o caracteristică: din punct de vedere didactic și-au cules toate puterile spre a le întrebuința la apropierea metodei herbartiene; din punct de vedere social, prinși în mișcările generoase ale timpului, se îndreaptă cu toată ardoarea inimii lor spre ridicarea culturală a satelor, în mijlocul cărora se aflau. Niciodată, și poate nicăeri pedagogia lui Herbart și ucenicilor săi nu s'a bucurat de mai multă stimă și n'a avut mai credincioși adepți ca la noi, atunci; niciodată nu s'a văzut o mai mândră generație de slujbași ai școalei, pentru care cuvântul de „apostol" să fie luat mai în serios.

In preajma anului 1910, după o luptă ce se apropia de țelul

său cu victorie, după frământările triste ce avuseseră loc, cu trei ani mai înainte, lucrurile se mai schimbaseră în parte. Din punct de vedere pedagogic, Herbart începuse să nu mai fie chiar atât de zeificat. Voci, împotriva formalismului adesea exagerat în predarea lecţiilor după treptele sale psihologice, începuseră să se ridice. Psihologia infantilă şi cea experimentală îşi trimesese ecouri până la noi, făcea parte din lectura elitei dăscăleşti şi sdruncinase credinţa în psihologia filosofică a pedagogului german, necontestat timp de mai bine de trei decenii.

Crezul social al învăţătorului nu se schimbase, dar se mai copsese. Credinţa naivă, dela începutul mişcării lui Haret, în atotputernicia băncilor populare şi propagandei culturale, începe să se mai răcească. In locul ei răsare ideea că o acţiune eficace nu poate să fie de cât aceea care va aduce pe învăţător în mijlocul luptei cetăţeneşti propriu zise, alături de aceea pe care el vroia să-i ridice: ţăranii. Poate nu tocmai clar, poate nu destul de hotărît, învăţătorul cere pentru el şi pentru cei din jurul lui, dreptul de a participa efectiv la îndrumarea trebilor publice, convins că pe această cale va putea aduce mântuire nu numai pentru satul în slujba căruia se credea că este, ci şi pentru ţară.

Aceasta este poziţia ce se lămureşte mai ales în mintea tinerei generaţii de dascăli dela 1910 şi ea se concretizează intr'o grupare, mică la început, care scoate o revistă cu nume programatic „Vremea Nouă".

Aici la Vremea Nouă vin minţi cutezătoare ca: Ion Mihalache, D. V. Toni, I. Ciocârlan, Petre Ştefănescu, alături de profesori ce simpatizau cu ei, ca Simion Mehedinţi şi Bogdan Duică. Aci a venit printre cei dintâiu, jucând un rol de prima linie, şi Apostol Culea. In mişcarea dela Vremea Nouă s'au remarcat mai ales trei figuri de dascăli: Mihalache, Ţoni şi Culea. Fiecare dintre ei au avut de atunci anumite preocupări, pe care şi le-au cultivat şi pe care le au şi azi. Se poate urmări în paginile revistei, şi mai târziu în activitatea de după războiu, că unul a fost mai ales om politic întotdeauna, celălalt un luptător pentru rilicarea breslei sale, din toate punctele de vedere, iar Apostol Culea a fost mai ales pedagog. Aşa au fost, aşa au rămas, — ceeace înseamnă că fiecare lucra conform unei structuri sufleteşti deosebite, originale, unei personalităţi puternice şi din ce în ce mai conturate prin faptă.

2. Personalitatea pedagogică a D-lui Apostol Culea s'a realizat în etape. Fiecare etapă a scos în relief o calitate a sa şi a

înscris un principiu educativ la activul său, odată cu apariția acestui principiu, în acelaș timp, în ritmul mișcării pedagogice românești. Uneori D-sa a fost cel ce a contribuit cel mai mult la conturarea și coborîrea în massa învățătorească a ideilor noui.

Cea dintâiu etapă este aceea, despre care am pomenit deja, dela „Vremea Nouă". Articole răslețe, exprimând cu curaj puncte de vedere adesea îndrăsnețe și interesante, găsim și înainte de 1910 în activitatea publicistică a D-lui Culea. Intre 1910 și 1918 însă, mai ales, găsim un Apostol Culea înfrigurat de dragostea cărții, stăruind mai ales asupra problemelor care-l preocupase poate dela început, și pentru care cere răspuns în cercetările oamenilor cu prestigiu cultural și științific. In scrisul învățătorului Culea, din această perioadă de timp, găsim o informație din sursă română și străină, nu numai bogată, dar și de primă calitate. Nume de pedagogi sau psihologi străini, dintre care unii încă nu-și stabiliseră o autoritate în materie, sunt citați și puși la contribuție cu o cântărire a valorii lor, care dovedește și perfectă orientare și intuiție deosebită.

Cea dintâiu lucrare mai importantă, din această epocă a desvoltării sale, o dă D-l Apostol Culea chiar în anul 1910: „Invățământul despre natură în școala primară". Este o lucrare de proporții și factură neobișnuite unui învățător din vremea aceea.

In aproape 600 de pagini, autorul ei desbate cu stăruință dusă până la meticulozitate toate fețele învățământului nostru despre natură: concepția despre natură, rostul culturii științifice în domeniul vieții, metodă, mijloace, etc. Este o lucrare încă de tinerețe; totuși ea atrage atenția învățătorilor și oamenilor de școală asupra uscăciunii în care se complăcea mai ales atunci învățământul nostru despre natură, nepotrivirile dintre programă și viața locală, dintre programă și desfășurarea vieții în natură, deosebită dela un anotimp la altul. In locul acestei programe se propune una vie, legată de realitatea înconjurătoare; în locul vechei metode de predare a științelor naturale — metoda morfologică — se propune una nouă, potrivită acestui nou fel de a vedea: metoda biologică. Plantele și animalele nu mai trebuesc studiate separat, ci în legătură cu mediul lor de viață, iar ceeace trebue să-l facem mai ales să observe pe copil, să nu fie forma exterioară și fixă, ci însăși viața în des-

voltarea sa. Pe copil chiar, îl interesează „nu formele, ci viața în acțiune". [1])

N'a fost destul aplicarea metodului „viața în acțiune" și corelație cu mediul prin lecțiunile de șt. naturale după principiile biologului pedagog **Otto Schmeil.** Aceleași lecții ar fi aceleași în orice țară. Ci împreunarea acelorași **intuiții globale** din viața naturii, urmărite în mișcare (așa cum le vede copilul și țăranul), cu felul poporului nostru, de a privi și folosi natura înconjurătoare. S'a adăogat folclorul (legende, povești, cântece, jocuri imitative, etc.) biologic, formulându-se metodul etnobiologic aplicat în școală, ca să dea învățătorului mai mult interes, însuflețire.

O ideie, asupra căreea se va discuta mai târziu îndelung, în pedagogia românească, fără să se fi lămurit încă bine, este aceea a aportului pe care-l poate aduce povestirea în predarea științelor naturale. Un profesor de pedagogie se va face peste un deceniu apărătorul povestirei ca mijloc aproape universal de predare a cunoștințelor. Procedeul a fost găsit cel puțin exagerat, — și pe bună dreptate.

D-l Apostol Culea cheamă și D-sa povestirea în sprijinul înțelegerii naturii, dar de o cu totul altă manieră. Pentru D-sa povestirea nu este cadru metodologic, ci material de completare a înțelegerii. Intuirea unei plante sau unui animal nu este socotită suficientă materie pentru conturarea ideii despre ele, pentrucă prin observație nu putem să ne legăm prea mult de natură. O floare, un arbore, un animal mare sau o gâză, sunt pentru noi nu numai ceeace vedem, dar și ceeace credem despre ele, ceeace au însemnat ele pentru viața poporului. Acest lucru s'a eternizat în zicătorile, ghicitorile și poveștile despre plante și animale, pe care noi le moștenim o generație dela alta. Prin ele natura este într'un fel mai apropiată, mai spiritualizată.

Este un mod de a proceda, care, cu măsură utilizat, este în adevăr folositor învățământului despre natură.

Mai târziu D-l Apostol Culea va îndrăgi și mai mult povestirea, pentru folosul ei educativ, dar nu ca metodă nici atunci. O va ridica chiar la rangul de preocupare de sine stătătoare în cadrul ocupațiilor școlărești.

Se poate vorbi și de o ușoară deviare a liniei de desvoltare a spiritului D-lui Apostol Culea, dela direcția sa inițială.

---

[1]) *Apostol D. Culea:* Invățământul despre natură în școala primară, ed. Vălenii de Munte, 1910, pag. 261.

Această schimbare pare să o fi produs călătoria în Italia, unde a stat un an (1912—13), și de unde a venit cu o mai mare prețuire pentru tradiție, istorie, viața spirituală, de cât avusese înainte. Natura începe să-l intereseze acum mai mult pentru folosul său practic și mai puțin pentru cunoașterea dezinteresată. Va cerceta iscoditor, cerând răspunsuri dela psihologi de mâna 'ntâi, ca Wundt și James, cum se formează noțiunea de spațiu la copil [1]) sau cea de timp [2]); dar se va vedea din toate studiile mai mici sau mai mari scrise între 1913—18, că-i repugnă știința stearpă. O cunoștință nu e de nicio valoare, dacă nu ne face mai puternici în lupta cu nevoile și dacă nu ne îndulcește viața cu sentimentele ce ni le deșteaptă. Folosul practic și încântarea spirituală! Și par'că stă mai întâiu tot încântarea spirituală. Intre existența spațială și cea temporală, sufletul fiului de țăran depe bărăganul Ialomiței se simte mai atașat de cea temporală. Chiar spațiul nu-l interesează în sine, ci prin ecoul ce i-l lasă în suflet. Locul natal de pildă nu e la fel privit ca orice alt loc. Și nu e privit în pura sa existență spațială și statică, ci în perspectiva timpului. Locul natal ne ține prezent în suflet tot ceeace iubim, chiar dacă nu e experiență proprie tot ce iubim. Prin el morții ne vorbesc, actualizând în suflet oameni și fapte ce nu mai sunt. „Ințelegerea și respectul datorit „morților care vorbesc" este un sentiment rafinat și aristocratic prin raritatea lui. Poezia lucrurilor vechi, peste care timpul a suflat duhul etern al nemuririi, este apanajul [3]) oamenilor cu matură cultură și creștere.

Ar putea fi taxată ca o atitudine conservatoare — dacă nu retrogradă — această împerechere de gust pentru măruntul practic și marea prețuire a trecutului. Ea ar fi și explicabilă pentru o minte a cărei gândire a încolțit în mediul spiritual al unui sat de câmp și nu și-a rupt niciodată legăturile sufletești de acest mediu.

Lucrul pare adevărat, dar numai în parte. Vigoarea sufletească a acestui fiu de țăran i-a permis și o continuă adaptare la tentațiile viitorului. A privit cu un ochi înduioșat spre trecut, dar cu celălalt ochi a privit spre viitor. Iar în optimismul său robust a și văzut acest viitor înfăptuit, croind planuri pe care, în cele mai multe cazuri, s'a și grăbit să le pună în aplicare.

[1]) și [2]) Vezi „Vremea Nouă", an. V, Dec. 1914 — Martie 1915.
[3]) *Vremea Nouă*, an V, pag. 161.

3. Vârsta realizărilor începe cu sfârșitul răsboiului de întregire. Inchegat sufletește, cu o lectură bogată și asimilată pe linia trebuințelor sufletești, caută loc de activitate acolo unde i se oferă prilej de realizare a ceeace a meditat până acum.

Prilejul îi iese în cale odată cu campania culturală și națională ce se începe în Basarabia, după unirea acestei provincii cu Vechiul Regat. Vechii tovarăși dela „Vremea Nouă" sunt și ei, aproape toți, înfrățiți la această luptă. Lor li s'au mai adăogat și alții, — unii vânând situații ușoare, în țara nouă, pe care ei o credeau fără stăpân, — dar mulți aduși aci numai de dragul unei activități idealiste, pe un teren aproape virgin.

Apostol Culea a fost dintre aceștia. Aci, între cei ce erau fruntași, el a cucerit repede un loc de fruntaș cărturar. Tot ceeace adunase cu trudă în anii mai tineri, tot ce meditase și trăise, el pune acum la mijloc.

Instrumentul publicistic, pe care cărturarii duși în Basarabia și-l creiază cu destule jertfe, este „Școala Basarabiei" (1918). Este o revistă de frumoasă ținută intelectuală, condusă de profesorul Ștefan Ciobanu, alături de care stă ca redactor, mai ales pentru partea pedagogică, Apostol Culea.

La „Școala Basarabiei" a pus D-sa între cei dintâiu, în mod practic, problema localismului, pentru geografie și istorie. Ea mai fusese desbătută și înainte de războiu, dar numai teoretic și vag. In articolele scrise în acest scop, acum, de către D-l Apostol Culea, găsim chiar îndrumări practice și planuri metodice.

„Interesul copiilor — spune D-sa — într'unul din aceste articole — se îndreaptă spre natura, lucrurile și oamenii din jurul său; pentru apropiatul în spațiu și în timp, acela care e pentru ei singurul apropiat de sufletul lor. Prin naștere copilul e așezat înnăuntrul unor anumite cercuri de viață, în treptată și continuă creștere... care toate îi dau un bogat material de impresiuni și cunoștințe".

Adevărată și bună geografie, spune D-l Apostol Culea, este aceea care pornește dela aceste cercuri de viață, pentrucă ele sunt imediate și au deja rădăcini în sufletul lor. „Dacă vom ști învălui acest mediu geografic în haina fermecătoare a povestirilor, a descrierilor vii 'în mișcare, însoțite de icoane, cu atât mai atrăgător și mai plin de viață va fi interesul copiilor pentru studiu"[1])

---

[1]) *Ap. D. Culea:* Cum trebuie să concepem geografia în școala primară? (Școala Basarabiei", an II, Februarie 1920, pag. 265).

Alături de o justeţe a poziţiei, găsim în articolul citat, scris cu atâta căldură, şi o preţioasă indicaţie bibliografică, din care se poate vedea cât de bine era orientat autorul lui în bibliografia chestiunii, pentru anul 1918. Sunt citaţi între alţii: Blanguernon („L'école et la région"), Bergeman (Wie wird die Heimatskunde ihrer sozethischen Augabe gerecht?), Dobenecker (Heimatkunde), etc., — între cele dintâiu nume ce se pot cita în practica regionalismului educativ.

Pentru D-l Apostol Culea, ca de altfel pentru toţi cei ce au preţuit regionalismul ca metodă şi ca program şcolar, acesta nu are numai o importanţă strict didactică. Mai mult de cât isvor de cunoştinţe durabile, regionalismul şi localismul sunt instrumente admirabile de educaţie integrală. Prin ele ajutăm omului să se desvolte firesc din el şi din mediul care-i este prielnic. Ceva mai mult, în desvoltarea sentimentului pentru locul natal, vede D-sa însăşi temelia educaţiei naţionale. Căci ne iubim ţara, pentru că în ea ne-am născut, în ea am crescut, în ea am cunoscut primele bucurii şi am învins primele încercări ale vieţii. Şi toate acestea nu le-am trăit noi ori unde, în ţara toată; ci undeva, într'un loc care e mai aproape de inima noastră, într'o lume care ne rămâne până la adânci bătrâneţe veşnic prezentă în suflet. Oricât ne-am înstrăina de ea, oricât de mult noroc ne-ar purta înstrăinarea, icoana locului natal nu păleşte în perspectiva timpului, ci se face tot mai vie şi se luminează. „In perspectiva timpului aceste icoane se vor mări şi înfrumuseţa; şi atunci vom binecuvânta pământul care ni le-a dat şi memoria celor ce ni le-au păstrat astfel. In clipe amare la el venim să aflăm uitarea şi mângâierea, iar când untdelemnul din candelă este pe sfârşite, îi auzim misterioasa chemare din adâncimi: Pământ sfânt al copilărei, primeşte-mă!"[1])

Aşa cum este pământul natal pentru fiecare din noi, aşa este pământul unei naţiuni pentru sufletul ei.

Traiul său colectiv, pe acelaş pământ, pe pământul care a văzut-o născându-se, din care şi-a tras seva existenţii şi în care şi-a îngropat morţii, a dat viaţă oricărui colţ de pământ, a spiritualizat, pentru ea — pentru ea în primul rând — orice urmă a sbuciumului său. Iar un pământ spiritualizat e profund răscolitor de emoţii. Să ne gândim numai în trecut! „Sub stejarul din curtea bisericii se adunau (altă dată) bătrânii satului şi

[1]) *Apostol D. Culea:* Temelia educaţiei naţionale („Şcoala Basarabiei", an I, Aprilie 1919, pag. 27).

făceau judecățile după săvârșirea slujbei; în cutare mânăstire doarme somnul cel veșnic cutare vornic sau voevod. Iar dacă luăm cărarea pădurii, de ce ne înduioșem și nu ne găsim alinarea de cât într'un cântec de dor, pe care poate îl cânta vre-un străbun șegalnic, poate chiar pe acelaș loc și în aceeaș stare de suflet?

Materia brută, — niște pietre banale pentru alții, niște copaci destul de obișnuiți —, s'a subtilizat prin acea atingere a mâinilor, ce au pierit în infinit; e vie, e evocativă prin misteriosul spirit închis întrânsa. Ce a fost pentru Ruși Codrii Orheilor, pentru Ovrei Mânăstirea Putnei sau pentru Unguri Munții Apuseni, care adăpostesc vitejia legendară a Moților? Niște terenuri de exploatație și atâta tot! Nimic nu vorbește sufletului lor, străin de aceste locuri. Pământurile acestea nu le trezesc nicio amintire scumpă" [1]).

Regionalismul și localismul de atunci al D-lui Culea nu este chiar regionalismul și localismul de astăzi. Impletirea ideii localiste, cu aceea a centrelor de interes, centrelor sau complexelor de viață, nu avea încă claritatea pe care azi o ia în configurația pedagogiei contimporane. Totuși, în tot ceeace a scris D-sa în această vreme, vedem ghicirea cel puțin a evoluției viitoare, a acestei idei, — evoluție pe care o îmbrățișa și D-sa. Localismul pe care-l predică nu este numai un punct de vedere în predarea istoriei, geografiei sau științelor naturale, ci o atitudine pentru întreaga activitate școlară. Chiar gimnastica (educația fizică) pe care și azi școalele o predau rece, după manuale seci, D-sa o vede colaborând la aceeaș închegare a sufletului, crescut în realitățile din jurul său. In locul gimnasticei tradiționale, D-sa cere să căutăm jocurile și sporturile locale, pe acestea să le cultivăm, pentru că ele sunt „primele lecții introductive în viața socială" a copiilor [2]).

— Dar ceeace este mai ales de subliniat, în această atitudine pedagogică a D-lui Apostol Culea, nu este atât partea făcută teoriei, cât faptul că, în orice idee ce a susținut, latura practică a urmat celei teoretice. Aproape toate studiile sale pedagogice se termină cu îndrumări metodice, dacă nu chiar cu o lecție model. Acest mod de a vedea, face parte integrantă din optica spiritului său. Fără prea multă dragoste pentru tiparele

[1]) Ibidem, pag. 22.

[2]) *Apostol D. Culea:* Jocurile copiilor, din punct de vedere al pedagogiei sociale. (Școala Basarabiei, anul I, Oct. 1919. Nr. 12).

fixe ale metodicelor încorsetate de altădată, a socotit totuși întotdeauna că o ideie pedagogică nu merită să fie luată în considerare, dacă nu poate sluji și ca îndreptar pentru dascăl. Pentru învățătorii basarabeni, care mai mult de cât alții aveau nevoe de îndreptare, el a scris chiar o metodică în toată regula („Povățuitor școlar sau metodică teoretică și practică". Chișinău, 1918).

4. D-l Apostol Culea a fost pedagogul care n'a pornit niciodată dela idei generale, ci dela o poziție generală, de omenească înțelegere a lucrurilor. Ocaziile l-au făcut să se ocupe de unele lucruri mai mult decât de altele, iar cărțile și practica sau cercetarea personală, i-au dat prilejul să se lămurească și să se precizeze. Metoda aceasta poate fi socotită insuficientă, pentrucă ocaziile pot să nu-ți scoată în cale toate fețele unei probleme; ea este însă, sigur, ferită de riscul deducțiilor făcute din birou, pentrucă te pune în contact, întotdeauna, cu viața însăși. Sistemul poate să sufere, în totalitatea lui formală și poate da impresia de empirism, poziția însă rămâne întreagă și ancorată în inima preocupărilor reale ale vremii.

Ceeace formează nota caracteristică a D-lui Apostol Culea, în activitatea sa, este că, deși a pornit dela probleme particulare, puse de viața școlii primare, n'a sărit dela o preocupare la alta, fără alegere, așa cum varietatea preocupărilor te-ar îndemna s'o faci. O chestiune odată abordată, a fost urmărită, fără a fi părăsită vr'odată. Invățământul local despre natură de care s'a ocupat în tinerețe, îl preocupă și astăzi, în acelaș grad și în acelaș mod, susținând aceleași idei. La fel localismul geografic și istoric, despre care a scris și înainte de răsboiu în „Revista generală a Invățământului" și imediat după războiu în Școala Basarabiei.

Venit la Bucuresti din nou, în 1921, ca detașat la Fundația Culturală Regală „Principele Carol", problemele ce-i ocupaseră timpul și atenția în trecut, nu sunt părăsite. In revista „Lamura" al cărei redactor este, găsim articole, în care mai ales istoria, predată regional, este obiect de studii și îndrumări — mai cu seamă îndrumări programatice și metodice. [1])

---

[1]) A se vedea în acest sens: „Regionalizarea Invățământului Istoriei" *(Lamura*, Dec. — Ian. 1922), „Lecții de istorie locală. Mahalaua Dudești". *(Lamura*, Martie — Aprilie 1922), „Aplicațiuni la regionalismul și localismul istoric. Isprăvile lui Mihai Viteazul" *(Lamura*, Ianuarie 1923), „Principiile urmate la alcătuirea programului de istorie" *(Lamura*, Oct. 1924).

Programa analitică din 1925 a adoptat ceva, foarte vag, din ideia regionalismului. Istoria învăţământului nostru primar trebue să înregistreze însă faptul că, în 1924, D-l Apostol Culea a depus Ministerului un proect de programă, pentru istorie, în care principiul localismului şi regionalismului „ca mijloc de a creea intuiţiuni istorice, simpatie şi înrădăcinare în solul natal formează piatra de temelie".

Cât a însemnat D-l Apostol Culea pentru viaţa pedagogică a şcolii primare din primul deceniu de după războiul de întregire, este greu unui învăţător tânăr de azi să conceapă. Poate însă măsura aceasta după faptul că Lamura — una dintre cele mai bune reviste ale timpului —, îl avea ca redactor pentru latura pedagogică.

Dar, în timp ce se desăvârşia şi dădea şcolii, din ceeace se cristalizase în spiritul său, mintea sa nu s'a oprit la ceeace-şi formulase până atunci. Spirit veşnic proaspăt şi veşnic în căutare, il vedem acum, altoind pe ideile de până atunci, o nouă preocupare, care va face epocă în desvoltarea sa sufletească şi a şcolii primare: şezătoarea. Ca şi celelalte gânduri din trecut, şi aceasta se găseşte latentă în scrisul anterior. Acum ea sare pe primul plan al atenţiei şi nu este părăsită, până nu se impune, şi nu este de fapt părăsită nici astăzi.

Şezătoarea, pentru D-l Apostol Culea, (şi pentru noi) este o străveche instituţie educativă, dela care şcoala trebue să ia învăţătură, de modul cum te poţi apropia de suflete, pentru a le îndruma pe calea lor proprie şi pe linia bunătăţii din om. „Şezătoarea răspunde unui ecou atavic, milenar. De mii de ani, din vremea sălbăticiei, omul a simţit nevoia după masă, seara la odihnă, în jurul vetrii (focului) să se smulgă preocupărilor materiale, să trăiască numai cu spiritul, ascultând fel de fel de povestiri. La fel şi copiii lui. Vatra şi templul au fost doar singurele şcoli pentru mângâerea sufletului şi îmbunarea lui". [1])

Şcoala oficială a neglijat învăţătura trecutului şi de aceea nu s'a lipit de sufletul omului din popor. „Băiatul de ţară, cu certificat în ladă, cum s'a văzut liber de şcoală, a uitat bucuros de învăţătura ei moartă, ca să reia pe a lui, cea vie, intrând în literatura graiului de acasă, în datinile ei, cu totul neglijate în şcoala oficială". [2])

---

[1]) Ap. D. Culea. Literatura copiilor şi şezătorile cu copiii (scriere premiată de Academia Română). Buc. 1925. pag. 10.

[2]) Ibidem, pag. 12.

Nici copilului și nici țăranului, școala oficială n'au isbutit să-i cultive gustul cetitului, pentrucă ea i-a smuls din atmosfera lor firească. La aceasta a contribuit și faptul că țăranul, din lipsă de exerciții, cetește greu și de aceea mai bucuros „e dispus să asculte". Degeaba îi punem în mână pe Creangă, gândindu-ne că-i va fi o lectură aproape de gândurile și simțirea lui. Cartea va rămâne cu foile netăiate. Când i-l cetește însă cineva, lucrurile se schimbă. Devine numai urechi.

Iată de ce „trebue reluată tradiția șezătorilor din lungile seri de iarnă și făcut ceva în spiritul ei"; iată de ce, ca măsură de prevedere pedagogică, „trebue, pentru pregătirea și facilitarea acestora, să introducem, în programul săptămânal al școlii, un ceas ori două de lecturi și povești libere: șezătorile cu copiii". [1])

Lucrul este frumos spus și propunerea realizabilă. Dar câte propuneri nu se fac — chiar bune și realizabile — și totuși rămân literă moartă! Ceasul de șezătoare al D-lui Apostol Culea, sau șezătoarea cu copiii n'a avut aceeaș soartă, pentru că D-sa nu s'a mărginit să-și exprime o părere în treacăt. Ea i s'a înfipt par'că, din contra, în minte, l-a obsedat ani de-arândul și nu i-a dat pace, până n'a făcut pentru ea tot ce credea că poate face. Pentru izbânda ei a scris articole și studii, a vorbit, a făcut programe și cataloage de cărți de recomandat, a făcut extrase din autorii aleși, români și străini. [2])

Ceasul de șezătoare s'a introdus în școala primară românească în anul 1931, sub ministeriatul D-lui Profesor N. Iorga, în timpul ~~când la direcția învățământului primar~~ era chiar D-l Apostol Culea. El nu este încă nici astăzi pretutindeni înțeles cum trebue. Sunt învățători care nu-l fac de loc, fiind întepeniți în înțelegerea seacă a școlii, care se silește să învețe limba după gramatică și să formeze sufletul după trepte formale. Unii n'o fac pentru că s'au depărtat sufletește de popor și nu mai știu ce e o șezătoare sau n'o mai înțeleg. Aceștia de altfel nu înțeleg aproape nimic, nici din punctul de vedere al școlii vechi. Cei mai mulți însă nu practică, la școala lor, ceasul de șezătoare, pentrucă el nu dă rezultate imediate, măsurabile și

---

1) Op. cit. pag. 10.

2) In afară de lucrarea „Literatura copiilor și sezătorile cu copii", o mențiune deosebită merită lucrarea „Pentru a iubi copilăria" (Buc. 1923), în care găsim extrase din cei mai mari scriitori străini, alături de un studiu introductiv.

de exprimat în cifre, iar autoritatea școlară mai ales acest lucru le-a cerut și le cere.

Sunt însă destui învățători care iubesc șezătorile cu copiii și cu satul și și-au format chiar și o tehnică inspirată de obiceiu după planuri pentru care D-l Culea a dat, între cei dintâiu, dacă nu cel dintâiu, modelul. Invățătorii și învățătoarele nu trebue să uite că șezătorile pe care ei le fac azi, din ce în ce mai perfecționat, datoresc mult D-lui Apostol Culea. Lucrările D-sale despre șezătoare, scrise acum douăzeci de ani aproape, își păstrează și azi aceeaș valoare.

5. A patra perioadă în activitatea pedagogică a D-lui Apostol Culea începe în preajma anului 1930. Ca în toate cazurile de acest fel, granițe precise nu pot fi trasate nici aci.

Ceeace caracterizează această perioadă, este o lărgire a câmpului îmbrățișat de preocupările sale și o accentuare a interesului pentru sat și problemele lui. Nu se poate spune că satul n'a fost și mai înainte în centrul preocupărilor D-lui Apostol Culea. Dar mai înainte ceeace-l interesa, în primul rând, era școala satului. Acum atenția i se îndreaptă tot mai mult către satul fără școală oficială, dar căruia îi trebue o școală.

Este satul celor ce au trecut de vârsta școlarității și care, intrați, cum am văzut că spune în altă parte, în marea școală a satului viu, uită să scrie și să citească, mulțumindu-se tot cu poveștile tradiționale și cu o prea înapoiată tehnică de muncă.

Tradițiile bune și toate bunele deprinderi de muncă nu trebuesc uitate. Dar nu trebue să ne oprim la ele.

Pentru acest sat (**tineri dela 14 ani** în sus și adulți), D-l Apostol Culea cere păturii conducătoare și școalei mai multă solicitudine. In ceeace scrie și ceeace înfăptuește, în toată activitatea sa dela Fundația „Regele Mihai I" sau Ministerul Educației Naționale, în toate stăruințele ce le-a pus pe lângă diverse autorități — în special la Ministerul Agriculturii — grija sa de căpetenie este creiarea unei atmosfere favorabile pentru o școală adoptată satului tânăr și adult.

Experiența pe care o are acum, după atâtea ani de muncă și observații în legătură cu Căminele Culturale, îi precizează unele idei pe care altădată numai le ghicise.

Oficialitatea noastră încearcă de câteva decenii să ridice viața socială și culturală a satului. Dar n'a isbutit de cât să pună problema, fără să rezolve prea mult din ea. In afară de activitatea cooperatistă și ceva îndrumări gospodărești, —

restul a rămas să-l facă ţăranul cum a apucat. Care să fie cauza? Pentru ce mai ales ţăranul nu continuă să cetească după ce a terminat şcoala primară? Pentru ce nu simte nevoia cărţii, pentru lămurirea sa în treburile sale gospodăreşti şi cetăţeneşti ?

Răspunsuri se pot da cu uşurinţă, după simple impresii sau idei preconcepute. D-l Apostol Culea este de părere că mult mai cuminte este să învederăm lucrurile cu spirit de sistemă, ştiinţific, aşa cum ne învaţă metodele sociologice. Adaptând metodele şcolii sociologice dela Bucureşti, D-sa cere să nu ne pronunţăm înainte de a cerceta ştiinţific.

Astfel o anchetă, făcută de D-sa cu privire la cetitul ţăranilor, în 1935, aduce câteva constatări dintre cele mai interesante şi care concordă cu cercetările monografice făcute sub conducerea D-lui Prof. Dimitrie Gusti. Aplicând metoda cercetării fişelor de cetitori la câteva Cămine Culturale, D-sa ajunge la următoarele rezultate mai însemnate:

a) Bibliotecile sătesti au cărţi nepotrivite cu gustul sătenilor. Chiar când au multe cărţi şi când sunt cu oarecare grijă alese, cum e cazul cu Căminele Culturale, ele nu sunt căutate de cât într'o proporţie de cel mult 40%. Cât despre cetitori, în cele mai multe părţi ei nu reprezintă nici a zecea parte din oamenii vârstnici ai satelor.

„Cauza raporturilor prea inversate între numărul volumelor din bibliotecă, între cărţile cetite şi cetitori se datoreşte înzestrărilor cu cărţi nepotrivite pentru nivelul satelor şi numai în a doua linie puţinului interes pentru lectură" [1]).

Trebue să notăm aci că această observaţie s'a făcut adesea ori şi de multă vreme, fără ca, până acum, soluţia radicală să se fi putut găsi. O literatură pentru săteni este de creiat de acum în colo, — o adevărată literatură.

Aşa cum a făcut şi cu literatura copiilor — literatură necesară ceasului de şezătoare — D-l Culea s'a gândit să facă şi cu literatura tineretului şi chiar adulţilor săteni. Lor se adresează mai ales seria de culegeri de bucăţi literare, potrivite fiecărei regiuni: Cartea Pădurilor şi a Munţilor; Cartea Dealurilor; Cartea Câmpului; Cartea Apelor. Din această colecţie vedem că, şi câtă avem, multă, puţină, literatura pentru săteni nu

1. Ap. D. Culea. O anchetă despre cetitul ţăranilor prin Cămine Culturale. (Rev. „Căminul Cultural" anul I Nr. 6, Aprilie 1935.

este cunoscută încă. In locul ei se editează pentru săteni lucruri care nu pot fi cetite de nimeni.

b) In ce priveşte vârsta, procentul cel mai mare de cetitori îl dau tinerii între 18—25 ani, fetele ceva mai mici decât băieţii.

c) Se ceteşte mai mult iarna, din Octombrie, până în Martie, — şi lucrul este lesne de înţeles, avându-se în vedere că ţăranii au o activitate redusă iarna.

d) Pentru foarte mulţi săteni cetitul se face colectiv. El nu este numai o delectare individuală, ci capătă şi o formă socială. Un sătean ceteşte cu voce tare, iar ceilalţi ascultă. De altfel ţăranii cetesc adesea cu voce tare, chiar când nu-i ascultă nimeni.

e) In ordine descrescândă de preferinţă se cetesc: cărţi literare (mai mult de jumătate din total), cărţi religioase, istorice, cărţi cu cuprins agricol şi cărţi cu poveţe medicale.

Aceste observaţii ne arată cât de serios a înţeles să-şi pună problema cetitului la sate, D-l Apostol Culea.

Iar la boală a găsit şi leac. Nu numai cărţi bune trebuesc ţăranilor, ci şi un îndrumător în ale cetitului. Bibliotecarul unei biblioteci săteşti nu poate fi numai un distribuitor sau păzitor de cărţi.

Această chestiune a mai fost studiată şi urmărită cu seriozitate la noi, de către D-l Emanoil Bucuta. Cu D-sa a fost însărcinat şi D-l Apostol Culea, de către D-l Dimitrie Gusti — pe atunci ministru — să facă un curs pentru bibliotecari săteşti. A fost, cred, primul curs de acest fel.

6. Dar cartea bună şi bibliotecarul bine pregătit nu rezolvă în întregime problema. Satul pune probleme mult mai complicate şi mult mai adânci. El este o totalitate de viaţă, care se cere tratat pe toate feţele lui, cu aceeaş solicitudine. Nu-l poţi ridica pe una din laturi neglijind sau chiar lăsând să fie tratată separat şi pe plan secundar o alta. Atât material, cât şi spiritual, satul e un tot şi munca pentru ridicarea lui trebue să meargă paralel şi de odată şi dintr'unul şi din celălalt punct de vedere.

Metoda aceasta de lucru a fost precizată pe plan şi ideologic şi practic de către Fundatia Culturală Regală şi de către Institutul Social, în anii de activitate, dirijată de D-l Prof. Dimitrie Gusti. Principalele instrumente de lucru cultural la sate, preconizate de Fundaţie şi de către Institutul Social au fost: Cămi-

nul Cultural, Şcoala Ţărănească şi Echipele de studenţi şi tehnicieni, — acestea din urmă în ultimii cinci ani.

D-l Apostol Culea a luat parte şi cu scrisul şi cu fapta la toată această activitate. Câtăva vreme a avut direcţia Căminelor, a fost sufletul şcolilor ţărăneşti înfiinţate de Fundaţie, iar acum în urmă este însuşi conducătorul Fundaţiei.

Cel ce scrie aceste rânduri a avut deosebita cinste să lucreze alături de D-sa şi, mai ales în ce priveşte şcolile ţărăneşti, pentru care ne mărturisim noi înşine o deosebită slăbiciune, ştim cât îi sunt ele la inimă D-lui Apostol Culea. Pentru D-sa toate metodele preconizate de oamenii de cultură din ţara noastră au o valoare mai mare sau mai mică. Aceea însă pe care o socoteşte cea mai eficace este aceea care are mai mult caracterul unei şcoli adevărate. Conferinţele, demonstraţiile, excursiile, — toate lasă o urmă mai adâncă sau mai slabă în sufletul poporului. Şcoala însă, spre deosebire de aces · este mai organizată şi mai uşor de urmărit în activitatea sa, iar rezultatele ei se văd mai bine. D-l Apostol Culea crede atât de mult în această ideie a sa, încât i-a găsit şi un nume, care arată prin el ce semnificaţie şi adâncime îi acordă: **metoda şcoală**.

Pentru D-l Culea şcoala ţărănească „este o instituţie menită să perfecţioneze viaţa şi munca ţărănească în legăturile lor organice. Nu este o şcoală de practică gospodărească exclusivă şi nu are nici o contingenţă cu aşa zisa şcoală de adulţi ori cu activitatea extraşcolară a Ministerului Instrucţiei. Această nouă şcoală tinde să vadă satul în devenirea lui sub toate aspectele şi nu omul cu necesităţile lui singulare, variabile şi trecătoare; caută să integreze profesionalismul agricol cu umanismul, — un umanism ţărănesc evoluat, pe linia spiritualităţii naţionale. In ideologia ei, năzue să formeze elite rurale, pionieri ai satului de mâine" [1]).

Definiţia aceasta, dată şcolii ţărăneşti, cuprinde în ea, în esenţă, tot ce este o astfel de instituţie şi ce trebue să fie, pentru poporul nostru: nici utilitarism şi profesionalism exclusiv, cum există la noi o tendinţă în munca de ridicare culturală a satelor, dar nici idealism fără conţinut şi fără folos pentru viaţa practică. Şcoala trebue să cultive omul şi, pentrucă se adre-

[1]) Ap. D. Culea. Istoria în şcolile ţărăneşti (in volumul D. Gusti şi şcoala sociologică dela Bucureşti). Buc. 1937, pag. 207.

sează ţăranilor, ea trebue să formeze pe ţăranul „de mâine", cu preocupări superioare celui de azi, dar nu depărtate de glie. Aceasta este o atitudine la care nu se poate să nu subscrim total, fără rezerve.

Pentru a populariza ideea şcolii ţărăneşti, D-l Apostol Culea a visat de multă vreme şi nu s'a lăsat, până când n'a făcut să apară o revistă, care să se ocupe exclusiv cu aceasta. Revista, apărută în 1936, poartă numele de Şcoala Ţăranului. In paginile ei s'a publicat de câţiva tot ce este în legătură cu această instituţie, fie că este vorba de şcoli pe care le patronează Fundaţia Culturală Regală, cum ar fi cea dela Poiana Câmpina şi Făgăraş (şcoli superioare ţărăneşti), fie că e vorba de şcolile ţărăneşti de pe lângă Căminele Culturale sau despărţămintele Astrei, fie că e vorba de şcoli susţinute de iniţiative particulare, cum a fost de pildă Şcoala superioară ţărănească din Tg. Fierbinţi, jud. Ilfov.

Mai mult de jumătate din revistă e scrisă personal de redactorul ei, D-l Apostol Culea. Ceeace i-a şi îngăduit să adune tot acest material în două volume, intitulate „Şcoala Unitară a Satului" din care se desprinde acelaş fir conducător. Se desprinde mai întâiu din această lucrare o admiraţie profundă pentru opera educativă realizată în ultimul secol în micile ţări nordice, Danemarca, Suedia, Norvegia şi Finlanda, în favoarea ţăranului. Realităţile din ţara noastră, spune D-l Culea, pledează pentru înfăptuirea unei opere asemănătoare.

„Socotim, spune D-sa, un ţăran deplin format ca cetăţean şi gospodar care ar trece prin următoarele etape de învăţământ:

a) Şcoala primară obligată şi completă (7—14 ani) cu ultimele clase de **orientare** în viaţa social-economică.

b) ...Organizarea învăţământului complementar (dela 14—18 ani) cu 300—400 ore de lucru practic şi teoretic anual, distribuite pe sezoane şi regiuni. Aceste clase formează **ucenicia** vieţii.

c) Intre 18—25 ani ar fi să urmeze cursurile anuale, teoretice şi practice de **perfecţionare**, ori la şcolile superioare ţărăneşti pentru elitele satului cu internat, timp de 2—3 ani, aproximativ 4—5 luni pe an" [1]).

Am subscris şi subscriem în întregime si pentru acest plan de şcoală unitară a satului, cum o concepe D-l Culea. Am avut

[1]) Ap. D. Culea. Şcoala unitară a satului. Buc. 1938, pag. 65.

chiar cinstea să susţin alături de D-sa aceste idei în primul congres pedagogic al învăţătorilor din România, organizat în 1936 de către D-l D. V. Ţoni.

Şcoala unitară a satului, în concepţia D-lui Apostol Culea, nu este unitară numai pentrucă dela prima până la ultima clasă primară ea trebue să se inspire din acelaş ideal, ci şi pentrucă, de fapt, ea trebue să se confunde cu satul, în funcţiunea sa educativă. „Cu commitatea sătească, pentru ridicarea ei", [1]) aceasta este ideea de bază a acestei formule.

Ceva mai mult, la această muncă să fie chemaţi nu numai săteni şi cei ce locuesc permanent în sat, ci şi cei ce s'au ridicat din el — „fiii satului". Această ideie scumpă Fundaţiei Culturale „Principele Carol" şi conducătorului ei, este scumpă îndeosebi D-lui Apostol Culea. Nimic nu l-a mâhnit poate mai mult pe D-sa ca acest fenomen de mult observat de altfel: înstrăinarea cărturarilor de satul lor natal, — desrădăcinarea lor, cum a numit Maurice Barrès acest fenomen. Câte generaţii de tineri, în adevăr, n'au plecat şi din satele noastre, iar satul care i-a crescut n'a avut nici un folos de pe urma lor, nici când erau încă tineri, elevi sau studenţi, nici după aceea. „Am cunoscut, spune D-l Apostol Culea, pe aceşti tineri din care multora le era ruşine cu părinţii lor ţărani şi socoteau că munca manuală din familie îi înjoseşte. Işi treceau vacanţele într'o dezordonată lene, gâdilată de lecturi, par'că anume ales ca să-i desrădăcineze şi mai mult, când nu se dedau la petreceri uşoare, crud judecate de gura satului. Grupaţi deoparte, ca un fel de aristocraţie a satului, unii n'aveau nici un fel de atingere cu lumea neintelectuală din sat şi cultivau mai departe oraşul de adopţiune, suprapus par'că dispreţuitului lor sat [2]).

Este nu se poate mai legitimă întrebarea: cine organizează vacanţele acestor elevi? Nu este oare cazul ca ei să fie îndrumaţi, pentru a nu contribui prin neglijenţa noastră la prăpastia ce se sapă între sat şi fiii săi norocoşi? Numai când aceştia vor veni alături de comunitatea de viaţă în care s'au născut, ei vor continua să fie folositori şi satului lor şi se vor echilibra sufleteşte pe ei înşişi.

D-l Culea merge chiar mai departe. Intr'o ţară de plugari,

[1]) Ibidem, pag. 121.

[2]) Ap. D. Culea, Datoria către satul natal (fiii satului), în rev. „Căminul Cultural", An. I, Nr. 9—10, pag. 283.

nu numai fiii satelor trebue să ajute satul, ci și ceilalți: „Dacă ai sat natal, ajută-l; dacă n'ai, caută și adoptă unul". [1])

Cu o școală unitară a satului, concepută ca o comunitate de viață și de ridicare a satului prin el însuși, la care bunăvoința înțelegătoare din afară ar veni să-și dea și ea obolul ei, vom isbuti să avem un sat căruia să nu-i fie străin progresul, dar care nici să nu se înstreineze de sine; și vom mai isbuti să avem un țăran sănătos, luminat și îndemânatic, potrivit vremurilor noui ce se pregătesc.

7. Concepția unei școli unitare a satului este apogeul preocupărilor pedagogice ale D-lui Apostol Culea.

Cineva care iubește pe D-l Apostol Culea, îmi spunea odată: Culea a avut în viața lui anumite idei de care nu s'a despărțit niciodată. Le-a frământat și le-a susținut cu încăpățânare. Iată ideea regionalistă, șezătoarea, literatura copilului, școala țărănească, ș. a. Uneori îl surprinzi având idei pe care le-ai putea socoti prea conservatoare — retrograde aproape — alteori este de un liberalism surprinzător. Și una și cealaltă atitudine au o singură explicație, care denotă tocmai constanța sa: iubirea satului, pe care vrea să-l conserve în ce are el specific, dar pe care vrea totuși să-l vadă evoluat, la înălțimea satelor daneze, scandinave sau elvețiene. A fost și este o minte veșnic proaspătă și veșnic tânără, dușman al idealurilor fără conținut și îndrăgostit de ceeace se poate constata sau aplica imediat. Un modest învățător, care a isbutit să fie ascultat, un pedagog, care n'a ocupat oficial scena vedetelor pedagogice, dar care a influențat în bine școala românească mai mult de cât multe din aceste vedete.

Noi credem de altfel că viitorul va proecta altfel lumina sa asupra mișcării pedagogice dinainte și de după războiul întregirii. In lumina istoriei nu se vor putea menține gloriile compilațiilor sau speculațiilor fără legătură cu realitatea, ci numai serioasele contribuții la promovarea acestei realități. Apostol Culea este între acestea.

STANCIU STOIAN

---

[1]) Ibidem, pag. 285.

In fața casei părintești...

Şcoala Ţărănească

D-l Apostol D. Culea este un om al cărţii şi un desăvârşit cunoscător al vieţii şi sufletului poporului românesc din sate, din mijlocul căruia s'a înălţat.

D-sa este apoi, înzestrat cu multă putere de muncă, cu multă stăruinţă în ceea ce şi-a pus în minte să înfăptuiască; cu deosebită pricepere în organizare şi cu o luminoasă intuiţie a ceea ce este necesar să fie făcut.

O personalitate cu astfel de însuşiri puse activ şi permanent în slujba binelui obştesc şi ajutată de împrejurări favorabile, trebuia să trezească un interes cât mai larg şi să adune cât mai multă bunăvoinţă în jurul ideilor propagate prin scris şi vorbire

Astfel se şi explică faptul că Şcoala Ţărănească propagată în ţara noastră de unii oameni cu viziune clară şi înfăptuită ici şi colo, de oameni înţelepţi sau de societăţi cu vieaţă reală, n'a putut să se încetăţenească, să se organizeze şi să se extindă pe întreaga ţară de cât în urma propagandei, stăruinţei şi organizării propuse de d-l Ap. D. Culea.

De sigur, l-a ajutat la aceasta, împrejurarea determinantă că era directorul miilor de Cămine Culturale ale Fundaţiei Cul-

turale Regale „Principele Carol" şi că fostul Preşedinte al Fundaţiei, d-l Profesor D. Gusti, — cel care, ca Ministru al Educaţiei Naţionale, pregătise în anul 1932 un proect de lege pentru un învăţământ ţărănesc al maturităţii, aprobase, încurajase şi poate chiar călăuzise, marele silinţe ale d-lui Ap. D. Culea.

Şcoala ţărănească românească, înfăptuită după modelul şcolilor ţărăneşti daneze ale lui Nicolai Grundtvig, — cu cele trei forme ale ei, caracteristic româneşti, cursuri ţărăneşti, şcoli ţărăneşti şi şcoli superioare ţărăneşti, — există astăzi în toate regiunile ţării.

Imi aduc aminte că pe când eram director al Regionalei pe care o avea Fundaţia Regală pentru cele 9 judeţe din Basarabia, propaganda d-lui Ap. D. Culea, făcută mai ales prin revista „Şcoala Táranului" pe care o conducea, a determinat organizarea unei Şcoli Superioare Ţărăneşti la Costiugeni-Chişinău, şcoli ţărăneşti la Soroca, Bălţi şi Chişinău şi sute de cursuri ţărăneşti pe lângă Căminele Culturale, mai ales din judeţele Soroca, Bălţi, Lăpuşna şi Orhei.

An cu an ele s'au înmulţit şi organizat mai temeinic.

Urmărind, în calitatea de mai sus pe care o aveam în Basarabia, ce rezultate dădeau aceste cursuri şi şcoli ţărăneşti, am constatat, împreună cu alţii, că ele dau roade minunate, că plugarii sau femeile care le urmează, aplică îndată, cu folos, în munca agricolă şi gospodăria lor, învăţămintele dobândite şi că deci ele trebuesc înmulţite, sistematizate şi ajutate.

Astăzi realitatea şi necesitatea lor este recunoscută şi de oficialitatea care, desigur, mâine le va ajuta şi poate chiar lua asupră-şi spre a le da întreaga posibilitate de luminare şi călăuzire a vrednicii ţărănimi româneşti, dornică să fie ajutată şi îndrumată.

Aceste rezultate se datoresc în mare măsură stăruinţii în propagandă şi acţiune a d-lui Ap. D. Culea.

Am ţinut să aduc acum, cu prilejul sărbătoririi d-lui Culea, această mărturisire a constatărilor şi credinţii mele, pentru că pe lângă celelalte merite cari caracterizează personalitatea acestui pedagog al ţărănimii, găsesc că pentru cel arătat mai sus, i se cuvine lauda şi recunoştinţa cea mai mare.

EUGEN IONESCU-DARZEU
Consilier permanent la Consiliul Legislativ

Apostol Culea și școalele pentru săteni

Ridicarea satelor a fost și înainte de războiul unității naționale și mai ales după aceea, una din problemele centrale ale culturii românești. Din toate părțile, mințile de elită ale națiunii aduceau proecte și formule noui pentru soluționarea radicală a acestei chestiuni. Nu mai era nici o îndoială că bătusem pe loc amar de timp în acest domeniu. Nimeni nu îndrăsnea să afirme că nu procedeele, ci mintea țăranului român sau capacitatea lui de modelare ar fi fost pricina neîmplinirii atâtor nădejdi ce se puseseră în fel de fel de creațiuni rânduite în serviciul îmbunătățirii vieții lui. Țăranul este deștept și ar fi fost un non sens să credem că tocmai deșteptăciunea lui l'ar fi împiedicat să-și însușească uneltele progresului. De vină au fost mijloacele pe care le-am folosit, sau mai bine zis superficialitatea cu care am tratat această chestiune. Cea mai înșelătoare ideé a fost aceea care pretindea să facă din clasele elementare și chiar complementare ale școlii primare, instrumentul de culturalizare a satelor.

Oricât de paradoxală ar apărea această opiniune, suntem de părere că funcția școlii primare nu este cultura populară, ci numai înlesnirea și pregătirea ei. Să presupunem că am avea o

dație. Acolo va putea să-și continue lupta începută, cu mai stăruitoare pornire, cu mai mare elan.

Ce sunt școlile pe care le vrea el și prin ce s'ar deosebi ele de celelalte feluri de școli ? Iată : „O școală cât mai a satului. Adică nu o școală, ci o serie de școli și cursuri desvoltate unele din altele, legate organic, dela clasele primare superioare, până la vârsta de 30 de ani — dincolo chiar. Experiența a dovedit că un învățământ complementar nu e rodnic dacă nu se desvoltă în atmosfera școlii țărănești și dacă nu se prelungește în ea". Școala satului va fi „o comunitate de lucru, înmănuncheri de eforturi intelectuale, afective, de voință practică", care să dea satului spirit de solidaritate, să trezească inițiative și elanuri de întrecere. Satul întreg devine o școală, în înțelesul larg al cuvântului. Adulții, bărbați și femei, trebue continuu cultivați. Așa se formează o atmosferă spirituală, un duh revelatoriu de putere și de creeație.

Acțiunea lui Apostol Culea pentru promovarea școlilor pentru săteni am arătat că s'a deslănțuit dintr'o intuiție a sa, apărută la un moment dat din confluența mai multor izvoare de inspirație ce i-au venit într'un lung șir de ani cu preocupări de ordin social. Prin munca și devotamentul lui pentru lumea adultă a satelor, prin elanul acțiunii lui, generos și generator de întreprinderi și la alții, prin altruismul și uitarea de sine, prin curajul și continua împrospătare a puterilor din contactul cu realitatea, tot mai stăruitor cercetată și interogată, Apostol Culea a realizat la noi tipul evoluat în cuprinsul de intelectualitate al altor țări, tipul pedagogului social. De acolo și plăcerea lui de a se apleca cu atâta atenție asupra operelor înfăptuite la ei de Pestalozzi și Grundtwig, doi străluciți pedagogi sociali ai primei jumătăți a secolului XIX-lea.

Apostol Culea a fost învățător și a cunoscut școala primară, căreia i-a dăruit anii tinereții lui, și pe copii, pentru al căror suflet a scris acea minunată și prețioasă carte de îndrumare cu toate lipsurile ei. A cunoscut copiii de vârsta școlii începătoare. A iubit și școala primară, căreia i-a dăruit anii tinereții lui, și pe copii, pentru al căror suflet a scris acea minunată și prețioasă carte de îndrumare „Literatura copiilor", pe baza căreia mii de învățători vor fi făcut să se scoboare fericirea în sufletele elevilor lor. Și apoi și alte dovezi despre atașamentul lui pentru școala primară și copii. Cu toate acestea și acesta este faptul important, gândurile lui se îndreptară dintr'odată mai

stăruitor către tineretul trecut prin şcoala primară şi către adulţi. Clar-viziunea lui Apostol Culea, aceasta a fost: tineretului din sate — băeţi şi fete — precum şi adulţilor — bărbaţi şi femei — le trebue şcoli pe măsura dată de interesele vârstelor lor, de nevoile locului în care s'au născut, de împrejurările sociale aşa cum se ridică ele din reforma frământată a statului. In viitorul acestor şcoale, el are o încredere oarbă. Niciuna din piedicile răsărite în drumul lor nu l-au făcut să dea înapoi. In el, ca un ecou din cine ştie ce undă atavică a încăpăţânării rustice, răsună înţelepciunea acelui dicton:

„Cine zice „ajunge", a pierit". Robit de ideea lui, Apostol Culea s'a sbătut în toate părţile, a bătut la toate uşile, a pus la cale congrese, a editat o revistă anume, în care să desbată doctrina şcolilor pentru ţărani şi pe paginele căreia să-şi poată număra adepţii şi colaboratorii.

Subscriitorul acestor rânduri se numără printre ei şi declară că fericirea lui cea mai mare i-a venit dela ascultarea acestui **învăţător** şi dela aplicarea pe teren a ideilor lui, timp de câţiva ani, acolo la şcoala superioară ţărănească din Segarcea-Dolj.

Prof. ILIE POPESCU-TEIUŞAN
Directorul Şcoalei Normale de Invăţători-Craiova

„In copil se repetă ceva din omul primitiv. Pentru el nimic nu-i mort, ci totul e plin de viaţă în natură. Imprumută acestei lumi din afară ceva din sentimentele şi gândurile lui. Neavând altă experienţă decât pe a sa proprie, săracă şi îngustă, concepe lucrurile şi fiinţele lumii, după tiparul său sufletesc".

APOSTOL D. CULEA
Literatura copiilor şi şezătorilor cu copiii, Buc. 1925

Ap. D. Culea, pedagog născut nu făcut

Parcă ursitoarele, împrejurările l-au predestinat spre şcoală, prin numele creştinesc de Apostol. Era o sentinţă fatală a zeilor, ca o colaborare nevăzută a spiritelor, ca cel născut, acum câţiva ani (ocolesc intenţionat vârsta) să fie un adevărat dascăl, un adevărat apostol. Şi Apostol Culea este un dascăl, este un pedagog în toată puterea cuvântului, un apostol.

Nimeni dintre noi, ca dânsul, n'a restituit înzecit naţiunii, din care facem parte, binele pe care l-a primit dela ea. Ceea ce l-a preocupat în deosebi a fost înăiţarea culturală, morală, a păturii de jos a ţăranului. Un idealist inveterat, un naţionalist din 1906 a crezut cu înflăcărare în superioritatea rasei noastre şi în putinţa ei de culturalizare.

A început ca învăţător, pentru ca să isprăvească ca director al culturii poporului. Nu este nicăeri o mai normală, mai naturală ascensiune.

Ceea ce l-a caracterizat pe el ca dascăl, a fost marea şi rara însuşire a marilor pedagogi: **iubirea de copii.** Nu există pedagog fără iubire şi nici pedagogie fără dragostea copiilor. Această pornire naturală a sufletului nostru pentru copiii altora, pe cât de mare şi de elementară în şcoală, este pe atât de rară.

Natura nu o dăruleşte fiecui, ci numai celor aleşi. Iubirea aceasta de copii, care ţâşneşte din inima omului ca izvorul din piatra muntelui, n'o avem toţi, ci numai marii pedagogi. Ea nu se învaţă din cărţi, nici nu se împrumută dela alţii, ea este piatra de încercare pentru marele dascăl. Probă că n'o avem toţi, este amintirea dureroasă, pe care o au mai toţi, despre şcoală, fiind asemănătoare amintirilor din închisoare şi cazarmă.

Şcoala primară a fost pentru ţăran — dece să n'o spunem — un bir ca şi armata. Odată scăpaţi din ea, nici nu vrea să-şi mai amintească. Căutaţi un creion sau un toc într'un sat şi veţi vedea ce lucruri rare sunt aceste ustensile şcolare într'un sat, unde toţi au învăţat cursul primar.

Va fi lipsit şi programul, dar a lipsit şi omul. A lipsit pedagogul, care să lucreze cu inima, nu cu palma.

„Primul pas în instrucţiune este afecţiunea, pe care o are copilul pentru dascăl, zicea Erasmus. Cu timpul, copilul, care a iubit studiul fiindcă a iubit pe profesor, va iubi mai târziu pe profesor din toată inima. După cum darurile nu sunt binevenite decât dela cei pe care-i iubeşti, tot aşa şi instrucţiunea într'o vârstă, când copilul nu judecă cu capul, el iubeşte învăţătura ce i se dă, fiindcă iubeşte pe acel ce i-o dă".

Erasmus pomeneşte de acele figuri posomorîte, care nu zâmbesc niciodată, cărora nu le-ar da pe mână nici caii să-i îmblânzească, nu copiii să-i crească. Apostol Culea a fost un pedagog, ce a iubit copiii şi a fost iubit de ei. Pedagog prin temperament, el şi-a făcut un ideal de şcoală şi s'a gândit la mijloacele ce ar fi eficace pentru învăţătura nu numai a copiilor, dar şi a ţăranilor. Pentru asta Culea posedă o altă însuşire care este tot aşa de rară, ca şi iubirea, este puterea intuiţiei, înţelegerea realităţii româneşti. Dacă pedagogul trebue să ţie seamă de potenţialul sufletesc al copilului, în îndrumarea adultului trebue să aibă intuiţia realităţii; să poţi transforma pedagogia teoretică, în pedagogie dinamică, să aplici pe teren, nu să teoretizezi de pe catedră.

Şi în adevăr, pedagogia noastră teoretică nu se poate plânge de lipsa manualelor de pedagogie sau de literatură pedagogică, dar ce puţini pedagogi avem!

O lecţie bună e mai grea de cât un articol de pedagogie. Pedagogul adevărat are un tact al lecţiunii şi al măsurii, pe care nu i-l dă cartea, ci se naşte cu el. Radiază căldură şi înseninează sufletele. Apostol Culea a fost din aceşti pedagogi dinamici,

intuitivi, care nu s'a pierdut în teorii abstracte, în doctrine largi pedagogice, ci a aplicat totul la țăranul, pe care l-a iubit întotdeauna și pe care-l admiră fără nicio rezervă.

Alături de d. Prof. Gusti, pe care-l preocupă aceste probleme de culturalizarea satelor, Apostol Culea se găsește în elementul său. Pedagogul cu dragostea permanentă pentru alții și realistul practic ; idealistul umanitarist și tehnicianul priceput își dau mâna să ridice pătura țărănească la înălțimea acelor țărani, pe care i-a văzut el, colindând țările străine.

Cu școli țărănești, cu cămine culturale, cu biblioteci populare, cu conferințe și sfaturi, el coboară, răspândește lumină în massa mare a țărănimii, isvorul permanent de genii și virtute.

Fără sgomot și fără trâmbițe, el oficiază la altarul marei națiuni, căutând să înflăcăreze sufletele, să întărească voințele, să încălzească inimile cu flacăra curată și sfântă a culturii.

Ca un pedagog născut, el a încurajat inițiativele, a întărit căminele, a realizat sugestii nobile de aiurea, a înțeles frământarea d-lui Gusti, în fine, Culea este un element de elită al Țării noastre, ce cu o voință de fier urmărește planul vechilor pedagogi : înobilarea rasei umane și în special ridicarea țăranului român.

Difuzarea culturii în massa mare a nației noastre pe care o vede cu ochii lui visători, mândră și bogată ; isvor de energii românești cum o dorim toți, iată crezul lui de nobilă umanitate.

C. GEROTA

„Povestea este iubită de copii pentrucă în ea se cuprinde ceva din curiozitatea lor, le satisface setea de explicații și dorul de a cunoaște. Ea este antemergătoarea spiritului de cercetare științifică la copil".

APOSTOL D. CULEA

Literatura copiilor și șezătorile cu copiii, Buc. 1925

Un român din „Țară"

Eram la facultatea din Budapesta, când am auzit pentru prima oară de personalitatea care purta numele de **Culea**, nume care ni se părea că sună mai românește, că e mai curgător decât multe nume românești dela noi din Ardeal. Simpatizam numele și ne închipuiam că și purtătorul lui nu poate fi decât tot atât de simpatic.

Mi se părea ciudat acest nume și căutam să-i găsim obârșia. Unul umblat prin „Țară" (adică prin România de dinaintea războiului de întregire) era de părere că vine dela cuvântul „Culă", ceea ce pentru noi, cei cari nu avusesem norocul și fericirea să trecem pe versantul celălalt al Carpaților, nu spunea lucru mrae, necunoscând culele din „Țară" și rostul lor în trecut. Altul care avusese norocul să cunoască câteva boabe de franceză, era de părere că numele de **Culea** vine dela cuvântul francez **„couler", a curge, a se scurge,** căci așa găsise el în dicționar (avea, Doamne Dumnezeule, și dicționar francez-român și român-francez). Ciudată ni se părea limba fraților francezi, întrucât în liceele românești ardelene nu se învăța (poate nici nu era îngăduit) limba franceză, ci cea ungară și germană. Ne-am împăcat cu lămurirea a doua, pentrucă ne împăca mândria noas-

tră latină de a fi neam cu francezii, satisfacție de mândrie care apropia dintr'un condei poporul român de cel francez, iar pe noi ne apropia de personalitatea purtătorului numelui de **Culea**, ne împrietenea cu ea din depărtare.

Și apoi dacă îl cheamă **Culea** și dacă numele lui vine dela francezul **„couler“** (ce mândru, ne închipuiam noi că e domnul Culea, de această asemănare) însemna că el se scaldă în apele noastre românești, cum trebue că o fac toți românii din „Țară“, de aceea și vine el să vadă și să cerceteze Ardealul, ca să ne cunoască la fața locului vieața, datinele, limba și portul, dorurile și durerile, de aceea ani dearândul, a scăpat de cei cu pene de cocoș (jandarmii unguri), li-s'a scurs („couler“) printre degete. Nu degeaba **Culea** vine dela „couler“. Ne era drag pentru această încăpățânare de a veni an de an pe la noi și de a scăpa totdeauna de urmăritorii oricărui român din „Țară“.

Și-l mai chema și **Apostol!** Era, se vede treaba, scris în zodia lui, ca să drumețească prin Ardeal ca un apostol, unul al românismului.

Auzisem că e om tânăr, cu părul ca pana corbului, cu fața bronzată, cu privire așa de pătrunzătoare de par'că ar înregistra credincios tot ceea ce-i cade sub ochi, ca nimica să nu-i scape, ca nimica să nu uite. Auzisem că apare, mai ales vara, când într'un comitat (județ pe ungurește), când în altul și că străbate satele românești singuratic, cu un fel de raniță în spinare, în care poartă ascunsă cartea românească oprită, pe care o lasă discret acolo unde trebuie, în mâini de români ardeleni, cari mai bine s'ar lăsa spânzurați decât să declare celor cu pene de cocoș (jandarmilor) de unde o au, cine le-a adus-o, și altele. Cartea lăsată — și a lăsat multe — circula apoi pe ascuns din mână în mână, fiind cetită, gustată și cinstită, ca o evanghelie.

A trecut apoi vreme multă, ani de zile. N'am mai auzit de d. Culea și nici nu l-am putut întâlni. Aflasem doar că scrie cărți și articole la gazete ori reviste, în cari își amintește cu duioșie de Ardeal, de vieața dela noi, de sufletul nostru dornic de a ajunge a fi o împărăție românească.

Din anul 1907, aproape în fiecare an treceam în „Țară“ pe câteva zile și-mi amintesc că am auzit mai des vorbindu-se de învățătorul Apostol Culea, despre care se spunea că cunoaște Ardealul ca puțini alții. Mi-a căzut odată în mână și un articol, în care era vorba de Ardeal. Doream să-l întâlnesc, însă nimenea nu-mi putea da adresa sa. Apoi a venit războiul din 1913

în care vreme, noi ardelenii ne umflam în pene, eram mândri că România mică a putut face pace în Balcani, silind la încheierea păcii pe bulgari, pe sârbi și pe turci și că pacea s'a făcut la București.

A venit apoi războiul cel mare, cu bucuriile și durerile lui, cu nădejdile și desnădejdile lui inerente. A trecut și el, soldându-se cu strângerea laolaltă a tuturor românilor. Eram fericiți că ni s'a împlinit visul, pentru care am luptat. Câte suflete de români ardeleni au frământat oare vorbele cuminți, îndemnurile naționale, cărțile de suflet lăsate, par'că uitate ca din întâmplare, pe masa vre-unui învățător sau preot, sau țăran ardelean, de către d. Culea, cu prilejul drumețiilor lui ardelene ? Câte suflete de români ardeleni a pregătit oare d. Culea — în drumețiile lui pe la noi — pentru această întregire a Neamului ?

Trecut, după război, în Basarabia, am auzit tot mai des și mai mult vorbindu-se — și numai bine — despre d. Apostol Culea, astfel că personalitatea lui a început să se contureze în gândurile mele. Totuși, nu l-am putut întâlni, ca să văd pe fostul apostol — la real și la figurat.

In munca mea de propagandă românească în Basarabia, am dat apoi și de cărțile lui Apostol Culea, pe care le puneam la loc de cinste în stocurile de cărți ce cumpărasem și le dăruiam pentru bibliotecile școlilor primare, ale societăților culturale ce am înființat la sate.

Aflasem acum că e la Ministerul Instrucțiunii, însă de câte ori mergeam la București, niciodată n'am avut norocul să-l întâlnesc. De-abia în 1934 am făcut cunoștință cu el, când profesorul D. Gusti m'a primit ca colaborator în Fundația Culturală Regală „Principele Carol", al cărei emerit director general era.

Când l-am văzut întâiaș dată trecând pe lângă mine — știam acum că e directorul Căminelor Culturale ale Fundației și cu el va trebui să lucrez — mi-am amintit de înfățișarea pe care colegul dela universitatea budapestană mi-o făcuse pe vremuri : păr ca pana corbului, fața bronzată, privire așa de pătrunzătoare de par'că ar înregistra credincios tot ce-i cade sub ochi, ca nimica să nu-i scape, ca nimica să nu uite.

Ăsta-i, vasăzică, d. Apostol Culea, drumețul Ardealului, cu cărți în raniță ? Ce figură de granit ! Ce sprâncene groase și negre, sub care sclipesc priviri scurte, dar cuprinzătoare, de par'că ar fi declanșările repetate ale unui aparat fotografic! Trebue să fie un om cu vre-o pasiune adâncă, îmi ziceam. Și nu

m'am înşelat. Avea pasiunea cărţii, pasiunea luptei pentru ridicarea ţăranului, pasiuni ce-i vor servi şi de lumânare de creştin şi de român — atunci când va închide ochii. Omul ăsta, îmi ziceam, va muri împăcat că în vieaţă şi-a făcut pe deplin datoria pe pământul ţării lui.

Aşa mi l'am şi închipuit totdeauna, reprezentant tipic al unui apostol (îl cheamă şi Apostol) ce curge (îl cheamă Culea şi credeam odinioară că vine dela „couler" = a curge liniştit, fără sfârşit, cu îndărătnicia lină a izvorului bogat ascuns în verdeaţa sufletului românesc. Cu vremea m'am convins apoi că e un posedat al dragostei de sat.

De aceea, de când l-am cunoscut, îl iubesc şi îl stimez.

F. POPU ŞĂNŢEANU

„Mai toţi absolvenţii şcoalei rămân în sat. Ei trebuie să cunoască viaţa animalelor, a plantelor, pământul, produsele şi technologia din partea locului mai bine ca altă viaţă de aiurea. Şi aceasta nu se va putea împlini decât atunci când învăţământul ştiinţelor naturale va avea un caracter localnic pronunţat".

APOSTOL D. CULEA
Literatura copiilor şi şezătorile cu copiii, Buc. 1923

Răsplata unei munci

Inițiativa luată de un grup de învățători tineri, ca să organizeze o sărbătorire pentru un fost coleg al lor, mai mare, pentru d-l **Apostol Culea**, ridicat astăzi într'un post de aleasă cinste, în acela de conducător al Fundației Culturale „Regele Mihai I", constitue un gest de o deosebită frumusețe morală pentru **corpul didactic primar**. Un asemenea gest, privit fiind prin prisma unui interes educativ, legat de persoana aleasă ca obiect al sărbătoririi, vădește că **tineretul acestui** corp vrea să arate că este deplin pătruns de grija cea mare și de străduințele depuse mai ales în timpul din urmă, de către factorii în drept, pentru îndrumarea generațiilor tinere ale țării pe singura cale ce poate duce la creiarea unei mai bune vieți sufletești, morale, sociale și naționale: calea muncii, cinstei, ordinei și a respectării meritului. Că el, acest tineret didactic, își dă bine seama că, în orice ramură de activitate publică, nu e destul ca cineva să aibă o diplomă, un titlu, și o doză mare de ambiție, pentru a se și considera îndreptățit să pretindă ca dint'odată să fie situat în primele rânduri de conducere și, deci, de răspunderi. Că este, prin urmare necesar, ca acest cineva să mai dovedească și capacitate și perseverență, precum și o cunoaștere a vieții

reale de azi, în legătură cu ceea ce a fost mai înainte. Inţelegerea şi păstrarea acestei legături dintre trecut şi prezent, dintre ce s'a făcut de alţii înainte şi ce vrea un om să facă acum, oricât de mult şi cât de bine, dau chezăşia unei izbânzi depline a năzuinţelor lui în orice domeniu. Dau chezăşia adevăratului progres.

De aceea gestul organizatorilor poate fi socotit şi ca o chemare, ca un apel. Este apelul pe care îl face tineretul actual al corpului didactic primar către toţi acei dascăli primari şi, dacă îmi este îngăduit a spune, şi către dascăli de alt grad de învăţământ, către preoţi şi către oricine a activat în aceeaşi perioadă de timp în care Apostol Culea, muncind din răsputeri, pe drumul carierii lui, s'a ridicat treptat, dela copilul unui sat la Ialomiţa-Sudiţi—, dela învăţătorul tânăr al seriei 1902, pe scara ierarhică, la postul de azi, de director general al unei instituţii culturale, acolo unde, până în ultima vreme, a condus strălucita personalitate culturală a distinsului profesor universitar **d-l Dimitrie Gusti.** Chemarea se adresează tuturor acestora, ca să vină să ateste, odată mai mult, în faţa tineretului din ziua de azi, adevărul că, în lumea aceasta, oricât ar fi împrejurările de vitrege, năzuinţa către un scop bun, altruist, a unui om de suflet, munca lui de toată ziua, pentru acest scop, răbdarea cu care caută să învingă greutăţile, inima lui largă, foarte des iertătoare, călăuzită de gândul că astfel va îndrepta mai repede şi mai sigur acolo unde-i rău, îl duc în chip sigur pe drumul ierarhiei pofesionale şi sociale.

Intre cei vizaţi de chemarea tinerilor mă socotesc şi eu. Mă simt prea mult legat de timpul în care acest coleg de generaţie, Apostol Culea, şi-a urmat drumul bogatei sale activităţi în ogorul şcoalei româneşti, ca să nu mă alătur acelora ce vor răsări acum, la sărbătorire, ca să-l omagieze, să-i dea o răsplată morală, înconjuraţi fiind de calda aprobare a celor mulţi, foarte mulţi şi de pretutindenea, cari nu vor putea veni, dar îi trimit prin gând simţimânte de recunoştinţă, pentru tot ce le-a dăruit el din bogatul şi iubitorul său suflet. Pentru tot sfatul şi îndemnul dat în şcoală, în biserică, în adunări, la căminul cultural, în şcoalele ţărăneşti, la serbări, la şezători, cu vorba ori prin scris, prin cărţi, prin revista **„Albina"**, prin revista **„Şcoala Ţăranului"**, prin revista **„Căminul Cultural"**, etc., şi, de foarte multe ori, la **„Ora satului"**, prin **radio.** De aceea voiu încerca să arăt în câteva cuvinte, cât, adică, poate îngădui

un articol, cum acest om, creiat anume pentru a fi educator, şi-a îmbinat în chip fericit fiinţa lui de copil de sat, cu împrejurările prin care a trecut, păstrându-şi în tot drumul străbătut aceeaşi structură sufletească, aceleaşi trăsături de caracter cu care s'a născut, şi pe care anii vârstei, fără să le schimbe în fondul lor, numai i le-au accentuat : o dorinţă vie de a cerceta, de a afla, de a se bucura de tot ce este nou şi bun ; un spirit şi o putere de muncă demne de admirat, o răbdare menită să învingă orice. Şi toate aceste însuşiri îmbrăcate într'o iubire atât de caldă pentru poporul dela sate, încât să-l îndreptăţească a primi ca o justă răsplată cinstirea ce i se dă astăzi.

Apostol Culea şi-a trăit copilăria în cercul unui sat de pe Bărăgan, care sat, ca toate celelalte, în ultimul sfert al veacului trecut (al 19-lea), îşi ducea încă din greu, vieaţa, sub toate aspectele ei, aşa cum i-o lăsaseră neamului nostru vremurile de grele suferinţe dinainte de 1859. Indulcirile ce se încercau de Statul cel nou, abia închegat, după acest an, nu au putut mult timp, precum se ştie, să înrâurească această vieaţă, fiind atâtea alte probleme de deslegat, chiar după dobândirea independenţei. Obiceiul locului, al pământului, nelegat încă de formele noui de stat, de legiuirile ce se înfăptuiau tot mai intens după acest punct crucial din istoria modernă a noastră (Independenţa), conducea încă această vieaţă simplă a ţăranului. Biserica, cu puterea ei mistică, întemeiată pe frica de Dumnezeu, o şcoală primară ce abia se înfiripa după formele noui de organizare şi mai ales obiceiurile, datinele, tradiţia, formau singurele izvoare în care găsea săteanul o alinare a lipsurilor de tot felul, o mângâiere sufletească atunci când drumurile desfundate de ploi, iernile viscoloase, îl ţineau pe lângă căminul lui. Când el, din primăvară până în iarnă, cu toţi ai lui, încovoiat pe brazda câmpului, din zori până în noapte, în văpaia soarelui tropical, căuta să smulgă pământului bogat şi ceva pentru casa lui, în afară de acel mult şi bun, cuvenit proprietarului sau arendaşului. Intr'o aşa ambianţă şi-a petrecut Apostol Culea, între anii 1890—1896, timpul de şcoală primară. Sub asemenea înrâuriri ale gliei, ale familiei, ale bisericii, ale vieţii trudnice de sat din Bărăgan, şi-a format sărbătoritul acel suflet ce şi azi, aici, în vâltoarea Capitalei, gândeşte nostalgic la trecut şi se străduește să facă totul, cât îi îngădue puterile, pentru îmbunătăţirea vieţii săteanului.

Trecând la şcoala normală, şi-a creiat idealul vieţii din

aceea ce, în acel timp, urmăreau ca sub vraja unei lumini, cele câteva şcoale normale din ţară: **ridicarea poporului dela sate.** Plutea pe atunci tot mai puternic, în atmosfera şcoalei primare, icoana învăţătorului, ce „a dat totul pentru alţii", Pestalozzi şi se simţea tot mai viu curentul de culturalizarea poporului, venit din Apus. Se ridicaseră şi la noi, în clasa diriguitoare, oameni de concepţii democratice, cari cercetau durerile satelor, cereau, scriau şi lucrau pentru a se face legi bune pentru popor. Şcoala primară ajunge să fie privită ca singurul mijloc direct de acţiune, iar şcoalele normale, ce formau învăţători, ca cele mai bune instituţii de grabnică şi temeinică pregătire în vederea acestei acţiuni. Imprejurările fericite fac ca, tocmai atunci, în ultimul deceniu al secolului al 19-lea, să se ridice în vieaţa politică a ţării, ca ministru, marele iubitor al poporului, **Spiru Haret**, care dă vieaţă şcoalelor normale şi se ocupă deaproape de învăţământul primar şi de învăţători. Aceste şcoale ajung să fie, în scurt timp, în aşa fel organizate încât puteau rivaliza cu cele mai bune din Apus. Ele formează generaţii de dascăli ce răscolesc din adânc vieaţa socială a satelor, ca să vorbim numai de ele. Activitatea dinăuntrul şcoalei, a învăţătorului, din ce în ce mai bine îndrumată prin programe, metode noui, material didactic, prin o bogată literatură pedagogico-socială, etc., se încălzeşte tot mai mult după 1900, se desvoltă în ritm uimitor, apăsând parcă asupra pereţilor instituţiei; trece în curte, în grădina şcoalei, ca să vadă poporul rostul practic al învăţăturii, pentruca, apoi, această activitate împinsă de noui resorturi ale sufletului dascălului, dar şi de calda încurajare a marelui **„Om al şcoalei"** şi de a altor suflete alese, să intre cu putere în vieaţa satului, sub diferite forme: **biblioteci, cursuri de adulţi, case de economie, bănci populare, obştii** de arendare sau cumpărare şi atâtea alte înfăptuiri. Conştiinţa săteanului se luminează. Aceasta, nutrită mereu de şcoală şi de învăţător, cărora li se alătură tot mai mult şi alţi factori, începe să dea noui probleme conducerii Statului. Se produce o schimbare de concepţie în toate ramurile de activitate ale ţării. Acestea iau tot mai mult un caracter democratic pentru sat, privind în legiuirile ce se fac, tot mai de-aproape diferitele aspecte ale vieţii lui: **sănătatea, munca, economia, cultura.** Şcoala primară şi şcoala normală din acest timp, din preajma războiului celor două secole: al 19-lea şi al 20-lea, au avut unul din cele mai mari roluri din vieaţa noastră de neam şi de stat, căci ele, în

primul rând, au contribuit la pregătirea sufletească a poporului, pentru evenimentele din 1913 și 1916—1919, prin care am câștigat unitatea politică și națională, în granițele vechii Dacii.

Apostol Culea a făcut parte din această generație de învățători. Calitățile lui pedagogice îl disting dela început și, tocmai de aceea, la câtva timp după absolvirea școalei normale din Galați, el este chemat de direcția acestei școale, ca îndrumător al altor generații de normaliști, prin școala de aplicație. Nu râvnește la titlu și situație, căci munca lui, de necontenită cercetare și o neînfrântă năzuință pentru perfecționarea culturii proprii, îl impun atenției tuturor. El caută necontenit drumuri noui în metodologia timpului, luptând împotriva curentului de mecanizare, de rutinare și de pedantism, ce amenința modul de predarea lecțiilor. Atunci, înainte de războiu, a scris el cartea „**Invățământul despre natură**", prin care lucrare, într'o formă de expunere demnă de condeiul celui mai bun scriitor, a cerut să se lase să pătrundă în școală cât mai mult din vieața naturii, din mijlocul căreia vine elevul încărcat de multe cunoștințe, trăite intens de el. A cerut să se facă o cât mai strânsă legătură între cunoștința predată de învățător și realitate. A fost, deci, un **activist în învățământ,** încă din vremea când această titulatură nu exista în literatura pedagogică, dar își avea conținut, fond, în felul de a lucra al multor învățători. Metodologia, pe acea vreme, își ajunsese, după credința mea, unul din cele mai înalte puncte ale evoluției ei, punct ce nu trebue pierdut din vedere în practica profesională a învățătorului din orice timp și în orice împrejurări, pentrucă, dacă mulți pot fi cei ce știu multe, numai învățătorul cât și profesorul, cu metodă bună de predare, sunt aceia care corespund, în primul rând, chemării lor profesionale. Cercurile culturale, conferințele didactice din acel timp rămân ca puncte luminoase spre care se mai poate privi și azi cu admirație.

Dar Culea a fost un înfocat luptător, creiator de curent de înviorare și pe tărâmul sforțărilor pe care, dinainte de războiu, le-au făcut învățătorii în scopul desvoltării și reorganizării asociației lor, în raport cu nouile vremuri ce se anunțau. A făcut parte dntre primii factori care au pornit mișcarea intitulată **„Vremea nouă"**, reprezentată de revista cu acest nume. Cuvântul lui, scrisul viguros, înfățișau îndeosebi doctrina, ideologia acestui puternic curent, care mai ales după războiu, a făcut,

prin vrednicia celor ce au fost la conducerea Asociației [1], ca învățătorimea să fie un corp bine închegat, tare, un puternic stâlp de susținere a unității sufletești a neamului. Inchegarea dăscălimii primare de pe întregul pământ al Statului nou, reprezentând o forță conștientă de rolul ei național, cât și sprijinul pe care Asociația ei l-a dat Ministerului Educației, chiar din primii ani după încheerea păcii, ca să întocmească și să aplice **cea dintâi lege unitară a învățământului primar și normal din țara întregită, legea din 1924 (a d-lui dr. C. Angelescu)**, cu înmulțirea anilor de curs, cu o factură practică, corespunzătoare concepțiilor noui de vieață economică, socială, națională, cu mai precise drepturi materiale și morale pentru învățători, au înscris în analele învățământului de bază al poporului și chiar în istoria țării, unul dintre cele mai frumoase acte de patriotism.

I-a fost dat sărbătoritului de azi, ca tocmai în această perioadă de refacere a țării, să lucreze mult pentru buna aplicare a acestei legi de unificare a școalelor primare și normale, și din acel post de mare răspundere, din administrația centrală a Ministerului Educației Naționale — ca subdirector general al învățământului primar — ca, mai apoi, în alte împrejurări ulterioare, să contribue cu sfatul, cu scrisul său documentat, la îmbunătățirea măsurilor de aplicare, la sporirea acestora, la găsirea mijloacelor celor mai nemerite de punere în legătură a activității școalei, prin învățătorul ei, cu vieața satului și cu instituțiile noui, creiate de Fundația Culturală Regală : **Căminele Culturale și Școlile țărănești.**

Iată care a fost activitatea pe care a desfășurat-o până acum colegul de generație, **Apostol Culea** și pentru care, ca s'o evidențiez, m'am simțit obligat să răspund și eu chemării făcute de organizatorii sărbătorirei lui. Iată de ce acum, încheind articolul, am curajul să afirm că toată această activitate didactică pentru care s'a format el, cât și aceea de propagandă culturală din Fundație, atât de bogată în roadele ei, dusă alături de

1) Rămân înscriși în istoria de după creiarea României întregite, a luptelor Corpului didactic primar și nu vor fi uitați : *I. Mihalache*, fost apoi Ministru de Domenii, *Leon Mrejeriu*, fost și deputat, *Teodor Iacobescu* idem, actual președiate, etc., ca și *Tr. Șuteu, Râmneanțu, Bârliba, Sâhleana*, președinții fostelor Asociații ale provinciilor alipite, cum nu va fi niciodată un moment în care, vorbindu-se de cea mai măreață manifestare a acestui corp în vieața țării, să nu se rostească numele celui ce, fiind președintele Asociației Generale, expresiune a credinței și devotamentului acestuia pentru Țară și Tron, a fost chemat în Aprilie, 1938, ca Ministru-Subsecretar de Stat la Ministerul Ed. Naționale: *D. V. Toni.*

Şcoala Ţărănească din Plătăreşti-Cetatea Albă, la Muzeul Satului: Bucureşti 8 Iunie 1933.
(La mijloc Ap. D. Culea).

d-l profesor Gusti, au făcut și fac cinste celui ce le-a prestat, satului lui de naștere, școalelor unde a funcționat și corpului didactic primar din care a făcut parte. **Apostol Culea este o personalitate de cultură** și, de aceea, ridicarea în postul unde se află, n'a fost decât o recunoaștere de către cei chemați a face aceasta, a muncii perseverente și oneste, ce-i alcătuește cel mai frumos titlu din viează.

P. R. PETRESCU
Fost inspect. g-ral și subdirector
la Ministerul Educației Naționale

„Dacă ne-am convinge într'o zi cu toții că numai cu conferințe, cu broșurele, cu circulări, cu preocupări de subtilități pedagogice câte odată, nu mergem înainte, am da semne că intrăm pe calea cea bună a faptei".

APOSTOL D. CULEA
Literatura copiilor și șezătorile cu copiii Buc. 1923

Apostol Culea în mijlocul învățăceilor

Povestea într'o zi unui grup de prieteni, de admiratori și de indiferenți, cu multă mândrie:

„Sunt născut prin părțile Bărăganului; mama mea, o femee voinică, bine legată și bună cum alta nu-i, îndeplinea cea mai grea muncă a câmpului, de care femeile sunt îndeobște scutite: cosea, cu mine legat în spinare. Când, răzbit de arșița soarelui și de foame, scoteam glas, lăsa coasa, se așeza pe iarbă și-mi da să sug; de aceea rezist eu intemperiilor".

Această vrednică femee (numai cele asemenea ei dăruiesc neamului fii cu care el se mândrește) înfrunta arșița soarelui și muncea peste puterea obicinuită a unei femei, a fost inspirată când și-a botezat copilul cu un nume atât de sugestiv...

Și el, dintru început, pătruns parcă de misiunea numelui ce-l poartă, s'a făcut vrednic de el.

Și-a adunat în suflet comori nesfârșite, și-a îmbogățit mintea cu toate cunoștințele care încearcă să deschidă o portiță către nepătrunsul sufletului și bogat din cale afară, el n'a putut păstra pentru sine prețioasa avere. Și ca un adevărat apostol, a simțit chemarea să împărțească celor mici și săraci, întreaga-i avuție.

Moștenind dela maică-sa inteligența, puterea de muncă și

de sacrificiu, el şi-a închinat vieaţa celor din mijlocul cărora a plecat.

Ii iubeşte cu adevărat, căci numai iubindu-i, el le poate comunica ceva din prisosul sufletului său. Dar el nu le-a dat numai prisosul, ci tot sufletul.

E de ajuns să-l vezi în mijlocul elevilor sau elevelor Şcolilor Ţărăneşti, ca să-ţi dai seama că oficiază, nu ţine lecţii, că uită de sine, că se transfigurează.

Numai iubirea adevărată poate săvârşi asemenea minuni. Şi dragostea ce le-o poartă, are puterea s'o transmită, aşa că învăţăceii îl înţeleg pe marele lor învăţător, îl iubesc, îl aşteaptă şi, când soseşte în mijlocul lor, se întâmplă minunea comunicării dela suflet la suflet.

E fericit în preajma tineretului dela ţară şi fiecăruia îi descopere un dar. Nu orbit de dragostea ce le poartă, ci cu puterea lui de pătrundere, ajunge în profunzimea sufletului fiecăruia.

E un fericit acela care ştie citi în suflete, căci în acel colţişor ascuns sălăşluieşte frumosul şi nu e făptură omenească, căreia să-i lipsească acest ascunziş. Unii şi-l descopăr singuri, altora trebue să li-l descopere cineva. Apostol Culea, nu poate veni în contact cu un tânăr fără să nu-l facă să tresalte de bucurie când îşi dă seama că înseamnă şi el ceva. Nimic nu e mai folositor decât încrederea în sine, pentru făpturile timide şi umile.

Fiecare pleacă mărit din apropierea lui şi capabil de înfăptuiri măreţe. De altfel scopul Şcolilor Ţărăneşti, preconizat de dânsul, nu este altul de cât de a plămădi sufletele, pentru ca în creşterea lor, să reverse binecuvântarea asupra satelor.

Iubitor de muzică în genere şi în special pasionat culegător de cântece autentice româneşti, îl poţi face să-şi descreţească fruntea, să-şi uite pentru o clipă marea răspundere a conducerii instituţiei ce-i este încredinţată, cu un cântec nou descoperit într'un fund de sat.

D'apoi vechile obiceiuri, cum îl pasionează şi mai cu seamă cum le cunoaşte... Nu mai vorbim de costumele naţionale autentice, de cusăturile şi ţesăturile cu adevărat româneşti. Munca ostenitoare de peste zi, nu-l împiedică să ia trenul de după amiază, să se răpeadă la Poiana—Câmpina, la Şcoala Superioară Ţărănească de fete şi să ţie o lecţie minunată cu proecţiuni, cu care contopind într'un tot organic: istorie, geografie, religie, morală, literatură, cântec, joc, reuşeşte să-şi farmece au-

ditorul format din 25 de țărăncuțe dornice de cultură și mai presus de toate, robite sufletește marelui lor învățător.

Sosirea lui e o sărbătoare pentru ele, îl primesc cu entuziasm, se bucură, așa după cum un copil flămând gata să plângă, râde printre lacrămi, la sosirea mamei cu mâinele încărcate de bunătăți.

Să iubești copiii, e lucru firesc, dar să te faci iubit de ei, e fără îndoială un har.

Această dragoste nu este altceva decât răsplătirea preocupării lui de fiecare clipă. Tot răgazul de care oricine ar profita, el îl întrebuințează pentru a descoperi noui comori naționale, ascunse în cine știe ce carte veche, în cine știe ce sat uitat de lume.

Cu grija unui părinte, cu patima unui colecționar, el adună material, alcătuiește programe, într'un cuvânt e mereu preocupat de dragii lui copii-țărani, căci elevii și elevele Școlilor Țărănești, au trecut de copilărie și se îndreaptă spre greaua răspundere a alcătuirii unui cămin.

Pe acest cămin îl visează închegat după darurile sale și toate sforțările tind spre realizarea lui.

Dacă ar avea avere personală, neîndoios ar pune-o toată la dispoziția elevilor lui dragi. Apostol Culea e unic în privința sincerității și de aceea el realizează adevărata artă a îndrumării celor pe care norocul i-a așezat în preajma lui.

Intre a-ți face datoria pentru datorie și între a te identifica cu îndeletnicirea ce ai de îndeplinit, este deosebire ca între o mașină și un om.

Apostol Culea este un om.

PAULA NECULCE

„Un învățământ despre natură, educativ, instructiv, aplicativ nu exista la noi. Niciun obiect nu e ignorat și nu se tratează mai slab ca învățământul intuitiv și experimental în genere. Aceia ce s'ar pretinde că e un studiu științific, e un papagalism pedant și înspăimântător de sec, bun de aruncat cât mai degrabă la hala vechiturilor pedagogice“.

APOSTOL D. CULEA

Invățământul despre natură în școala primară Văleni. de Munte, 1910

Domnul Apostol Culea

Mi-aduc aminte de cuvintele bunului meu învățător „domnu Ionică"... din sat dela noi, care ne-a dăruit nouă — copiilor de atunci — partea cea bună a sufletului lui de care ne povățuim și astăzi pașii în lume: „Să știți, copii, bătrânețele se cinstesc, se respectă!..."

Au trecut peste 40 de ani de când cărările vieții m'au despărțit de dânsul. Eu am plecat în lume după rosturi mai înalte; el a rămas acolo până ce osteneala anilor l-a ajuns din urmă și graiul bunelor propovăduiri a amuțit. Cu mare jeluire le-au dus învățăceii în cimitirul satului unde își doarme somn de tihnită odihnă... dar, oridecâteori ne ducem la neamuri în sat, îngenunchem cu smerenie la mormântul învățătorului nostru, din tăcerea căruia se ridică glasul ce vorbește inimii noastre, glasul conștiinței noastre !...

Și astăzi îl văd pe „domnu Ionică" venind pe ulițele satului, ulițele sufletului nostru !....

Deși de pe catedra învechită se ridică mai temeinică apostolia altuia, chipul celui trecut din lume apare mai luminos, mai frumos, ca o icoană povățuitoare :

„Copii, bătrânețele se cinstesc!..." Așa ne-am deprins noi

să înțelegem cuvioșia din bătrâni, din oameni buni, iubirea pentru lunca și holda strămoșilor, mireasma binecuvântată a tot ce e românesc!

Când m'am gândit la strădania apostolică a d-lui Culea, căruia i s'a hărăzit prin botez chemarea vieții de **Apostol**, din cine știe ce necunoscut îndemn al părinților cărora le-a plăcut numele ce i-au dat, mi-a venit fără să vreau în minte cuvintele celuilalt apostol din sat dela noi!

In vremurile acestea de nerăbdare și multă superficialitate, de vorbărie și laudă păgână, avem mare nevoe sufletească să îmbrățișăm cu toată năvalnica pornire a inimii noastre pilduirea vieții oamenilor cari și-au înțeles rostul lor în cărările neamului ca niște adevărați apostoli.

Drumul vieții domnului Apostol Culea, ale cărui cărunteți le cinstim prin mărturisirea noastră cu acest prilej, e lung cât drumul Bărăganului în care s'a născut, cât drumul Țării pe care cu o nebănuită stăruință l-a străbătut dela un capăt la altul, învățându-se din tinerețe a cunoaște sărăcia și nevoile celor mulți și amărîți din umilința viețuirii satelor...

Așa s'a plămădit un suflet de apostol, împodobindu-se cu florile câmpului, taina codrului, seninul înălțimii munților, suflet în care și-a găsit sălășluire în chip deosebit dragostea de frate pentru țăranul român.

Sunt puțini oameni în Țară cari cunosc pământul românesc ca d-l Apostol Culea! Nu este vreun colț al meleagurilor strămoșești în care să n'aibă cunoștinți și prieteni! Prietenia nu se încheagă fără bunătate și înalte virtuți!

Numai cel binecuvântat de Dumnezeu cu mai multă voință, simțire, bunătate și putere de jertfire, poate să înrâurească în chip fericit sufletele celor din jur! Acest lucru l-a săvârșit cu prisosință apostolul Culea din clipa absolvirii Școalei Normale din Galați și până astăzi!

Experiența vieții, ce l-a impus conducător altora și vrednic lucrător în Ctitoria Regală „Fundația Culturală Principele Carol", și-a agonisit-o cu multă osteneală și răbdare.

De aceea găsește mijlocul cel mai bun și potrivit pentru împlinirea oricăror nevoi ale Școalelor Țărănești și Căminelor Culturale.

Deaceea fiecare preot și învățător, fiecare lucrător în ridicarea satului pleacă din Fundație cu mai multă nădejde în suflet și hotărîre în muncă! Și când cu gândul nu te-aștepți,

atunci te trezești cu dânsul în sat, ca la niște vechi și buni prieteni!

Fără sgomot, fără trâmbițare; totul discret, demn, ca orice spic de rodnicie ce s'apleacă în smerenie spre glia din care a răsărit!

Multe aș scri eu aici din pornirea inimii mele, dar respectul și iubirea ce îi păstrez și mai ales teama de a nu-l supăra în clipa când pritenii săi năzuesc a-i dărui mărturisirea dragostei curate, mă împiedică, știind modestia de care se călăuzește!

Atât pot spune: mă simt onorat de prietenia și dragostea părintească pe care o împărtășește la fel, atât preoților cât și învățătorilor, apostoli din satele noastre!

Mă simt însuflețit lucrând împreună pentru înaltul ideal al „Fundației culturale Regale și apostolatul propovăduit cu nesdruncinată hotărîre din tinerețe până acum!

Mă rog Bunului Dumnzeu să-i dăruiască sănătate deplină și viață lungă!

Iar modestul omagiu adus de prieteni să-l socotească drept binemeritat prinos de recunoștință pentru strădania cu care își împlinește acest apostolat!

Preotul GRIGORE N. POPESCU
Insoector în Fundația Culturală „Regele Mihai"

„Copilul e sub înrâurirea prezentului. Adesea suferința i se pare fără sfârșit".

APOSTOL D. CULEA
Pentru a iubi copilăria Buc. 1923

Răscolind amintirile...

Când prietenul B. Jordan m'a întrebat dacă pot să contribuesc şi eu cu ceva la alcătuirea volumului omagial ce se pregăteşte pentru Culea, am răspuns repede:

— Pentru Culea? Cum nu... Fireşte pot da oricât şi în orice domeniu de activitate a lui.

— Decât... trebue repede... dacă se poate chiar acum, căci materialul adunat, e aproape cules la tipografie. Volumul va apare zilele acestea.

Am rămas puţin pe gânduri. Ca într'o scăpărare de lumină mi-au venit în minte câteva scene din viaţa noastră de altă dată.

— Ce bine-ar fi să le pot prinde măcar acum, — gândii eu. Căci, în adevăr, de mult mă tot bat gândurile să-mi notez, fie chiar numai pentru mine, atâtea şi atâtea din amintirile care mă leagă de Culea.

Dar cum puteam face asta acum, din fugă, pe scările Fundaţiei, între două convorbiri, şi cu Culea lângă mine?

Am făgăduit că voiu trimite.

Praful nu s'a ales de treburile mele în Bucureşti, în ziua aceia. Toate gândurile şi toate simţimintele mi-au fost răvăşite de amintirile din trecut.

Iar când, acasă, m'am aşezat să scriu „repede" pentru „volumul omagial", am rămas încurcat de tot.

Ce să scriu mai întâi? De unde să încep?

Intreagă adolescenţa, tinereţea mea toată, mai mult de jumătate din vieaţa mea deci, e atât de strâns împletită cu vieaţa lui Culea, încât, pe unele locuri nici nu ştiu cum aş desface şuviţele acestei împletiri.

Cum aş putea însăila vieaţa aceea în câteva trăsături, aşa ca să infiltreze articolul omagial tot pitorescul, toată strălucirea şi tot înţelesul pe care-l avea atunci?

Nu mă gândesc numai la vieaţa de internat, petrecută împreună acolo, pe malul Brateşului, când în serile potolite de toamnă şi primăvară ne pierdeam privirile pe luciul apelor până departe... departe... Şi nici n'aş putea da aşa, în treacăt, toate gândurile şi visurile ce ne ameţeau atunci... Căci cine poate spune până unde ajungeau gândurile, preocupările şi visurile noastre pe vremea aceia?...

Să am talentul prietenului Jordan, aş ţese, zău, nu un articol, ci un roman întreg din vieaţa normaliştilor de atunci. Altfel de normalişti decât cei pe cari ni-i arată talentatul nostru coleg. Ori, poate aşa mi se pare mie...

In tot cazul, în romanul ăsta, Culea nu numai că şi-ar avea capitole aparte, ci ar fi, cu siguranţă, eroul principal, în jurul căruia s'ar ţese întreagă acţiunea romantică.

S'ar prea putea însă ca un astfel de roman să nu intereseze tineretul de azi. Căci în romanul acesta n ar fi vorba de eroi care escaladează zidurile şi-şi îmbracă „armurile" pentru dulcineele din mahalale, ca în romanele prietenului Jordan. Şi nici de-atâtea alte aventuri fantastice care ţin respiraţia pe loc, ca în romanele ce circulă din abundenţă pe piaţa noastră literară, azi. Ci, de unele apucături care numai romantice nu sunt.

Şi, totuşi... Imi vin în minte voluminoasele caete de „notiţe" şi „însemnări" ale lui Culea, din vremea aceea. Unde or mai fi, zău, manuscrisele care se îngrămădeau într'o neorânduială în adevăr romantică, în lada lui, p'atunci?

Au rămas de pomină printre colegi. Căci, zi cu zi, an cu an, ca un avar, Culea nota, însemna şi ascundea la ladă tot ce citea, tot ce vedea, tot ce ştia. Filosofie, literatură, artă, ştiinţă de toate felurile, cu particularităţi de plante şi animale, cu mastodonţi şi roce, cu contururi de ţări, cu şerpuiri de ape, cu insule şi insuleţe din Pacific şi din toate mările şi oceanele şi... câte şi

mai câte, se amestecau şi se îngrămădeau într'o neorânduială în adevăr comică, nu numai în lada lui Culea, dar în însăşi vieaţa de toate zilele, a noastră, a tuturor.

Nu s'ar putea, desigur, reconstitui romane din manuscrisele şi întreaga arhivă a lui Culea din vremea aceea. Dar arhiva aceasta ar constitui un document foarte preţios din vieaţa normaliştilor de atunci.

Cine poate prinde însă vieaţa aceea şi cine poate colora fiecare scenă trăită atunci, aşa fel, încât să răsară din ea romantismul celor ce-o trăiau?...

Culea era un visător.

Mai toţi adolescenţii din internate sunt visători. Dar Culea era un visător pasionat, nu de dulcinee, ci de ştiinţă, de cântec, de poezie. Şi mai cu seamă de natură. Escalada şi el zidurile, dar nu ca să fugă în mahala, ci, ca s'o ia razna pe dealurile Ţiglinei, de unde putea cuprinde cu privirea pierdută pe luciul apelor, orizonturi largi, cât mai largi, ori, în luncile Siretului, unde, la umbra sălciilor putea să se ascundă în gândurile şi visurile lui, singur, cât mai singur... De câte ori, nu ne aducem aminte de „fuga" noastră, a amândorura, peste Dunăre, pe drumurile ce se strecurau printre poeni şi lacuri până departe, departe, sub dealurile Niculiţelului pline de grădini cu pomi şi vii. Şi de câte ori nu vorbim de bătrânul Ţarălungă care ne-a primit atunci, mirat, cu ciorbă pescărească struguri şi gutui?...

Ce căutam noi pe drumurile acelea singuri şi necunoscuţi? Ne trimitea cineva? Ne chemau „interesele" noastre de copii rătăciţi?...

Nu. Ne ispiteau drumurile ce şerpuiau printre ape, dealurile înverzite ce-şi conturau profilurile dulci, dincolo de Dunăre, în lumina soarelui de toamnă... Ne ispiteau şi ne vrăjeau zările şi depărtările.

Şi sub ispita şi vraja aceasta a rămas Culea până azi.

Răsfoiesc vraful de scrisori pe care le am dela el din vremea tinereţei noastre. Câte visuri, câte amintiri!... Dar pe deasupra tuturor visurilor, gândurilor, destăinuirilor şi micilor întâmplări care ne ţineau legaţi strâns unul de altul p'atunci, desprind *dorul de ducă*, vagabondajul de boem, de care Culea era stăpânit ca un rob.

„Azi e luni şi mâine-i marţi,
„Pleacă Culea din Galaţi,
„Şi se duce la Sudiţi,

„La iubiţii săi părinţi.
„Şi de-acolo la Buzău
„Până la prietenul său... Sărbescu" — îmi scria el pe o carte postală la începutul vacanţei din vara anului 1905.

Nu ne văzuserăm de trei ani, — dela despărţirea noastră din şcoală.

Se petrecuseră multe în timpul ăsta.

Mai întâi, că fiecare din noi ajunsese *învăţător în satul său:* eu, la Lopătari, în creerul munţilor, iar el, în mijlocul Bărăganului, la Sudiţi. Pentru mine, asta era atingerea idealului cel mai înalt: să mă văd învăţător în satul meu. Mi se părea că nici regele n'a avut noroc mai mare ca mine.

Şi totuşi... Nici n'apucasem să mă iau de treabă ca lumea, când mă pomenesc cu o scrisoare care suna ca şi un ordin, că sunt chemat ca învăţător la şcoala de aplicaţie din Galaţi. Imi scria Longinescu — profesorul nostru de pedagogie.

A fost ca o lovitură de trăsnet. Cum? Să-mi părăsesc iarăşi satul şi să mă închid între zidurile şcolii? Să mă duc în oraş? Doar nu oraşul mă făcuse să tânjesc de dorul satului, ani dearândul? Nu, ar fi fost adevărată pedeapsă...

Am răspuns profesorului meu cu rugăminte mare că... nu mă pot duce... că, să mă ierte... că... mă chiamă satul... că, m'am însurat şi că... Dar ştiu eu ce motive oi fi mai găsit atunci?

Nu m'am dus.

Ştiam însă din scrisorile primite din Sudiţii lui Culea, că el tânjea într'una acolo, pe Bărăgan. Ii lipseau cărţile, dealurile Ţiglinei, lunca Siretului şi luciul apelor. Mai mult, ca să scap de „beleaua" care-mi căzuse pe cap, l-am pârît lui Longinescu, că, dacă-i trebue învăţător bun la aplicaţie, apoi... să-l chieme pe Culea.

Curând apoi au început să-mi curgă dela el scrisori în care, ca din nişte fire deşirate, îşi depăna zi cu zi viaţa pe care o ducea acolo, cu cărţile, cu răutatea oamenilor, cu teoriile pedagogice, cu mişcarea literară, cu „tipurile" din oraş pe care începea să le descopere şi cu tot ce n'aveam eu la Lopătari. Iar din toate se vedea că tânjea şi acum. Ar fi vrut altă viaţă... Ar fi vrut să evadeze... să-şi înceapă vagabondajul undeva, departe, în munţi, prin pajişti, prin codri, ori pe întinsul nemărginit al mărilor...

Dar... cum?... Şi... cu ce?...

Şi de-aia, cu o bucurie de copil, m'anunţa acum „în viersuri" că... „azi e luni şi mâine-i marţi... pleacă Culea din Galaţi..." de par'că ar fi fost asta, cine ştie ce eveniment.

Să mai spun ce-a fost pe noi când ne-am revăzut? Şi cum apoi, o vară întreagă, cu el şi cu Oncescu, reconstituind viaţa de internat, călcam zilnic prescripţiile neveste-mei, — cerberul gospodăriei — care o făcea şi pe pedagogul şi pe directorul nostru? Nu, nu i-a rămas lui Culea în vara aceia, nici cel mai mic colţişor din munţii noştri neumblat şi nescotocit. Iar în legătura de bagaje a lui s'a mai adăogat încă un „tom" — poate şi două — „de notiţe şi însemnări".

Râdeam de el atunci. Când Oncescu îşi strângea lefşoara în hârtii de câte un pol noi-nouţe şi-şi făcea comoară adevărată în nu ştiu ce colţ din cufărul lui care-i cuprindea întreg inventarul gospodăriei de învăţător; când eu, îmi priveam cu satisfacţie de „mare proprietar" şi adevărat burghez, cele douăzeci de pogoane de râpi — pământ moşnenesc — şi gospodăria dela şcoală cu cele două hâţe de cai — cartiruiţi la vecini — cari se opreau în toate pripoarele şi-l făceau pe Culea să împingă la docar, — el, Culea, cu terfeloagele lui, o făcea pe „savantul" şi pe „orăşanul", cântându-ne pe toate gamele despre „mişcarea dela Semănătorul", de „poporanismul" ce începea la „Viaţa Românească", de „principiile şcoalei active" şi... câte şi mai câte, de care noi habar n'aveam.

Şi... la urma urmei să-i fie de bine lui Culea toate astea, căci ce folosea de ele, când ghetele îi rânjeau în fiecare dimineaţă tot mai batjocoritor, iar Oncescu îl ameninţa că dacă cumva s'o vedea silit să-şi mai schimbe vreuna din hârtiile lui cele noi pentru „deschidere de credite", apoi... „să fiu prost şi-al dracului de n'oi pleca?..."

Să plece Oncescu?... Dar cu cine iera să mai colinde Culea dealurile şi munţii? Şi cine era să ne mai cânte atât de frumos din gură şi din vioară? Cât despre mine... Vai de capul meu!... Acum, când nevastă-mea se sbătea în chinurile facerei, — deşi noi îi dam într'una cu „Gaudeamus igitur" — trebuia să stau priponit, acasă, să fac fânul pentru hâţele mele, să îngrijesc apoi de praznicile noastre, ale câtor trei, şi să port singur grija unei gospodării din care, dacă se lua legătura lui Culea, prea puţin mai rămânea; dar, în care, eu eram „tată de familie" — abia împlinisem 21 de ani— şi pe deasupra „învăţător în satul meu".

Vara era pe sfârşite.

Culea și Oncescu au plecat, firește, iar eu „vestejit și amărît", rămăsesem să lupt mai departe „cu liftele păgâne", între care, cea mai aprigă, o consideram tot pe nevastă-mea.

Și totuși... toată iarna care a urmat, am plănuit cu Culea prin scrisori cum să ne organizăm călătoriile pentru vara viitoare. Lui Culea nu-i mai erau de ajuns munții Buzăului. Voia ca, împreună, să străbatem întreg lanțul Carpaților, din Buzău până în valea Oltului și deacolo, trecând în Ardeal, să ne întoarcem acasă pela Sibiu — Brașov, Predeal, etc., făcând un circuit, care să rămână de pomină.

N'o fi mare lucru azi o astfel de călătorie, dar atunci... a rămas în adevăr de pomină, pentru noi. O lună de zile de vagabondaj în cântece și glume, în certuri și discuții, în comentarii și „filosofări"... Când cu trenul, când pe jos, cu căruța și cu teleguța, pe șoselele ca niște panglici ale Muscelului la Rucăr și Dâmbovicioara, peste dealurile Argeșului, la Domneștii lui Luca Paul și Mușeteștii lui Dobrescu-Argeș, și apoi... „pe Argeș în jos, pe un mal frumos" la mânăstirea lui Neagoe; iar de-aci, tot deacurmezișul, până sus în munții Vâlcei, la Bistrița, unde prietenul și îndrumătorul nostru în ale dăscăliei de p'atunci — D-l I. G. Dumitrașcu — pe vremea aceea director al orfelinatului dela Bistrița — ne ispitea cu cântec de sirenă că... trebue să ne abatem în drumul nostru și pe la el. Că dacă n'om vedea orfelinatul și peștera unde se refugiaseră revoluționarii dela 48, și mânăstirea și moaștele Sfântului Grigore Decapolitul, apoi... n'am văzut nimic.

Ne umflă râsul și azi când ne gândim la spaima pe care am tras-o cucoanei Frusinica și musafirilor d-lui Dumitrașcu și chiar lui însuși, când ne-a văzut în halul în care eram!

Și totuși... după ce aci, ne-am împrospătat fondurile — nu dela revoluționari ori dela moaște, ci chiar din punga d-lui Dumitrașcu, am pornit cu curaj — mare curaj — mai departe. Cine mai sta să se gândească la ghetele lui Culela, la cele ce ni s'ar fi putut întâmpla în drum, cu nevastă-mea, care ne însoțea eroic, cu toate că-și purta sarcina în a 7-a lună... la copilul mic pe care-l lăsasem acasă și la atâtea alte „nimicuri" care, pentru noi, constituiau „proza vieții" și pentru care, cei din jur, ne priveau cu compătimire și cu clătineli din cap? Noi trebuia să străbatem Ardealul... Așa era programul... așa era soarta și nebunia noastră... Puteam eu rezista îndemnurilor și ispitelor lui Culea? Sub îndemnul lui, și cu el, îmi venea să las casa, satul

cu totul, și să plec în toată lumea. Prea era frumos să vagabondăm, să cântăm, să râdem, să constatăm, să citim și să visăm împreună. Ce ne păsa nouă de cele ce cred alții despre noi?

Că eram săraci? Că, pe mine mă năpădiseră copiii? Că mă cicălea nevasta, îngrozită de drăciile noastre și că mă întindeau trebunile în care-mi complicasem vieața în sat? Ce-avea a face? In tovărășia lui Culea uitam toate.

Culea nu numai că rămăsese un visător, dar devenise acum și *un an mator*. Un mare animator spre regiunile frumosului, realizările celor mai curate idealuri.

Sub îndemnul lui călătoream; dar tot sub îndemnul lui citeam — mai totdeauna primeam prin poștă cărți dela el — sub îndemnul lui scriam, cântam, studiam...

Sub îndemnul lui am tipărit abia la vârsta de 22 de ani, prima mea lucrare *„Proprietatea moșnenească în indiviziune“* pe care, nu fără oarecare ifose o întitulam „studiu economic-social". Mi se părea o glumă și mă întrebam atunci nedumirit, dece mă tot îndeamnă el să scot în volum notițele mele despre moșneni, care, credeam eu, nu prezintă nici-o însemnătate pentru alții?

Abia când am citit recenzia ce se făcea cărții în „Viața Românească" și când am primit scrisori de laudă dela Duca, Haret, etc. am băgat seamă pe ce anume drumuri mă călăuzesc îndemnurile lui Culea.

Și totuși, când ne găseam împreună, nu vorbiam niciodată serios. Toată vieața dusă cu el mi s'a părut o glumă. El însuși o lua ca glumă.

Ce-a ieșit în urmă din glumele astea, nu se poate spune aci. O vor spune totuși cei ce vor cerceta în amănunt ce a însemnat pentru vieața satelor noastre întreaga luptă și toată jertfa care s'a dat de generația de învățători în care Culea și opera lui, au avut un rol atât de însemnat.

Culea nu numai că avea *un fel al lui de a influența* pe cei ce-i stau în jur, dar avea și *darul de a vedea lucrurile în întregime.*

Nu era un sperficial.

Iar darurile acestea le are și azi. Nu și le afișează prin cafenele ori pe la răspântii, cum fac atâți „talentați". Ci, închis în el, gândește, notează, ordonează, scrie, *muncește*. Culea nu e *un „talentat“* aprins, ci *„un muncitor“* convins. Un muncitor migălos, răbdător, care-și clădește opera așa fel, încât când o prezintă altora, nu se poate să nu fie văzută și simțită întocmai

cum o vede și o simte el. Aici e secretul puterii cu care târăște atâția după el. Și dacă altă dată, cu darurile acestea ale lui, ne târa spre orizonturi necunoscute, în cântece, glume și tot entuziasmul tinereței, astăzi... ...Dar cine stă să spună toate, toate, despre drumurile spre care ne târăște Culea astăzi, în satele noastre?...

* * *

Când am primit dela Culea scrisori din Veneția, Florența, Roma, etc., cu colecții întregi de reproduceri după tablouri de Rafael, Michel Angelo, Tizian, D'a Vinci ș. a. am rămas uluit:

— Cu ce s'o fi dus Culea în Italia? Să știi c'a dat vre-o lovitură celebră... Ori... te pomenești că exploatează vr'un bogătaș...

Dar n'a trecut o lună și mă pomenesc cu scrisori dela el, mai desperate ca ale țarului dela Plevna:

„Serbescule... bani!... Bani, Serbescule, cât poți, de unde poți și sub orice condițiuni!... Altfel risci să mă vezi mort de foame pe ruinele romane"...

Așa dar Culea plecase în Italia fără bani, fără sprijin și fără să ne spună măcar o vorbă despre asta... Nu mai putuse rezista vrăjii care-l urmărea continuu... Să străbată mările și depărtările, să trăiască sub cerul meridional, să vadă acolo, la fața locului, splendorile artei și... să viseze pe ruinele romane... Visul lui din adolescență se realiza acum... Dar cum?... In situația în care se găsea, numai unul ca el ar fi putut face așa ceva.

Și de aia, se vede, că nu spusese nimic despre planul ăsta al lui. Se temea, probabil, să nu-l descurajăm...

Cei ce vor să știe ce-a văzut, ce a notat și ce-a gândit Culea timp de aproape un an cât a colindat Italia, să citească lucrarea lui *„Insemnări din Cultura Italiei"*. Citind'o nu se poate să nu te întrebi uimit: este aceasta lucrarea unui învățător?... Și mai cu seamă a unui învățător tânăr, cum era Culea când a scris-o? Voi enumăra aci numai titlurile capitolelor pe care le cuprinde această lucrare, anume ca să se vadă aspectele din viața de acolo, care au avut ecou în sufletul lui:

„Veneția, Florența, Roma" „Renașterea". „Biserica și Caolicismul". „Cultul Madonei". „Ceva despre Italia muzicală". „Socialism și naționalism italian". „Antonio Fogazzaro". „Gabriel d'Anunzzio". „Pânze olandeze și pânze italiene". „Crâmpeie din viața poporului".

Fără îndoială, nu e locul să mă ocup aci de cartea aceasta

a lui Culea. Au făcut-o și or mai face-o, desigur, alții. Țin numai să-mi mărturisesc impresia puternică pe care am avut-o când am citit-o. Spirit de observație foarte ascuțit, cultură profundă, delicateță de simțire și pe deasupra un dar de a aprecia lucrurile și situațiile cu maturitatea unui învățat și unui artist.

Căpătase Culea darurile acestea numai din vagabondajul lui prin Italia?... Nu, firește. Tomurile din lada lui începuseră să se reverse în afară. „Notițele" lui se închegau acum în lucrări consistente.

„Invățământul despre natură", articolele din *„Vremea Nouă"* și toate manifestările lui de acum, ne-arată la toți că lada lui nu le mai încape... că toate comorile strânse acolo în ani de trudă, inundau, acum, în afară. Din lada aceasta începeau să isvorască nu simple „note și impresii" ale unui visător sărac și vagabondând, ci chiar orientări noi pentru învățământul public din România și metode proaspete de canalizarea satelor, pentru care-și băteau capul atâți alții la noi.

Să mai spun că deaci încolo, drumurile noastre s'au despărțit?

Oncescu, cu hârtiile lui nou-nouțe, nu mai putea întovărăși pe Culea. Cu talentele lui de adevărat artist, nu s'a mulțumit numai să armonizeze pe toate gamele și cu toate instrumentele, orhestra mai mult sau mai puțin simfonică, compusă din cei ZECE copii ai lui. Ci... urmărit de nu știu ce visuri, cu o caligrafie impecabilă, cu o ordine și curățenie care minuna pe toți, a început să orânduiască în registrele unei bănci populare întreaga economie a unui sat de adunătură, căruia i se dăruise cu totul. Nu mai avea deci răgaz să cânte romanțe și să colinde plaiurile și munții cu visătorii. Iar pentru asta, nu „țărănimea recunoscătoare" ci, cei ce vedeau că le scapă din mână această țărănime, l-au recompensat pe „artist" tot așa cum recompensase nu știu cine, pe bătrânul Niculae Milescu — i-au tăiat nasul. Nu la figurat, ci... i l-au tăiat cu adevărat.

Nu prea s'a știut de asta. „Și nici Oncescu n'a prea ținut să trâmbițeze opera și recompensa lui, pentru a fi înscrise în analele luptelor și „succeselor" noastre. Ci... acolo, în satul lui — Balta sau Beciu, cum vreți să-l numiți — și-a dus mai departe viața de martir, de artist și de „erou necunoscut..."

Eu, amestecat în val vârtejul unor lupte, cu care credeam că vom cuceri nu știu ce fericire pentru sate și țărănime, n'am avut norocul să mi se tae nasul la timp ca lui Oncescu.

Poate că, mutilat astfel, m'aş fi convins mai uşor de zădărnicia acestor lupte şi nu m'aş fi smuls aşa uşor de lângă biblioteca, muzeul, pepiniera, banca populară şi toate câte făcusem în satul meu... Aş fi rămas mereu cu gândul la lada lui Culea şi tălmăcind scrisorile lui aşa cum le tălmăceam altă dată, poate că mi-aş fi mângâiat bătrâneţea tot cu visurile tinereţii...

Culea a rămas însă mai departe un visător. Iar din lada lui au tot ieşit mereu *„Daruri pentru copii"*, *„Şezători de seară"*, *„Povestiri despre Isus"* şi întreagă literatura aceia didactică pe care o ştiu toţi şi despre care nu eu, ci alţii vor vorbi.

Culea e şi azi un muncitor migălos şi curajos...

Animator tăcut, iubitor pătimaş al naturii şi al satelor, îndrumător fără pereche în munca pentru „culturalizarea" pe care o dorim toţi, Culea târăşte şi pe cei care poate n'ar vrea, pe drumurile pe care-i place să vagabondeze el...

Şi... ce vreţi să mai fie ca să-şi merite locul înalt pe care-l ocupă?...

Dar... bag seamă că m'am lungit, fără ca măcar să pot prinde, aşa cum aş fi vrut, scenele care mă obsedează, din vieaţa noastră de altă dată...

Iar pentru asta sunt sigur că voiu primi dela el, admonestarea cu care m'a pisat toată vieaţa:

„Serbescule, scurt, Serbescule!...

Ce să fac, pentru el se pot spune atât de multe?... Imi cer iertare, fireşte, dar făgăduiesc că voiu mai scrie despre el.

D. SERBESCU-LOPĂTARI

„Invăţătorul metodic, solemn, care nu ştie să se pună în contact intim şi cald cu copilul, răneşte spontaneitatea copilului. Invăţătorul crede că prin asta impune şi nu ştie că e temut, urît".

APOSTOL D. CULEA

Pentru a iubi copilăria Buc. 1923

Câteva aspecte din activitatea şi vieaţa lui Apostol Culea

In sbuciumata luptă pe care am dus-o timp de 40 anj și pe care o duc și în prezent, pentru complecta realizare a unui program, care a fost crezul vieței mele de învățător, luptă care mi-a adus frumoase înfăptuiri pe tărâmul școlar, cultural și mai cu seamă pe cel economic-cooperatist, am avut contact cu multe organe de îndrumare, cu mulți colegi și prieteni. Cu niciunul însă, nu m'am întâlnit mai des pe acest câmp de luptă, cu nici unul nu am legat raporturi mai strânse sufletești și niciunul nu mi-a insuflat un entuziasm mai mare, nu m'a îndrumat în această luptă, ca Apostol Culea.

Il cunosc de 40 de ani, de când tânăr, plin de entuziasm și cu focul sacru al apostolatului, predestinat în acest apostolat, prin însăși numele său, Apostol, își începe activitatea sa de adevărat misionar, în Dobrogea (Tulcea), pentru înălțarea și promovarea românismului pe acest pământ străbun, a cărui stăpânire ne era contestată, fără niciun temei istoric.

Imi stau vii în memorie vacanțele de vară, când Apostol Culea, cu ruksacul în spinare, mânat de flacăra sfântă a iubirei de neam și țară, cutreiera neobosit toate colțurile jud. Tulcea, cercetându-le cu înflăcărare și pasiune de adevărat arheolog. Nu cred să fi rămas o palmă de pământ din cetățile romane în ruină,

necălcată, cetăţi în care au luptat legionarii romani, străbunii noştri, pentru a aduna vestigiile romane, cu străduinţă şi râvnă de adevărat legionar al românismului, pentruca aceste dovezi să le împărtăşească prin scris şi conferinţe, pentru dovedirea de netăgăduit asupra drepturilor noastre în Dobrogea.

Cunoştinţele arheologice ce şi le-a însuşit pe această cale, precum şi contribuţia ce a dat acestei ştiinţe, îl pun cu cinste în rândul acelora care au pus tot sufletul şi patriotismul în a dovedi drepturile noastre imprescriptible asupra Sciţiei Trans-Danubiană.

O altă ramură a cercetărilor lui Apostol Culea, în Dobrogea, a fost folcorul, în special cântecele dobrogene. A colecţionat aceste mărgăritare ale inspiraţiei populare, cu patimă de artist.

Apostol Culea a ţinut continuu contact cu mine, ceeace alţii n'au făcut, mi-a urmărit îndeaproape activitatea cooperatistă ce am desfăşurat în Pecineaga, dând-o ca model, spre a fi îndemn şi pentru alţii.

Intr'una din vizitele ce adesea mi le făcea, arătându-mi mâhnirea sufletească că, deşi lupt de 30 ani pentru înfăptuirea celui mai important punct din programul activităţii mele şi anume: „Indiguirea a circa 6000 ha. teren inundabil" şi că sunt pe punctul de a desarma, după ce mă pune a-i face o descriere amănunţită asupra problemei, o îmbrăţişează cu atâta căldură şi însufleţire şi cu atâta hotărîre, încât mi-am dat seama că prin Culea, problema va trece pe planul realizărilor.

In acest scop, întocmim planul de muncă. In 1934 aduce în Pecineaga, o echipă regală compusă din elemente bine alese, în special ingineri. Se pregătesc planurile, iar sătenii comunelor: Pecineaga, Turcoaia şi Traian, chemaţi să-şi dea partea de contribuţie, hotărăsc să execute cu braţele lor, în mod gratuit, terasamentul acestui dig, pe o lungime de 15 km. Cu această echipă şi cu îndemnul înflăcărat al lui Ap. Culea, sătenii pornesc la muncă şi astfel se realizează una din cele mai frumoase opere, cum puţine se găsesc în ţară, lucrare de mari proporţii, căci se ridică pe acest dig de 15 km., peste 400.000 m. c. pământ, fără niciun ban, rămânând ca statul să-l consolideze prin împetruire, transformându-l în şosea. Ca rezultat al acestei mari înfăptuiri, menţionez că în anul 1939, primul an de cultură, numai pe o parte din terenul indiguit, nefiind pusă în valoare întreaga suprafaţă, sătenii au recoltat cereale în valoare de circa 20 milioane lei, obţinând o recoltă fenomenală. Cerealele ce se vor re-

colta în viitor, de pe întreaga suprafață de 6000 ha., se estimează la suma de 40.000.000 lei.

La realizarea acestei grandioase opere s'au interpus piedici nespus de multe și mari; toate au fost însă înlăturate de Ap. Culea prin puterea sa de stăruință, ce-l caracterizează, prin puterea sa de a convinge, prin patima ce pune în susținerea problemelor de vieață ale neamului, prin prudența și tactul cu care atacă și susține asemenea probleme.

Astăzi, în această regiune, numele lui Ap. Culea stă pe buzele și în inimile tuturor sătenilor.

Azi vizita lui Ap. Culea la Pecineaga e zi de sărbătoare. Fețele tuturora, mare și mic, se deschid, se înveselesc, zâmbesc aceluia care le-a făcut atâta bine. Pe toți îi cunoaște și pentru toți găsește un cuvânt bun, spunându-le pe nume.

Datorită acestei înfăptuiri, datorită acestei strânse și sincere legături sufletești cu satul, legături ce numai Ap. Culea știe să le lege, cei care îl cunosc, cu multă dreptate spun următorul mare adevăr: „Când pomenești numele lui Culea, trebue să te gândești și la Pecineaga și invers".

Altă realizare, datorită îndemnului și străduinței lui Ap. Culea este localul Căminului Cultural „Cultul Eroilor" din Pecineaga, care e pe cale de a fi terminat; costă peste un milion lei și e ridicat cu fondurile cooperativei locale.

In acest cămin va funcționa o școală superioară țărănească sau chiar o universitate populară, școală a cărei paternitate revine în întregime lui Ap. Culea, el fiind inițiatorul, organizatorul și animatorul ei.

Sufletul lui Ap. Culea prezintă o mulțime de aspecte. N'am văzut un om mai îndrăgostit de frumusețile naturale ce le oferă regiunea apelor, ca Ap. Culea. Dunărea și nesfârșitele ei bălți cu stufărișul, privalele, jepșile, grindurile și pădurile de sălcii si răchită sunt elementele de vieață ale lui Ap. Culea. Deseori plecând din Pecineaga, cerea să facă călătoria cu barca, în care ocaziuni îl însoțiam, prin nesfârșita împărăție a stufului și a apelor, prin exuberanta vegetație a bălților, pline de câmpii de nuferi și de mulțimea variată a păsărilor.

In acest altar al naturii, în această grandioasă pinacotecă în care Dumnezeirea își expune peisagiile sublime și de neasămuită frumusețe, sufletul de artist al lui Ap. Culea sub farmecul acestor frumuseți și vrăjit de sublima armonie a cântecelor păsărilor ce se înălțau ca un imn de slavă adus firei, părea că

se confundă în acest misterios infinit de culori şi armonie, contopindu-se în ele.

Nu îndrăzneam să-i turbur acest extaz şi în mintea mea gândiam: „Acum sufletul lui Culea şi-a găsit liniştea, se recrează, de încordata şi sbuciumata lui activitate, închinată numai pentru binele neamului şi al patriei".

Culea iubeşte orizontul larg al apelor, asemănător cu orizontul fără margini, al stepei Bărăganului, unde s'a născut şi crescut, orizonturi care au contribuit la formarea sufletului său. Concepţiile sale sufleteşti sunt tot aşa de mari şi largi ca şi orizontul apelor şi al Bărăganului.

Aşa îl cunosc şi apreciez pe Culea: cult prin excelenţă; pedagog desăvârşit, naţionalist fără pereche, muncitor până la uitarea de sine, iubitor de oameni, bun prieten, modest, îndatoritor, democrat, organizator, îndrumător şi animator, cu sufletul plin de tot ce este frumos şi înălţător.

GH. BUZOIANU
Pecineaga-Tulcea

„Când copilul îţi cere să-i povesteşti ceva frumos, când omul se aşează la taifas, „stă de poveşti"... se reproduce inconştient o deprindere milenară, se reaprinde în el străvechea dorinţă spirituală. Când ne cuprind nostalgii nelămurite, acele aspiraţii vagi ale sufletului, acea ieşire din noi şi căutăm potolirea în contemplări şi cetiri —, retrăim poate ceva din dorinţele, din simţămintele şi întrebările ce le vor fi avut cineva din milioanele de înaintaşi ce dorm în noi".

APOSTOL D. CULEA
Literatura copiilor şi şezătorile cu copiii Buc. 1925

Ap. D. Culea şi D. V. Ţoni (în 1905)

Un iubitor al cântecului și jocului românesc

Va fi scris d-l Apostol D. Culea multe cărţi. O carte de cântece şi jocuri româneşti n'a scris încă până acum. Poate o pregăteşte în taină. Numai aşa m'aş dumeri de ce este atât de emoţionat ori de câte ori aude versul unui cântec de ţară. Ce să spun? Noi, cei ce stăm aproape zilnic lângă dânsul, i-am prins slăbiciunea. Când îl vedem mai mohorît, atunci aducem uşor vorba de cântec, îi amintim de cutare cor din cutare sat, de cutare sătean cântăreţ... E leacul nostru pentru inseninarea frunţii şi dacă-l dăm în vileag la o sărbătorire, îi cerem iertare sărbătoritului, nu atât pentru începutul mărturisirii, cât pentru destăinuirile ce vom face.

...Că l-am văzut cu ochii noştri, deseori, strângând cu o mână de avar versul şi cuvintele cântecelor de tot felul, cântece dela sate. L-am văzut răsfoindu-le, notându-le, categorisindu-le, ca un vistiernic care tot îşi orândueşte galbenii de aur din ladă, fiecare după o anumită socoteală... Şi dacă s'a întâmplat să-i cerem cu împrumut, câteva din foile cu cântece, ce e drept nu e păcat, ni le-a dat, cu număr. Numărate de două ori şi cu o însemnare făcută cu condeiul d-sale într'un carnet: „Dat lui cutare, atâtea cântece pentru atâtea zile". Aşa dar, poate

aveam dreptate când scriam că d-l Apostol D. Culea ţine cântecele cu mână de avar.

Cântă rar. Ii place însă să asculte şi rareori dă greş când e vorba de spus obârşia cutărui cântec. Acum, de când cu venirea la Fundaţie a unui nou colaborator, muzicant, Niculae Oancea, are un ajutor şi mai lesnicios în prinderea viersului pe hârtie. Dar şi Niculae Oancea, cât e el de muzicant, se miră, fără făţărnicie, de mulţimea cântecelor dela ţară pe care le cunoaşte d-l Apostol Culea.

Când se duce pe la şcolile ţărăneşti — şcolile acestea care îi datoresc mult d-sale — cine vrea să-i facă o aleasă bucurie, apoi pune elevii sau elevele să cânte. Cântece de ţară, cântece de unul singur sau chiar de mai mulţi, pe un glas, cum se obişnuieşte la ţară. Şi „Papà Culea" — că aşa-i mai zicem noi pentru aleasa dragoste părintească, — ascultă cu ochii lucind de bucurie, în umbrirea ochelarilor.

Când se întoarce de prin ţară, din cercetarea pe la Cămine, una din mulţumirile sale este să ne vestească, între altele, că în cutare sat a găsit un cor bun, un cântăreţ minunat din caval, din frunză sau mai ştiu şi eu din ce. Vreme îndelungată, ţine minte numele cântăreţilor ţărani din te miri ce sate. Pe fata Catinca Rusu din Pelenia-Bălţi n'o uită de când a cântat aşa de minunat la Radio. Pe flăcăul Traian Maduşa, cântăreţul din fluer din Almaş Sălişte-Hunedoara, îl pomeneşte deseori. Tot aşa şi de corul lui Madonici din Cosăuţi-Soroca, de... Sunt multe nume şi nici eu nu le mai ţin minte. Ca să le scriu aci, ar trebui să-l întreb tot pe dânsul.

De câte ori a venit un cor al unui Cămin Cultural să cânte la „Ora Satului" dela Radio, D-l Apostol Culea nu numai că n'a ţinut să-i vadă pe toţi coriştii, ca unul care cârmueşte în prezent Fundaţia, ci a venit la repetiţii, i-a ascultat apoi la sitişca maşinăriei de radio, le-a dăruit cărţi, şi-a însemnat la răboj pe fiecare cu darul lui muzical. Nu e şi aceasta o mărturie a îndrăgostirii de cântecul românesc?

Ştiu că are acasă o mulţime de cântece populare în conserve, cum spunea nu ştiu ce glumeţ despre plăcile de patefon. Plăcile acestea măresc zestrea muzicală, alături de nenumăratele foi cu note muzicale, cu versuri populare, alături de multele cunoştinţe despre muzica populară.

Poate aveam dreptate când bănuiam că D-l Apostol Culea vrea să scoată o carte de cântece. Şi totuşi, mă întorc şi scriu

că această îndrăgostire a d-sale de cântecul românesc, nu poate fi altceva decât o dovadă vie a dragostei de sat, cu toate cele frumoase ale lui, pe care d-sa le-a trăit, cândva, într'un sat ialomițean, cu cântece tărăgănate de stepă.

Că ori unde am fi și ori cine am fi, fiecare din noi purtăm în suflet un ecou al vremurilor ce ne-au încântat copilăria. Și cu cât trec anii, cu cât avem conștiința mai deplină a prețuirii zestrii muzicale a neamului nostru, cu atât stăruim mai mult pentru păstrarea neîntinată a acestei zestre, astfel ca mai târziu ea să fie prelucrată de cel cu dar dela Dumnezeu în ale cântecului popular, acest nostalgic sprijin al vremilor de bucurie și de tristețe.

...Dacă am pomeni și de jocuri? Jocuri românești. Altă desfătare sufletească a d-lui Apostol D. Culea. Altă însuflețire.

Deschid cartea nescrisă a amintirilor și-l văd cu ani în urmă, — nu prea mulți ani, — la Breaza, la Poiana Câmpina — Prahova, la cursurile de Conducători de Cămine Culturale. Pretutindeni ținând să fie învățate jocurile naționale. Și nu așa ca să treacă ora de curs, ci pe știute deabinelea. Ca un părinte mulțumit, sta pe margine de horă și privea la tineretul dăscălesc care-și arăta dragostea față de jocuri, nu numai în cuvântări, nu numai din auzite, ci, cum s'ar putea zice, „pe jucate". Că așa se țin minte bine jocurile. Apostol D. Culea le-a stârnit această dragoste.

Am mai putea înșirui și alte dovezi de felul acesta care să lumineze și mai bine chipul sărbătoritului. Cea mai bună dovadă vine tot dela Școlile Țărănești. Că învață fetele și flăcăii și carte și gospodărie, și cântece; dar nici jocurile nu sunt date uitării. Cheia stăruinții pe latura aceasta tot d-l Ap. D. Culea o ține.

Dar Congresul Căminelor dela 7 Iunie? Ce minunat prilej pentru răscolirea amintirilor d-sale! Cunoaște jocuri din multe ținuturi, își aduce aminte când le-a văzut în desele colindări prin țară, însemnă numele bunilor jucători...

...La paginile de sărbătorire ale lui Apostol D. Culea, pagini în care se va oglindi străduința sa cu adevărat apostolică, — precum îi e numele, — migăloasa lui cercetare în slovele cărților, pătimașa lui îndrăgostire pentru grădinile, pădurile și ogorul românesc, am socotit că e bine să spunem măcar două cuvinte, despre o latură gingașe a sufletului său: aceea de iubitor al cântecului și jocului dela țară.

...Un însuflețit, un însuflețitor cu aleasă râvnă.

VALERIU MĂGUREANU

Cum l-am cunoscut

Era în primăvara anului 1930. Ministerul Instrucţiunii Publice din acel timp, organizase un concurs de cetire şi recitări, între elevii cl. IV primară dela şcoalele din Bucureşti.

Copii cu păr bălaiu şi ochi de jeratic sau de resfrângeri albastre de cer, strânşi din toate colţurile Capitalei, îl priveau pe Apostol Culea, care prezida comisia.

Datorită acestei împrejurări, elevii clasei IV-a primară din acel an, crescuţi în atmosfera familiară a şcoalelor primare, au avut să treacă prima dată prin vămile examenelor, fără emoţiile ci le oferă astfel de întreceri, fără ciocniri şi frângeri de voinţă, care de multe ori umbresc bucuria.

Din toată copilăria ne rămân amintiri vagi — căci timpul trece fără urme grele — totuşi în mintea celor care au luat parte la acea întrecere, a rămas figura lui Apostol Culea.

A rămas în mintea lor şi a noastră, a acelora care asistam, acea revărsare de suflet şi limpezime de gândire, de care multă vreme am fost stăpânit în lecţiile ca şi în toată prezenţa între copii.

Brazda crudă trasă de acest cărturar în sufletele fragede ale copiilor de atunci, a fost o încredere în taina cea mare a examenelor.

N'am uitat nici acum acea revărsare cuceritoare de suflet.

Aşa l-am cunoscut — pregătind o atmosferă de sărbătoare a întrecerii senine — în stare să însufleţească pe toţi — în stare de a netezi cale nouă din pragul spre şcoala secundară.

PETRE DINU

Apostol Culea, prietenul copilăriei.

Deşi trăim în plin *„Secol al copilului"*, în şcolile noastre suflă încă vântul rece al vorbelor. Deşi este înălţat la rangul de *„Majestate"*, copilul continuă a fi ţinut încă în lanţurile raţionalismului care a făcut faima tradiţionalei metode herbartiene.. Reacţiunea nouilor metode pedagogice, n'a reuşit încă să alunge fantoma intelectualismului omoritor de suflete, care-şi plimbă umbra pe deasupra băncilor şcoalei româneşti, înspăimântând copiii şi alungându-le din suflete primăvara râsului vesel şi sănătos. Şi — de ce n'am spune-o?! — noi n'avem încă acel respect al demnităţii omeneşti, na'vem acel *„respect pentru viaţă"* despre care vorbea *Spranger*, n'avem *„Cultul copilului"* această veche şi totuşi atât de nouă religie, singura care ne poate arăta calea unui alt viitor, mai plin de lumină şi de fericire...

Educatorii copilului, sclavi ai metodelor şi programelor oficiale, copleşiţi de povara sarcinilor ce li se pun pe umeri, împrăştiaţi în atâta activităţi *„obligatorii"*, n'au timpul, nu pot să se dăruiască cu totul şi exclusiv copilului. Şi cu toate acestea, câte pilde de jertfă, de abnegaţie, de sublimă dragoste pentru copii n'au dat apostolii neamului!... Câte mărturisiri impresionante, ale oamenilor cu rosturi adânci în ierarhia socială, nu vorbesc

despre anonima figură de Christ a câte unui umil învăţător de sat pierdut în cine ştie ce colţ de ţară!... Invăţătorii *dezertează* de multe ori dela celelalte *„obligaţii legale"* şi se întorc cu sete în altarul misiunii lor, oficiind liturghia dragostei de om, aşa cum îi învaţă exemplul Marelui Invăţător: *„Lăsaţi copiii să vie la Mine şi nu-i îndepărtaţi, căci a unora ca aceştia este Impărăţia Cerurilor..."*

Ei cunosc pilda atâtor iluştri predecesori care-i cheamă pe calea dragostei faţă de copil, care-i îndeamnă să-şi deschidă larg sufletul, cu căldură, cu iubire şi cu devotament, faţă de aceşti *„îngeri ai pământului"* cum îi numea *Elen Key.*

Pestalozzi, a cărui vieaţă a fost o necurmată jertfă pentru o mai bună omenire, le spune: *„Pentru a creşte oameni, înainte de orice ştiinţă şi orice metodă, trebue să ai inimă..."*

Ligthardt se revoltă contra faptului că *„pedagogia nesocoteşte importanţa forţelor secrete, influenţa miraculoasă a personalităţii, atotputernicia inimii..."*

Iar *Bakule,* învăţătorul ceh pe care Ferière îl asemăna cu Pestalozzi, spune: *„Consacrându-mi numai elevilor mei toate gândurile şi toate forţele mele, am convins curând — şi pe copii şi pe cei din jurul lor — că eram un prieten sincer al copiilor şi cu aceasta nu-mi mai trebuia nimic pentru a realiza minuni în învăţământ şi educaţie..."*

Invingătorii au trăit evanghelia dragostei de om, au simţit adânc acea *„pedagogie a inimii"* pe care pedagogia contemporană o prezintă ca pe cea din urmă noutate. Ei şi-au dat seama că bunătatea e generatoare de bunătate, că ea este cheia fermecată cu ajutorul căreia poţi deschide porţile ferecate ale viitorului, că ea este lumina miraculoasă care trebue să ne conducă paşii pe drumul încreştinării omului...

Acum, când mugetul sinistru al tunului umple văzduhul, când deslănţuirea forţelor primitive din fiinţa umană ne aduce aminte de strămoşul care trăia în grote, când geniul răului vrea să alunge din suflete şi ultima picătură de dragoste faţă de oameni, mai mult decât ori când, educatorii trebue să creadă în *pedagogia inimii* şi să trăiască *iubirea de aproapele* pentru care s'a crucificat Isus Mântuitorul!...

Iată de ce, la acest praznic sărbătoresc, cu adâncă emoţie încerc să pun în lumină, cea mai de seamă latură — socot eu — a personalităţii multilaterale a D-lui Apostol Culea: aceea de *prieten sincer şi devotat al copiilor ţării sale.*

Despre activitatea sa didactică şi pedagogică — ca *precursor*

al unor principii pe care școala românească de-abia astăzi le-a înfăptuit, — ca *luptător* de frunte la *„Vremea Nouă"*, pentru o altă soartă, mai bună și mai dreaptă, a școlii neamului și a slujitorilor ei, ca *îndrumător* și ca *Sfetnic Regal*, în opera de înălțare culturală a țărănimii, vor vorbi alții mai competenți.

Eu, acum și aici, aducând omagiul meu de recunoștință acestui ilustru înaintaș, acestui deschizător și luminător de drumuri, acestui *„titan al bunătății și al perseverenței tăcute"*, încerc să desprind pentru dăscălime exemplul pe care ni-l oferă rezervistul Apostol Culea care, altădată, în prezența Morții, în șanțurile războiului de întregire, a scris pentru „Vremea Nouă" articolul care și astăzi este de o acută actualitate: *„Ce gândesc copiii despre războiul european?"*

„Tranșeele, în umezeala și mizeria lor, aveau și colțuri de veghe. Acolo gândia și scria Apostol Culea despre „vremurile ce vor să vină", în cuprinsul unor minuscule zapise umanitare, cari, ele singure, aparte fiind analizate, constituie un viu și exemplar document al frăției de om". (Mircea Ispir: Mărturia unei generații).

Desprind, din numeroasele și valoroasele studii ale d-lui Apostol Culea, două, care-mi par semnificative: *„Pentru a înțelege și iubi copilăria"* (Buc. 1923) și *„Literatura pentru copii și șezătorile cu copii"* (Edit. Casa Școalelor, 1923).

In prima lucrare, plecând dela constatarea tristă că *„pe noi românii, empirismul ne domină"*, că *„nu ne cunoaștem copiii, nu-i înțelegem și nu-i iubim"*, că *„n'avem încă cultul copilului"*, ne prezintă într'o admirabilă alcătuire antologică cele mai de seamă pagini biografice și autobiografice ale marilor scriitori ai omenirii, izvor minunat de informație psihologică, material de comparație, control, verificare și interpretare a cunoștințelor teoretice.

„Invățătorii trebue să cunoască copii vii — spune el *— și nu înseilarea neconturată a unor ființe abstracte. Să le simtă viața. Să le descopere sufletul. Pentru aceasta, observația proprie e insuficientă. E necesar să mergem și la observațiile altora".*

Din acest punct de vedere, scriitorii au câteodată un simț de pătrundere psihologică mai adânc decât însăși specialiștii de laborator, care le permite să intuiască fenomene — în domeniul afectiv mai ales — care scapă până și psihologilor celor mai ageri.

Reconstituirile literare a vieților de copii, făcute de marii

scriitori ai lumii, constituie astfel o întreagă *arhivă de observație*, care ne îmbogățește informațiile ce le avem, ne îndeamnă să căutăm exemple similare în amintirile noastre, silindu-ne apoi să interpretăm acest material, confirmând sau infirmând speculațiile teoretice ale diverșilor psihologi. In felul acesta, datele culese, — chiar dacă sunt, uneori, puține, incomplecte, nesigure sau alterate, — deșteaptă interesul educatorului, îl fac să înțeleagă copilăria, să se simtă mai aproape de ea, să pătrundă în lumea ei fermecată.

„Datele culese vor lămuri abstractele principii de psihologie, vor deslega multe taine și, îndeplinind rolul de călăuze educative, vor insufla o mai caldă simpatie pentru copii, decât recile reguli ale psiho-pedagogiei învățate pe de rost, fără viață și fără observație proprie".

Prezentând pagini bine alese din: *A. France, Tolstoi, Dikens, J. Michelet, Goethe, A. Daudet, Spencer, Romain Roland, Renan, Edmondo de Amicis, Chateaubriand*, etc., din care se poate vedea: dorul de libertate la copii, plăcerea poveștilor, dragostea de natură, dragostea față de învățători, spiritul de imaginație, frica, mila, imitația, etc., autorul face justa observație: *„nu cărțile pedagogice, nu legislația și ordonanțele școlare ne învață să înțelegem, să iubim copilăria, ci literatura marilor scriitori"*, pentru a încheia cerând crearea unei *„biblioteci a învățătorului"*, din care n'ar trebui să lipsească: *Jean Cristophe, David Cooperfield, Piciul, Jak, Amintirile lui I. Creangă*, etc.

Ce-ar fi dacă M. E. N. ar lua pe seama sa realizarea acestei opere din care tinerii învățători ar putea să învețe evanghelia milei, a devotamentului și a iubirei de copii?!...

In *„Literatura pentru copii și șezătorile cu copiii"*, — cel mai bun și mai complect studiu care s'a scris la noi asupra acestei arzătoare probleme, — d-l Ap. Culea arată importanța poveștilor pentru copii, care simt o adevărată trebuință organică de a popula lumea cu uriești, cu pitici, cu zâne, cu feți frumoși, etc.

„Copilul soarbe povestea cu toate puterile sufletului, cu lăcomia cu care a supt laptele. Ii place povestea pentrucă ea îl încântă, îl transportă, îi lărgește și îi înfrumusețează viața, pentrucă îl conduce să cunoască lumea, pentrucă e un prilej de expansiune vitală, o formă de adaptare la viață".

In altă parte, d-sa spune: *„A fost odată..., este o muzică de leagăn, sensibilă ca o harpă eolină, plină de ecourile sonore ale aceluiaș suflet ereditar care curge la infinit în povești..."*

După ce arată valoarea educativă a poveștilor, autorul —

În 1925 la Căminul Cultural al Fundației. (Dragodana-Dâmbovița).
Al. Lascarov-Moldovanu, Pr. Gala Galaction, Ap. D. Culea.
In spate: Gh. D, Mugur, C. Nedelcu, Cincinat Pavelescu, Vasile Popa.
In picioare: Dr. V. Voiculescu și N. Vlădescu.

pentru a nu vorbi în pustiu — ne dă cel mai complect şi mai raţional întocmit program al scrierilor pentru copii, alcătuit pentru fiecare vârstă, necesar pentru *„ora de şezătoare“* pe care o cerea încă de acum două decenii.

Ca un adevărat „şoarece de bibliotecă“, Ap. Culea a cercetat, a studiat necontenit, pentru ca să pună la îndemâna educatorilor acest îndreptar practic de orientare. Dupăce le-a uşurat puterea de înţelegere şi le-a deşteptat dragostea pentru copii, le dă acum şi mijlocul prin care ei pot să satisfacă această *„foame a sufletului copilăresc“* care e plăcerea poveştilor.

Cunoaşte cineva o mai vie dovadă, un mai înălţător exemplu de ceeace înseamnă *dragostea pentru copii?*

Apostol Culea nu s'a oprit însă aici. A mers mai departe. S'a adresat înseşi copiilor. S'a coborît în lumea lor. A compus pentru ei numeroase cărţi, din care enumerăm: *„Daruri pentru copii, Poveşti cu animale şi păsări, Cartea apelor, Cartea dealurilor, Cartea munţilor,* etc., fără a mai pomeni de acea minunată carte care e *„Şezătorile copiilor“* (culegere de ghicitori, glume, poveşti ilustrate, umbre, frânturi de limbă, jocuri mintale) şi de ultima *„Carte a şezătorilor şcolare“*, întocmită în colaborare cu scriitorul B. Jordan.

Nu e de mirare deci, că, atunci când. M. E. N. a instituit concursul pentru monopolizarea cărţilor de curs primar, cele mai bine întocmite, au fost găsite cele ale lui Apostol Culea...

Astăzi, toţi copiii României deschid ochii la soarele luminii, sorbind slova caldă şi sfătoasă a acestui adânc cunoscător a sufletului copilăresc, a acestui mare şi devotat prieten al copilăriei.

Din tot ce-a gândit şi-a înfăptuit Ap. Culea, transpiră iubirea şi credinţa sa fanatică în copil, în ţărănime şi în viitorul neamului!....

In numele colegilor săi învăţători, pe care i-a învăţat *„să înţeleagă şi să iubească copilăria“*, să lupte pentru ridicarea prestigiului lor de corp şi pentru răspândirea luminii în popor, şi al copiilor, a căror suflet s'a înveselit, a căror frunţi s'au descreţit, a căror suflete s'au umplut de soare, sorbind basmul sau gluma de pe paginile cărţilor sale, îi aducem aici omagiul nostru de recunoştinţă şi mărturisire caldă de preţuire şi iubire.

G. I. IACOB

Hoinar...

Am aflat dela alții că Domnul Culea a fost in vieața lui un hoinar care a știut să-și umple frumos vacanțele.

I-am smuls, la taifasuri, câteva din scenele pățite, cele mai caracteristice prin extravaganța și pasiunile care le-au provocat, în vremea când turismul nu se încetățenise pe la noi.

— „Cea mai veche escapadă de vacanță școlară ce mi-o amintesc, povestește dânsul, este o călătorie la Constanța, urmată de o fugă până la Constantinopole. Vă mai amintiți de cuirasatele rusești răsculate „Potemkin", „Sinope", și predarea lor de către Matușenko, capul marinarilor răsculați, autorităților române la Constanța? Ziarele de atunci ne-au exaltat imaginația de vară despre această aventură rusească. Am convins pe primarul satului, Ioniță Rădulescu, om inteligent și citit, să mergem la Constanța „să ne vedem flota dăruită de marinarii răsvrătiți". Cu o barcă, am dat târcoale monștrilor Mării Negre sub pavilion românesc la pupă. Seara, la orele 10, pleca în cursă spre Constantinopole, vaporul „Principesa Maria". Aflarăm că poliția acordă o permisie de călătorie pe trei zile, fără pașaport și că

un bilet clasa III la vapor, dus şi întors, costă numai un pol. Eu şi cu primarul aveam nici mai mult, nici mai puţin decât 100 de lei împreună. N'am stat pe gânduri şi haide la Constantinopole. Toată noaptea ne-am sgribulit sus pe covertă, cu spatele rezemate de coşul vasului ca să ne fie cald. La debarcader, poliţistul cu fes ne cercetează hârtiile şi ne invită cu un „sictir". Proteste, gesticulări împotriva acestei ofense neaşteptate! Turcul repetă răstit sictir-ul, adică pleacă pe româneşte); şi am plecat.

Din acest Constantinopole de acum 40 de ani aproape, sub alte imagini ale aceluiaş oraş de mai târziu, păstrez icoana câinilor jegăriţi tolăniţi pe străzi şi hrăniţi de autorităţi, murdăria neînchipuită, cerşetorii, dervişii urlători la răspântii, cadâne voalate strecurându-se timid pe lângă ziduri zăbrelite, oameni trăgând din narghilele pe trotoare şi un strigăt de soldaţi înşiraţi pe o stradă în faţa unui alai: „Padişahân cioc iaşà!". Era într'o Vineri, zi de „selamlâc", când Sultanul trecea să se închine la marea moschee a Sfintei Sofia. Ne-am înghesuit spre podul Galata şi am zărit faitonul lui Abdul Hamid, Sultanul Roşu, tras de cai albi, escortat de oameni în fireturi cu săbiile scoase.

Cu moneda noastră şi prin semne, ne-am hrănit cu iman baildî, pepeni, iaurt, rahat şi struguri. Când suta de lei era pe isprăvite, am trecut la covrigi (la propriu şi la figurat) şi la răbdări prăjite. Am ajuns la Constanţa fără nici o lescaie în buzunar, nemâncaţi şi neodihniţi de două nopţi şi două zile. Am găsit nişte prieteni care ne-au împrumutat bani de întors acasă".

— „Iată, cum mă prezintă un bun prieten. D. Serbescu, pe atunci învăţător în satul Lopătari-Buzău, cu prilejul uneia din ciudatele mele hoinăreli:

In ajunul Crăciunului anului 1908, povesteşte el, pe o înserare cu fulguiri leneşe, cobora dinspre Penteleu în satul nostru un călăreţ, de sub căciula căruia desluşii o pereche de ochelari încălecaţi pe un pămătuf de mustăţi proptite de un barbişon. (Ăsta eram eu, pe atunci). In urma lui, venea alt călăreţ. Un fel de Don Quichote românesc, cu Sancho Pancha scutierul, la amândouă înţelesurile. Căci de Crăciun oamenii serioşi stau acasă şi nu bat drumurile pe unde nici fiarele codrilor nu cutează pe o aşa vreme. Inţeleg să vină cineva dela vale, iar nu din singurătăţile troienite ale munţilor. „Cine o fi ista? se întreba lumea nedumerită depe uliţa satului. Imi lămurii repede surpriza acestei apariţii.

„Să vezi, măi Sârbescule —, am făcut prinsoare cu nişte tipi

din Galați pe o sută de lei că mă duc de Crăciun la Penteleu. La un pahar de bere multe zice omul... a trebuit să mă țin de cuvânt și am venit. Firește, am pierdut pariul și să vezi cum. Aseară am ajuns la Gura Teghii și când să intru în cârciuma unuia Ștefănescu, nevastă-sa dădu un țipăt. Ce se întâmplase? Noaptea trecută, hoții au călcat prăvălia ăluia. Și cârciumăreasa m'a luat drept unul care vrea să repete isprava. S'au adunat oameni, a venit primarul, jandarmul. M'au iscodit, le-am spus scopul excursiei mele și mi-am arătat documentele. Nu prea m'au crezut și bănuesc că m'au categorisit ori spion, ori tâlhar, ori unul care și-a pierdut doagele. Cei adunați își dădeau cu coatele, se uitau nedumeriți la mine, alții șoșoteau și râdeau pe înfundate. Domnul șef de post mi-a spus că are pentru mine și cal și călăuză; m'a condus la o gazdă și mi-a pus două caraule la ușa casei. Azi dimineață m'a declarat arestat și amenințat să fiu pornit la Buzău sub escortă, dacă nu mă întorc de unde am venit. După parlamentări la telefon cu căpitanul de jandarmi, am convenit să renunț la expediția spre Penteleu și să viu cu caraula, călăuza asta, la tine la Lopătari. Am innotat în nămeți prin cărările troienite și eu și calul; ba era gata, gata să lunec într'o văgăună. Am urcat cu grele opinteli culmea răsboiului și Dumnezeu a ținut cu mine. Mi-a deschis albăstrimile înseninate ale cerului; da așa pe scurt și puțintel. De sus de pe culme mi-am scăldat ochii în conul argintiu al Penteleului; am văzut Piciorul Caprii, Mușele, Breazăul și Ivanețul era lângă mine. Apoi a venit un val de neguri cu fulguiri domoale și mi-a închis zările. Greu mi-a fost și coborîșul pe la Ploștina! Iată-mă-s frânt de oboseală, cu biruința frântă și ea, gata să-ți mănânc pe neașteptate din porcul Crăciunului de mâine..."

— In vacanța școlară din vara anului 1906, eu și cu prietenul Serbescu Lopătari am luat-o înaintea lui Vlahuță Delavrancea și Grigorescu, care își gătiseră chervan să hoinărească peste plaiuri. Ne-am dus de Sfântul Ilie la târgul de frumuseți muscelene dela Câmpu-Lung. Seara am căscat gura la vestitul scripcar Pantelică, care zicea cântece de dor lui Coșbuc și Ion Gorun, uitați la o masă sub umbrar. Ne-a prins dorul ducii. Ezerul și Păpușa ne chemau din zări. De copil am avut nostalgia înălțimilor și a depărtărilor. La Nămăești am tocmit pe moș Nichifor să ne poarte în car cu doi boi pe plaiuri până la Tg. Jiu. Tocmeala s'a oprit la 12,50 lei, cu mâncarea noastră pe vreo zece zile. Sub

coviltirul carului aveam un sac de mălai, ceaun pentru mămăligă şi nu mai ştiu ce provizii. Serbescu îşi luase şi pe nevastă-sa gravidă în a şasea lună. Inconştienţele entuziaste ale tinereţii! Masa de prânz şi de seară erau unde ne apucau ceasul şi foamea: prin poeni şi lângă căpiţele de fân. Şi puneam de mămăligă sub privirile întrebătoare ale cosaşilor. Căci drumul nostru pe plaiuri era alăturea cu drumul bătut de care şi lume. Până în părţile Vâlcei n'a rămas biserică veche şi mânăstire necercetată. Ba dela Câineni am trecut la Sibiu, Blaj şi Braşov, cu trenul, învoiţi pe trei zile. Şi cântecele şi câte ghiduşii toate nu mai conteneau.

Uite aşa petreceam vacanţele şcolare de altădată.

— In vara anului 1912 îmi continuai călătoriile de informaţii prin satele dobrogene. Cât am stat la Tulcea, căpătasem autorizaţia prefecţilor celor două judeţe să urmăresc, etnic şi statistic, cu locurile de plecare, populaţiile din satele dobrogene. Despre aşezările româneşti de origine ardelană, am publicat în acelaş an un mic studiu, prin câteva No. din „Tribuna" dela Arad. In ziua de Sfânta Maria Mare, urcam culmea din faţa gării Cerna-Vodă, cu gândul să văd urmele cetăţii greco-romane Axiopolis, despre care aveam lămuriri arheologice in cărţile din traistă. O movilă mă ispiti s'o urc, ca să gust farmecul scăpătatului de soare peste bălţile dunărene. Deodată un soldat ţâşni dintr'o groapă şi întinse puşca înspre mine: „Stăi! culcat cu faţa în jos"! M'am supus. Un sergent şi doi soldaţi m'au iscodit după tipic. Explicaţiile mele şi hârtiile mele cu peceţi nu le-au clătinat consemnul: „veţi aresta pe ori-cine trece prin raza fortului, chiar dacă ar avea autorizaţii dela autorităţile civile". După ce m'au legat la ochi, m'au dus cotit în cazemata fortului. Sergentul, ţăran mintos din Corbenii Argeşului, se simţea foarte jenat că a trebuit să mă aresteze. „Dacă aşa e ordinul... Eri noapte au tot dat târcoale nişte umbre omeneşti, iar deunăzi doi se prefăceau că mână nişte vite şi se tot uitau spre forturi. Mişună spionii bulgari, domnule"...

— Inţeleg să-i prindeţi şi nu-i prindeţi pe Bulgari. In schimb prindeţi spioni români ca mine.

A doua zi de dimineaţă, escorta m'a dus la comandantul apărării dela Cerna-Vodă. Nici azi nu uit muţenia disciplinată a ostaşilor care mă purtau între baionete. Când să coborîm la gară, ei mi-au legat mâinile la spate. Aşa scria consemnul. In

clipa aceea tocmai se oprea în gară trenul de plăcere București—Constanța. O sumedenie de capete și de brațe au sbucnit dela ferestrele vagoanelor; iar printre fluierături și huiduieli, abia se deslușea: „Huooo! spion bulgar! te-am prins"!

— A prins pe cine nu trebue! îngăimam eu.

— Sst! în iscortă nu se vorbește! îmi tăie scurt santinela din spate.

Dela gară, alaiul de copii, de servitoare și de soldați m'a purtat până la locuința comandantului. Cum văzu escorta, își chemă consoarta să-i arate un spion bulgar.

Incepu interogatoriul:

— Domnule Maior, un spion veritabil. Vă felicit pentru pradă!

După ce-mi examină îndreptările și conținutul sacului de drum, Maiorul începu cu niște justificări între scuze și morală. Eu îmi luai ifose științifice și aere protestatoare foarte înalte:

— Domnulel Maior, se vorbește mereu de spionaj la Cerna-Vodă. De ce nu-i prindeți pe cei adevărați și prindeți drumeți români ca mine? Dacă ar fi fost în locul meu profesorul Pârvan sau profesorul Iorga, ar fi avut aceeași soartă. De ce nu puneți indicatoare pe unde se poate trece fără opriri? Cum e posibil ca fortul să n'aibă legătură telefonică cu comandantul dela Cerna-Vodă?

— Mulțumește, domnule, că n'ai pățit-o mai rău. Ordinele militare nu fac excepțiile dumitale...

Am plecat rușinat prin partea opusă a orașului și de acolo spre gara Saligny, de unde am luat trenul de noapte spre casă. A doua zi am citit în cotidianul bucureștean „Minerva" protestul împotriva arestării mele; iar mai târziu aflai că s'au luat măsurile pe care le împărtășisem indignat domnului comandant al fortificațiilor dela gura podului Cerna-Vodă.

Toamna am plecat în Italia pe un an de zile, smulgându-mă din Dobrogea cu părerea de rău că mi-a rămas un colț dobrogean necălcat. N'am ajuns să-mi mângâi picioarele goale în spuma mării și nisipul călduț dealungul plajei imense ce ține dela gura bratului Sf. Gheorghe până la gura Portița, unde Razelmul dă în mare. Mi-a rămas ca un vis depărtat fâșia argintie — Grindul lui Dănilă, Grindul lui Perișor — ce se pierd în infinitul zării dintre pânza mării și stufărișurile nesfârșite. Și azi jinduesc să calc pustietatea aceasta de nisipuri nestatornice ca și gândurile noastre.

— Să-ţi povestesc păţania ultimului călător în Bucovina austriacă. Acela sunt eu. La începutul lui Iulie 1914 iau drumul Bucovinei să-i văd mânăstirile. Costumul meu turistic era făcut din stofă ofiţerească, deci uşor supus bănuielilor poliţiei străine.

Dela întâiul popas în casa primitoare a venerabilului părinte Morariu din Pătrăuţii cu bisericuţă dela Ştefan cel Mare, itinerariul istoric şi artistic n'a putut fi dus până la capăt.

Veneam dela Suceviţa şi pe toloaca satului Marginea m'am întins să-mi ajustez încălţămintea. Se apropie de mine un bătrânel cu un băieţaş ce păzea câteva oiţe şi câţiva viţei. Intră în vorbă şi mă ispiteşte de unde sunt şi ce caut pe aste meleaguri. Imi deschid inima şi moşul pe a lui. Mă întreabă ce se aude în „ţară". „La noi, domnule, nu miroase a bine. Ne chiamă feciorii la oaste. Cică o să fie războiu între împăratul nostru şi al Rusiei. Ţine minte dela mine: pământul ista cu „saghie" a fost luat de împăratul dela Viena din trupul Moldovei. Tot cu „saghie" o să-l ia îndărăt România curând-curând"... Şi moşul ca să-şi dea tărie spuselor, bătea pământul cu dosul palmei.

Am plecat îngândurat de svonurile de războiu, fără să pun prea mult la inimă cuvintele profetice ale moşului din Marginea. Pe drum, întâlnesc pâlcuri de ţărani cu trăişti pe după gât, mergând îngânduraţi spre gări.

Când să mă îndrept spre Solca, o pânză de ploae se abătu pe neaşteptate. M'am vârît subt o clae de fân din marginea şoselei, lăsând afară doar picioarele dela glesne. N'am ştiut când a încetat ploaia, dar am simţit două mâini trăgându-mă de picioare. Au ieşit de subt fân picioarele şi am ieşit şi eu după ele. Năucisem la vederea a trei jandarmi care mă năpădiseră cu întrebările în trei limbi deodată. M'au interogat, m'au percheziţionat. M'au escortat până la postul din Solca. De acolo, din post în post, sub escortă civilizată să zicem, m'au dus până la Vatra Dornei. Aici mi s'a făcut loc din oficiu pe ultima plută ce cobora pe Bistriţa în ţară. Incepuse războiul.

— Ultima (până azi) fantezie turistică a fost o călătorie de Bobotează la Insula Şerpilor în iarna anului 1935. Cu învoiala binevoitoare a Comandantului Marinei militare, d. amiral Bălănescu, m'am îmbarcat în zorii ajunului de Bobotează, cu ger şi ninsoare, pe canoniera „Lt. Ghiculescu", comandată de căpitan Martac. Vasul transporta dela Constanţa la postul de pază de pe insula ciudată, lemne, provizorii şi... cărţi de citit. Ştiţi care

e biblioteca populară cea mai bogată din România? A celor 10—12 marinari de pe Insula Şerpilor. Numai Liga Navală, printr'un apel, a adunat vreo cinci mii de volume. Ci-că a murit romantismul!... Cu tot gerul, vântul şi ninsoarea, stam pe punte, iar când prora vasului se afunda subt valuri, mă refugiam la postul de comandă. Crivăţul se înteţea mereu, iar crestele albe năvăleau tot mai nebunatice spre noi, aruncându-ne stropi ameninţători până subt ochi. Câteodată vasul rămânea călare pe două valuri şi trosnea din încheeturi. Citeam primejdiile furtunii pe faţa tot mai palidă a căpitanului. Când manevra punea canoniera în unghiu cu direcţia vântului, răşchiram picioarele şi ne ţineam de bare să nu ne răsturnăm. Atunci catargul îşi boteza vârful în ţâşniturile jucăuşe de deasupra valurilor spumate. Numai timonierul, un vlăjgan de ostaş, rămânea sigur de el, înţepenit cu mâinile sdravene pe roata cârmei.

— De unde eşti, camarade?

— De lângă Sibiu, dela Sadu (dacă nu greşesc).

Mi-am adus aminte în clipa aceea ce-mi povestea odată regretatul nostru scriitor marinăresc, Jean Bart, despre o vizită protocolară a brikului la Varna.

A întrebat regele Ferdinand al Bulgariei, pe un ofiţer român:

— De unde îşi recrutează România marinarii?

— Dela munte, Majestate!

Am îmbucat câte ceva de-a'n picioarele.

Jos, la bucătăria echipajului, cazanele cu mâncare s'au răsturnat de prea mare balans. In sfârşit către orele 2—3 d. a. desluşirăm printre perdeaua de ninsoare tot mai rară, farul şi Insula Şerpilor înconjurată de o cunună albă de spumă. Paznicii, nişte fantome negre, făceau semne din braţe unde să ancorăm, căci urletul talazurilor sfărâmate de stânci astupau glasurile omeneşti. Căpitanul încercă ancorarea, încercă lansarea de bărci, încercă aruncarea bandulei pentru transportul greutăţilor pe frânghii. Nicio metodă n'a fost cu putinţă. Eram o jucărie a valurilor. Spre părerea noastră de rău şi mai ales a celor de pe insulă ameninţaţi de lipsurile izolării, căpitanul ordonă întoarcerea. După ce făcu un rond în jurul ostrovului alb înhorbotat de spumă, canoniera Ghigulescu se îndreptă spre Sulina. Fulguirile tot mai îndesite şi pâcla înserării reduseseră vizibilitatea la câţiva metri. Vasul naviga acum prin calcule nautice. Curând pândarul dela proră întinse mâna şi strigă cu bucuria marinarului lui Columb: „Iote faru"! Ochiul lui sănătos de ţăran deprins

cu nuanţele zărilor, descoperise prin ceaţă ceeace noi nici nu bănuiam. Canoniera intră pe gura canalului cu precizie matematică, spre mândria ofiţerilor dela bord care dăduseră un fericit examen cu natura potrivnică. La Sulina, sloiurile ameninţau Dunărea cu blocada.

Plecaiu cu ultimul vapor spre Galaţi. Duceam cu mine părerea de rău că n'am apucat să aud sus pe Insula Şerpilor spasmurile vântului legendar. Ci-că aci şueră, aci urlă, aci oftează, ca o fiinţă omenească chinuită. Aşa povestesc marinarii cu niţică inchipuire.

Las altora să verifice spusele celor mai superstiţioşi oameni din lume".

Aci Domnul Culea şi-a oprit şirul amintirilor cărora D-sa nu vrea să le dea atributul de turistice, ci cel mult amintiri hoinare.

TURIST

„Greşeşte cine crede că aceea ce ştie absolventul şcolii din sat despre viaţa animalelor, a plantelor, despre pământ, plugărie, etc. e rodul celor cinci ani de învăţătură. Nu. Cu aceste cunoştinţe, cu dragostea frumuseţilor împrejmuitoare, vine copilul de acasă; şi le-a câştigat singur, ori dela ai săi. Slabele Crâmpeie şi resturi din anii de şcoală se cufundă pe încetul, unul câte unul, în uitare".

APOSTOL D. CULEA
Pentru a iubi copilăria, Buc. 1923

Scriitoul Apostol Culea

Literatura învăţătorească, ajunsă în ultimile ei manifestări la un grad de desvoltare ce nu mai poate fi trecut cu vederea de critica oficială şi neoficială, a avut în d. Apostol Culea un precursor de seamă. Inainte de a fi pedagogul şi organizatorul de azi al atâtor instituţii care şi-au găsit o firească încadrare în Fundaţia Culturală „Regele Mihai I", d. Apostol Culea s'a manifestat ca scriitor de literatură pură. Dacă ar fi să ne oprim numai la acea minunată frescă de peisagii şi icoane din volumul „Insemnări din cultura Italiei", [1]) şi tot ar fi deajuns ca d. Culea să fie socotit unul din scriitorii de reală valoare care ştie să îmbine observaţia, cu psihologia şi stilul. Sunt capitole în această lucrare de debut literar a d-lui Apostol Culea care întrec în măestrie puţinele pagini ce s'au scris deatunci până azi la noi în această ramură a literaturii de călătorie. Lucrarea aceasta care s'a bucurat de un frumos succes la apariţie, are ceva din farmecul marilor literaturi de călătorie care au fost genul şi pasiunea celor mai mulţi din scriitorii de circulaţie universală. Un Pièrre Loti, Claude Farrère, Taine,

1) Buc, 1914, 242 pag.

Stendhal, Maurice Barrès, Blasco Ibanez, un Paul Morand și alții, au făcut din acest gen de literatură o preocupare de căpetenie, ridicând-o până la emoțiile reportagiului de aleasă ținută și de fină observație psihologică.

Psihologia d-lui Culea a fost stimulată în această direcție de sensibilitatea sa sufletească și de vechea adeziune a tuturor năzuințelor sale cu natura căreia întotdeauna i-a cercetat și apreciat frumusețea, asprimea sau capriciile. Natura de origină rurală care i-a infuzat energie, vitalitate și elan, a făcut din d-sa un creator de bunuri estetice care a găsit în jurul său, adică în natura înconjurătoare, toate strunele vibrătoare. Se poate spune că puțini scriitori au prețuit cu atâta pasiune natura, cum a prețuit-o d. Culea. De aici poate a ieșit și cea dintâi lucrare a d-sale de pedagogie „Invățământul despre natură [1]), în paginile căreia se poate vedea aceeași fină observație, îmbinată cu erudiția și stilizarea. Cred însă cu convingere că lucrarea despre Italia este cea mai completă pentru a da măsura puterii de observație și a talentului d-lui Apostol Culea. D-sa nu trece pe lângă lucruri fără să le acorde o atenție aparte și o minuțioasă cercetare. Foarte mulți dintre călătorii care au pasiunea evadării din mediul lor, trec pe lângă lucruri fără a le cerceta structura intimă, mulțumindu-se cu viziunea de ansamblu care nu dă decât o superficială imagine a lucrurilor și care cu timpul se șterge din memorie. Trebuește condamnat cu toată severitatea obiceiul călătorilor de azi care, trecând prin Veneția de-o pildă, se mulțumesc să vizioneze în fugă minunatele portaluri, palate, piețe și biserici, fără a cere ghidului să facă o reconstituire a trecutului în legătură cu cele văzute.

In deosebire de acești amatori de călătorie superficiali și grăbiți, d. Apostol Culea se apleacă atent și cu emoție adevărată asupra lucrurilor și locurilor văzute. Pentru d-sa, fiecare obiect este prilej de îndepărtate și duioase evocări. Citind aceste „Insemnări din cultura Italiei" care, tocmai pentrucă autorul ne previne că nu au pretenția să fie niște lucruri noi, observi că își au valoarea lor aparte. Simplitatea prezentării minunatelor fresce care au făcut și mai fac încă, prin solitudinea și tristețea lor, fala Veneției, a Florenței, Romei sau Milanului,

1) Văleni de Munte, 1910, 559 pag.

dau acestor lucruri un aspect nou, creat de fantezia bogată a autorului. D. Culea reînvie cu pricepere deosebită aceste uitate şi triste monumente de artă, care pe cei mai mulţi îi lasă reci şi indiferenţi. D-sa se înduioşează sincer de soarta vitregă care a făcut din minunatele „palazzo" de odinioară, locuite de dogi şi de capricioase femei din aristocraţia Veneţiei ce se plimbau în gondole împodobite cu ghirlande de flori pe sub portalurile de piatră lucrate de maeştri cunoscuţi, prăvălii pentru negustori acaparatori care speculează naivitatea turiştilor şi realizează beneficii din rămăşiţile unui trecut de glorie şi fast. In zadar aşteaptă călătorul curios să apară în faţa porticurilor părăsite graţioasele aristrocrate de odinioară, ca să arunce un zâmbet ca un pumnal, sau să se urce, diafane, în dantelele lor veneţiene, în vreo gondolă elegantă. In locul lor apar vânzătoarele ambulante de flori care recompensează în parte curiozitatea turistului îndrăgostit de fastul trecutului.

Observaţiile d-lui Culea se extind, în lucrarea pomenită, la tot ceeace se leagă de prezentul şi trecutul celor câteva oraşe văzute în Italia, pe care d-sa le-a ales într'adins pentru a da imaginea cea mai completă a Italiei din epoca Renaşterii, ca si a celei moderne. Deşi lucrarea aceasta e apărută încă din 1914, am credinţa că nimic nu s'a schimbat şi că cercetătorul de azi întâlneşte acelaşi peisagiu şi încearcă aceleaşi emoţii. Cultura fascistă conservă cu aceeaşi pasiune trecutul de glorie al cetăţilor italiene şi acolo unde molozul a acoperit contururile lucrurilor, a intervenit unealta de lucru pentru a le da claritatea de altădată. O lucrare ca aceea a d-lui Culea nu are valoare în timp, dacă ea nu conţine în paginile ei permanentul, adică prospeţimea imaginilor şi claritatea observaţiei, lucru pe care d-sa l-a realizat. De aceea socot această carte de debut în literatură a d-lui Culea, mereu de actualitate şi mereu folositoare aceluia care vrea să cerceteze Italia trecutului şi a prezentului. D-sa a stat, a văzut şi a cetit timp de 9 luni, în Italia, pentru a se informa şi pentru a face prezentarea sa cât mai aproape de realitatea văzută şi trăită. Iată de-o pildă cum vede şi cum prezintă d. Culea, Veneţia :

„Veneţia ar trebui văzută numai toamna, căci toamna e simbolul ei. Primăvară nu este în această Veneţie bătrână, fără verdeaţă, melancolică ca un cimitir în ceasurile de seară. Un oraş care trăieşte numai din amintirile trecutului. Un imens şi splendid muzeu de artă. Peste cerurile lui Paolo Veronese şi

carnația donelor și madonelor lui Tiziano se așterne paloarea morții".

Toate acestea sunt văzute cu ochi de poet, cu aceea privire de introspecție care este calitatea estetului și a finului observator. Bogăție de imagini, splendidă evocare și minunat ghid este această lucrare a d-lui Apostol Culea, care ne poartă din oraș în oraș și ne prezintă mereu lucruri de artă și pesiagii, pentru a ajunge în cele din urmă pe splendida „Via Appia" dela Roma, din care am publicat un sugestiv capitol în „Antologia învățătorilor în literatură".

Intr'o altă lucrare mai veche a d-lui Culea, care este adevăratul d-sale debut în ale scrisului, dar care îmbrățișează aspecte mai depărtate de literatură, fără a fi în sensul ei strict o lucrare de pedagogie sau știință, este „Invățământul despre natură în școala primară", despre care am amintit mai sus. Intâlnim și aici aceeași fină observație, îmbinată cu erudiția și cu un stil colorat, care-i dă un farmec aparte și o depărtează mult de acele lucrări greoaie sau pedante, care nu vorbesc destul de clar lectorului. Și aici, d. Culea observă cu atenție natura, îndemnând pe cei ce vor s'o cunoască să citească mult, să cerceteze scrierile de călătorie, să se avânte pe marile drumuri ale țării care sunt pline de amintirea trecutului și de frumusețea prezentului. D-sa, referindu-se în chip special la observarea naturii din scrierile literare, pentru acei ce nu au putința să vadă locurile depărtate, spune într'o altă lucrare a d-sale, ca o completarea la cea dintâi [1]): „Scriitorii au câte o odată un simț de pătrundere psihologică mai adânc și adesea intuiesc fenomenele interioare ce scapă ochiului comun, ba poate chiar psihologilor... cetitori în cărți de psihologii; și asta cu deosebire în vieața afectivă". Iar mai departe, referindu-se la literatura pentru copii căreia d-sa i-a rezervat cea mai mare parte din imensa sa activitate, adaogă: „Dacă se inițiază elevul la analize psihologice din anumite pagini literare, va ajunge să fie tot așa de atent și la vieață, căci literatura nu e altceva decât exteriorizarea sufletului în acțiune" [2]).

Revenind la lucrarea „Invățământul despre natură", trebuie să facem constatarea că valoarea ei nu stă atât în observațiile neașteptat de noi și surprinzătoare pe care le face autorul, cât

1) Pentru a înțelege și iubi copilăria, Buc. 1922.
2) Ibid.

in faptul că ea este prima lucrare pedagogică a învăţământului după natură apărută la noi, când încă nici nu se pomenea de curentele pedagogiei moderne care au pătruns în învăţământul nostru rural abia la câţiva ani după războiu. Ea a precedat aşa dar cu cel puţin zece ani **activismul** pedagogic şi **metoda centrelor de interes**, cărora programele oficiale le dă cea mai mare atenţie azi. D. Culea însoţeşte „Invăţământul despre natură" cu bucăţi literare de folcklor şi literatură curentă, potrivite scopului propus, ceeace uşurează enorm de mult asimilarea principiului expus.

Şi încă ceva începe să se contureze la autorul nostru odată cu apariţia acestei cărţi revelatoare. Este pasiunea pentru cercetarea şi educarea copilăriei, căreia i-a dedicat cele mai sănătoase, mai curate şi mai frumoase pagini din literatura noastră de acest gen [1]. Pentru copii, d. Apostol Culea a scris cu migală şi cu intuiţie de artist, adevărate bijuterii literare, accesibile şi instructive, fără a fi înţesate de morală. Ele alcătuiesc prin însăşi valoarea lor artistică un îndreptar moral, căci frumosul a fost întotdeauna moral prin simplul efect al calităţii sale. Copilul este mereu sub înrâurirea prezentului, spune undeva d. Apostol Culea, în volumul „Pentru a înţelege şi iubi copilăria". El crede că suferinţa, de-o pildă, este fără sfârşit. A înţelege sufletul copilului şi a te coborî la nivelul lui, pentru a-i da impresia că-l înţelegi şi că nu te desparte nimic de el, nici vârstă, nici morală socială, este taina cea mai adâncă, este calitatea sufletească pe care puţini educatori o au.

Copiii au o sensibilitate şi o impresionabilitate uşor de deslănţuit. Cele mai neînsemnate fenomene care pe noi ne lasă reci, pe ei îi impresionează în chip deosebit. „Am văzut copii plângând când se pustieşte câmpul după seceriş, — spune undeva d-sa, în lucrarea de care vorbim, — când cerul e posomorît, când pleacă păsările, luându-se chiar după ele cu lacrămi în ochi, rătăcind dincolo de linia zării. Şi am văzut copii care îmi spuneau cu naivitate că se duc până la capătul drumului să vadă ce este acolo... **Noua cruciadă a copiilor**, pelerinii pasionaţi ai lui Henry Bordeaux este desvoltarea unei teze pe această precoce înfiorare nostalgică a sufletului copilăresc".

Din aceeaşi dragoste pentru copii, d. Culea a scris adevărate studii pentru pedagogii noştri, studii apărute în revistele

---

1) Vezi lista cărţilor pentru copii la Biografie (pag. 209).

Lamura, Şcoala şi Viaţa şi altele, în care restabileşte multe adevăruri şi condamnă multe din legendele aşa zise istorice, de care şi azi sunt pline manualele şcolare, care nu au niciun adevăr istoric. Aşa este legenda Cetăţii Neamţului, în care momentul apariţiei mamei lui Ştefan la fereastră, este cu totul fals, deoarece mama lui Ştefan era moartă cu 3 ani înainte de lupta dela Podul Inalt.

Dumbrava Roşie, Legenda Mânăstirii dela Argeş, etc., etc., conţin neadevăruri recunoscute cu care, totuşi, se umple mintea şi imaginaţia copiilor. Tot aşa de diformat ni se prezintă momentul năvălirilor barbare, cu Românii care se ascundeau în munţi de frica năvălitorilor. Ori poporul român n'a dat niciodată dovadă de laşitate şi a înfruntat întotdeauna pe inamic, luptând cu curaj dacic până la ultima picătură de sânge.

De aici a pornit întreaga literatură de restauraţie a momentelor istorice din vieaţa poporului român, la d. Culea. Aceasta presupune erudiţie, cercetare migăloasă şi conştiinţă artistică. Articolele scrise în acest sens de d-sa sunt numeroase. Simpla lor enumerare ar umple câteva pagini de carte. Ne mulţumim doar să arătăm atitudinea luată de scriitor faţă de această literatură ţesută pe falsificarea adevărurilor istorice, pe mituri fără priză la realitate.

Nu putem să scăpăm din vedere, când vorbim de pasiunea autorului pentru copilărie şi să nu amintim că tot timpul d-sa nu se depărtează de natură, de Alma Mater a tuturor realităţilor omeneşti, iubită în deosebi de firile sensibile. Natura este o bună educatoare a firilor alese. In ea găseşte sufletul omenesc agitat de vieaţă, alinarea şi liniştea. In natură plasează copilul plăzmuirile sale. „Eminescu, marele nostru Eminescu, cântăreţul **teiului sfânt şi dulce** şi al **florii albastre,** şi-a pus plăsmuirile sale idilice departe de lume, în colţuri de natură poetică, între codrii singuratici, pe lângă întinsele şi eternele ape, unde străbat doar luna şi luceferii, **solii dulci ai lungei linişti.** Aci, în lumea asta fără patimi, dorea poetul să fie dus, **pe un pat de tinere ramuri,** după suflarea cea din urmă". Şi mai departe, vorbind despre influenţa naturii asupra firilor sensibile, autorul adaogă: „Naturile visătoare, necombative, cei care nu pot suferi nedreptăţile lumii, cei jigniţi şi decepţionaţi, se retrag în sânul naturii, ca să afle aci sinceritatea, pacea şi dreptatea ideală. Oamenii mari, firile alese, un Carlyle, un Schopenhauer şi atâţia alţii, propovăduiesc traiul în mijlocul naturii libere, unde

patima amuţeşte, iar cugetarea şi simţămintele nobile ni umple fiinţa de o fericire curată şi statornică. Un Buda, ca şi Hristos, ca şi Mohamed, ca şi Sfinţii Părinţi ai Creştinătăţii, s'au retras în singurătatea naturii ca să-şi pregătească învăţăturile lor".

Dela cei mari, care au adeseori momente de redresare sufletească în calmul şi frumuseţea naturii, autorul nostru a coborît la acei mici, învăţându-i să se apropie cu încredere de natură care are legile ei atât de minunat puse în acord cu sufletul omenesc.

In altă lucrare de erudiţie şi stil, „Literatura copiilor şi şezătorile cu copiii [1]), d. Apostol Culea este adânc preocupat de aceaşi problemă a lecturii alese pentru copii. In afară de erudiţie, ceeace interesază în deosebi în această lucrare, este geneza povestirilor şi poveştilor, această hrană spirituală a copiilor, arătând însemnătatea ei în astfel de frumoase imagini: „Fiecare vârstă are iluziile ei, hrana ei spirituală, drepturile ei fireşti de a le trăi şi gusta la vremea lor: poveştile sunt ale copilăriei, după cum poezia este a tinereţii, iar literatura realistă, a maturităţii". Pentru educarea copilăriei, ca şi pentru a primei tinereţi dinaintea vârstei mature, d. Apostol Culea recomandă **şezătoarea**, acest mijloc tradiţional, la care s'a încălzit şi călit întotdeauna sufletul românesc: „Şezătoarea — spune d-sa — răspunde unui ecou atavic, milenar. De mii de ani, din vremea sălbăticiei, omul a simţit nevoia după masă, seara la odihnă, în jurul vetrei (focului), să se smulgă din momentul preocupărilor materiale, să trăiască cu spiritul, ascultând fel de fel de povestiri. La fel şi copiii lui. Vatra şi templul au fost doar singurele şcoli pentru mângâierea sufletului şi îndrumarea lui. Când copilul îţi cere să-i povesteşti ceva frumos, când omul se aşează la taifas, **stă de poveşti...** se reproduce inconştient o deprindere milenară, se reaprinde în el străvechea dorinţă spirituală. Când ne cuprind nostalgii nelămurite, acele aspiraţii vagi ale sufletului, acea ieşire din noi, şi căutăm potolirea în contemplări şi cetiri, — retrăim poate ceva din dorinţele, din simţămintele şi întrebările ce le vor fi avut cineva din milioanele de înaintaşi ce dorm în noi".

Observaţi aici puterea de pătrundere a autorului care este un întreg sistem de gândire şi oglindeşte tot ce s'a spus vre-

---

1) Buc. 1923, 296 pag.

odată mai simplu și mai clar despre legătura fluidică, atavică, dintre generațiile de azi și strămoșul de dincolo de milenii. Filozofie, poezie, artă, sunt îmbinate în acest splendid citat, pe care l-aș pune în fruntea oricărei cărți de filozofie și etică. Totul prezentat apoi într'un stil colorat care-i mărește farmecul și-i ușurează asimilarea. Intreaga lucrare pomenită e un studiu asupra copilăriei, cum nu s'a mai tipărit altul în literatura românească.

D. Apostol Culea posedă rarul simț de pătrundere, apoi simțul asimilării rapide și pe acela al conservării noțiunilor în timp. A cetit mult, a asimilat mult și a scris tot așa de mult. Nu există ramură artistică, literară, științifică sau istorică, în care să nu fie inițiat. D-sa este, cum bine a spus cineva „o întreagă bibliotecă ambulantă" care-ți poate furniza orice informație. Deși la o vârstă când alții ar începe să se gândească la o odihnă binemeritată, d-sa scrie cu aceeași pasiune, citește la fel de mult și are pasiunea bibliotecii. Cartea este pentru d-sa un obiect prețios, nu un obiect care umple inutil raftul bibliotecii. Ea îi vorbește și-i sugerează noi lucrări, de parcă ar vrea să depășească timpul, să i-o ia înainte cu sute de leghe, având mereu impresia și părerea de rău că n'a avut vreme să spună tot ce a avut de spus.

D. Apostol Culea este, prin vocație, scriitor și om de acțiune. Generații de învățători au avut de învățat ceva dela dânsul, în primul rând entuziasmul pentru muncă și dragostea pentru cultură. D-sa este un complex de activități și posibilități de manifestare spirituală în toate direcțiile și domeniile. Om de carte și erudiție când vrea, sau entuziast luptător pentru ridicarea păturii țărănești, d-l Apostol Culea rămâne imaginea omului de acțiune, de voință disciplinată și de energic înfăptuitor în toate domeniile.

El rămâne o pildă vie de muncă pentru toți cei ce-l cunosc în de-aproape, ca și pentru cei care-l cunosc din realizările sale, din articolele și conferințele risipite cu dărnicie în toate publicațiile țării.

Omagiul de față este o modestă contribuție pentru cunoașterea unui om care, în tot ce a făcut, s'a depășit pe sine.

B. JORDAN

Şcoala de spirit a tineretului ţărănesc şi muncitoresc

Deşi se va putea înţelege dela sine, prin cele ce urmează, sensul în care se foloseşte aici cuvântul „spirit", totuşi, spre o mai uşoară desfăşurare a discuţiei, poate că e bine să lămurim lucrurile dintru început.

Nu se înţelege aci, prin spirit, o substanţă sau o esenţă, care după vechile concepţii de ontologie metafizică ar putea dura în cu totul alte sfere, decât ale vieţii îndeobşte, desfăşurându-şi puterea cu totul în afara spaţiului şi timpului, trăind în sine, din sine şi pentru sine. După atâţi gânditori, multă vreme, sufletul omenesc a fost socotit o asemenea substanţă, sau esenţă, numindu-se „spirit". Sufletul şi spiritul uman au fost gândite ca fiind unul şi acelaşi lucru. La spirit sau la suflet s'a căutat să se reducă esenţa vieţii, a lumii şi a existenţei în general. Spiritul era fundamentul originar al lumii şi creiatorul ei. Lumea materială nu ar fi fost astfel, decât un „mare nimic". Existenţa reală, adevărată, nemuritoare, era spiritul. In fiinţa omenească, numai „sufletul" era de natură spirituală. Aceasta este forma cea mai veche a concepţiei spiritualiste.

După alţi gânditori, substanţa spirit a fost pusă în faţă cu o altă substanţă tot atât de valabilă şi reală în structura exis-

tenței: materia. Aceasta este concepția metafizică a dualismului substanțelor din care individualitatea ființei omenești este alcătuită. Sufletul este substanța spirit, iar corpul este substanța materie. Două substanțe care se pot alătura pentru a da naștere unei ființe umane și care se pot desface apoi, oricând, prin moarte.

Nu înțelegem aci, prin spirit, nici duhul misterios despre care se spune că ar circula cumva conștient și nevăzut prin lume, care de multe ori ar produce diferite inspirații sau ar face să se miște mese și alte obiecte, din dorința de a vorbi oamenilor pământeni. Aceasta e concepția astrală sau spiritistă a ființei umane, a esenței sufletului său. Nu se ia aci, cuvântul de spirit nici în înțelesul acesta fantomatic.

Ințelesul cuvântului „spirit" a evoluat. Azi cugetarea științifică înțelege altceva prin suflet și spirit, făcând deosebire între unul și altul. Ar trebui să umplu pagini cu citate din lista atâtor psihologi, care au făcut toate sforțările științifice spre a limpezi lucrurile. Din această tendință s'a definit ca obiect al psihologiei, nu sufletul în sens substanțialist, ci **viața sufletească**. Unii psichologi evită să mai folosească cuvântul „suflet" din teama de a nu se reveni asupra vechei confuzii suflet-spirit ca esență sau substanță metafizică.

Despre substraturile adânci ale existenței, despre substanțele sau esențele ultime ale formelor lumii, a rămas să discute mai departe disciplina filosofică a metafizicei. Psihologia vrea să fie știință pozitivă, de fapte. De aceea numai faptele sau fenomenele care constitue vieața sufletească a ființei,—ca simțiri, senzații, intuiții, memorie, atenție, imaginație, gândire, sentimente, instincte, voință, etc. — formează obiectul său. Totuși, toți psichologii sunt de acord că aceste fapte de vieață nu trăiesc izolate, ci toate nu sunt decât atitudini și expresii a ceeace se numește unitatea organică a vieții sufletești. Acest **tot** organic de fapte sufletești, care face parte din întregul individual al ființei, — se numește **suflet**. De data aceasta însă, când se spune suflet, nu se mai vizează substratul metafizic, ci numai așa zisa fenomenalitate psihică. Din ce în ce se înmulțesc aceia care nu mai găsesc necesar să pună ca substrat al acestui întreg organic de fenomene, un ceva metafizic, pe care să-l denumească spirit sau materie și să se hârjonească pe această temă. In acest sens, nu ființa se explică prin suflet, ci sufletul prin individualitatea ființei.

Așa dar, înțelesul expresiei de spirit este altul. Trebue să

ţinem seamă că, aşa cum circulă azi în gândirea universală cuvântul „spirit" are trei înţelesuri. Primul înţeles este cel substanţialist, al vechei şi măreţei metafizici, despre care pomenirăm mai sus. Sunt foarte mulţi care-l folosesc în acest sens. In al doilea înţeles îl folosesc aşa numiţii „spiritişti", notând o formă specială de misterioase existenţe, care sunt fantomele sau duhurile ce ar popula cerul şi întreaga atmosferă a lumii, isbutind din când în când să-şi facă apariţia în forma umbrei tatălui lui Hamlet.

Acestea toate sunt însă înţelesuri pe care ştiinţa încă nu le-a adeverit, — de cele mai multe ori încercând chiar să le combată.

Din ce în ce mai mult însă îşi face loc, în uzanţa cugetării vorbite şi scrise, un alt înţeles. De astă dată prin spirit se înţelege sistemul de cunoştinţe, idei, credinţe, atitudini şi deprinderi pe care un suflet şi le însuşeşte, cu care se mobilează, prin care se desvoltă şi se disciplinează, într'un comportament general, determinat, desigur de potenţele sale înăscute şi de mediul biologic, social şi cultural în care trăieşte, în care se frământă, în care se bucură şi suferă. In acest înţeles sufletul omenesc nu se naşte, ci devine spirit. Prin viţuirea în societate, prin imitaţie, prin limbaj, prin educaţie şi cultură, el învaţă spiritul, îl împrumută. Dar nu numai atât. Sufletul omenesc, dintru început a fost creiator de spirit, adică de idei, principii, deprinderi, etc. Această creiaţie istorică de spirit, care se îmbogăţeşte mereu şi pe care orice nou născut o găseşte făcută deagata, este spiritul nemuritor şi uniformizator al generaţiilor care la rândul lor îşi aduc într'însul contribuţia puterilor sufleteşti respective. In felul acesta spiritul ca sistem de idei, idealuri, comportament, nu mai trăieşte în afara timpului şi spaţiului, ci înlăuntrul lor, realizându-se deci, după epoci istorice, după structura grupărilor sociale, după puterile biologice şi psichice, după influenţe cosmico-geografice. De aceea, în cuprinsul culturii umane, se vorbeşte azi, de un spirit antic, de un spirit medieval, de unul al renaşterii, de altul modern, contemporan. Din punct de vedere naţional, de spirit francez, englez, rus, german, român, etc. Din p. d. v. religios, — de spirit păgân, creştin, budist, teist, ateist, etc.

Astfel, într'un anumit sens, înţelesul cuvintelor de cultură şi spirit ajung să se confunde, ca şi noţiunile de valori culturale şi valori spirituale, care nu notează decât ideile, idealurile, cre-

dinţele, sentimentele şi deprinderile active (virtuţile), pe care le învaţă, le profesează sau le creiază, indivizii, generaţiile, societăţile.

Dacă, pentru o mai întărită lămurire, ne oprim un moment şi asupra nuanţelor de înţeles ale cuvântului cultură, — a) cultura ca sferă de idei ştiinţifice, morale, juridice, religioase, şi b) cultura ca proces de desvoltare a puterilor individuale şi sociale, — constatăm că în noţiunea de spirit intră ambele aceste nuanţe, complectându-se.

Ideile, principiile, credinţele, mai mult sau mai puţin relative, datorită vieţii sociale, care depăşeşte pe cea a indivizilor şi generaţiilor, precum şi datorită bogatelor technici culturale (monumentele, edificiile, scrisul, tiparul, fotograful, radio, etc.) trăiesc o viaţă proprie, independentă de cea subiectiv individuală. In această ipoteză, valorile culturale constituie ceeace s'a numit spiritul obiectiv, marele depozit al creiaţiunilor de tot felul al omeneştei vieţi sufleteşti, înşirate pe firul deceniilor şi secolelor sociale.

Pentru a întări ceeace spunem aci, iată, bunăoară spre exemplificare, cum prof. Rădulescu-Motru descrie aşa numitul *„spirit burghez“* de civilizaţie şi cultură, pe care totdeauna dânsul, l-a arătat ca nepotrivit „finalităţii sufletului românesc". — „Spiritul burghez, zice dânsul, aduce pe terenul vieţii politice: *sentimentul de supunere* fată de opinia majorităţii, şi, mai presus de toate, respectul faţă de obligaţiile liber contractate. Pentru burghez *comerţul este pe prima linie.* Şi nu există comer unde nu este ţinere de angajamente. Pe terenul vieţii economice, spritul burghez face din *libera concurenţă* un judecător suprem la împărţirea beneficiilor... Pe terenul vieţii sociale, spiritul burghez face din iniţiativa individuală suprema virtute a progresului"...[1]) Iată, deci, în ce constă un spirit: în idei, sentimente, atitudini.

Totuşi, e un fapt evident azi, că nu toţi indivizii crescuţi în acelaş cerc de valori culturale devin spirite absolut omogene. Sufletul lor se cultivă, se desvoltă şi se disciplinează deosebit, dela individ la individ, dela clasă socială la clasă socială, dela generaţie la generaţie, valorile sau bunurile culturale având rezonanţe deosebite.

---

[1]) — Din: Psichologia poporului Român. In Enciclopedia României, vol. I. Publicat în broşură aparte.

Oricum însă, punerea în contact a sufletului individual cu valorile spirituale ale înțelepciunii secolelor, este necesară atât pentru desvoltarea sa, cât și pentru a-l face să-și găsiască finalitatea diferențială, sau pentru a se cunoaște pe sine, în mediul său de viață.

Procesul acesta de informație, de mobilare a sufletului cu valori spirituale, constituie ceeace s'a numit *spiritualizarea* ființei umane, sau altfel spus, introducerea sa în sfera valorilor culturale, spre a le cunoaște, asimila și folosi. Unii folosesc în acest sens, termenii de „umanizarea" sau „socializarea" ființei omului, — adică ridicarea sa dela starea de animalitate la spirit.

Formarea spiritului în sufletul omenesc a fost și este fruct al educației, fie sub formă neintenționată, prin simplă trăire în familie și societate, fie sub formă intenționată, prin școale. Aceasta este adevărat întru atât, încât a face educație înseamnă: a) a stimula desvoltarea puterilor și funcțiunilor fiziologice și psichice ale ființei copilului și tânărului, prin învățământ, aplicațiuni sau prin simple exerciții; b) a spiritualiza energiile ființei tânărului prin însușire de idei, deprinderi, introducându-l în sfera culturii și civilizației naționale și umane; c) a orienta pe copil sau tânăr, indicându-i perspective sau trezindu-i înclinațiuni, ca din locul geografic, istoric și social pe care se află, să poată să-și caute singur directive, formându-și atitudini în fața lumii și vieții.

Nu trebuie însă confundată *erudiția* (eruditismul) cu *spiritul*. Spirit nu înseamnează încărcătura enormă de cunoștințe. Este o eroare a se înțelege prin spiritualizare, încercarea de a urmări umplerea sufletului cu enorm material de cunoștințe, luat mai ales fără normă și fără metodă. Spiritul e vioiciunea potențelor psichice, care se mișcă disciplinat pe finalități axiologice și sociale. E sens, e ordine în formele de gândire, de simțire, de grai și de lucru. Spiritul unui om sau unei societăți se caracterizează suficient, chiar numai prin dominarea câtorva valori spirituale care au influențat și direcționat posibilitățile sale psihice și fizice.

Sunt foarte mulți oameni, mai ales printre profesioniștii intelectuali, care stăpânesc greutate de cunoștințe pe plan de specialitate sau chiar enciclopedic, lipsiți totuși de orice înțelegere justă asupra atâtor aspecte ale lumii și vieții. Mintea lor încărcată se mișcă greu în fața atâtor probleme variate, e copleșită

sau în loc să stăpânească ea bogăţia de cunoştinţe, se lasă din contra uşor stăpânită de ele.

Sociologul nostru, d. prof. Dimitrie Gusti, care este şi un pedagog al poporului, ne spune: — „Gradul culturii nu creşte cu cuantumul cunoştinţelor câştigate... Problema culturii a fost minunat formulată de *Ruskin*: nu interesează, scrie Ruskin, să dăm unui om ceeace el nu ştie, ci să facem din el ceva ce nu era". Aceasta trebue înţeleasă în sensul că trebue privită nu ca un scop în sine, căpătarea de cunoştinţe, ci ca un mijloc prin care să se transformare omul, să-şi dobândească noui puteri pentru vieaţă".. Dânsul a dat până azi, culturii, cea mai frumoasă, mai reală şi completă definiţie: — „Cultura adevărată este facultatea câştigată, ca din punctul în care omul este fixat de natură şi soartă, să se regăsească pe el însuşi în realitatea în care trăieşte şi să-şi *clădească o lume spirituală proprie*. Cultura constă deci într'o făurire a omului lăuntric şi în facultatea de a se pune în vieaţa istorică a totului social ca membru activ. Cultura este un raport de intensitate a omului cu bunurile culturale" [1]).

In felul acesta nu trebuie confundată *şcoala de carte* cu *şcoala de spirit*. Au apărut tipuri de şcoale, in care, deşi cartea nu există sau există foarte puţin, sunt totuşi, şcoale de spirit. Ca pildă mai veche de asemenea şcoale se dau adeseori, anticile şcoale filosofice, comunităţile creştine şi mai aproape de vremea noastră, pe alt plan, „Universităţile populare ţărăneşti" din Danemarca. Puterea spiritului făurit în aceste şcoale s'a manifestat în bunuri culturale incontestabile. Şcoala cărţii poate şi ea, desigur, făuri o formă de spirit, atunci, când cartea nu e uscată, rece şi înăbuşitoare. Alteori, şcoala cărţii poate creia tipuri de oameni, pentru care cititul este un fel de pasiune, dar care nu mai sunt în stare de altceva, afară de citit. Alţii sunt aşa numiţii oameni care trăesc din cărţi, în cărţi şi pentru cărţi. Dintre aceştia acei cărora situaţia socială şi economică nu le cere grija şi lupta pentru vieaţă, pot trăi în această atitudine; dar acei cărora vieaţa le cere pricepere, orizont, vigoare în muncă şi luptă neîntreruptă, o astfel de dominare a cărţii este o adevărată nenorocire. Astăzi, şcoalele noastre secundare sunt bârfite, după cât se spune, tocmai pentrucă sunt prea copleşite

[1]) — Dimitrie Gusti: „Cunoaştere şi acţiune în serviciul Naţiunii". Vol. I (pag. 175, 176). Ed. Fundaţia cult. Regală „Pr. Carol".

de acest fapt al dominării cărţii, care nu mai îngăduie şi formarea spiritului.

S'a crezut că accentuarea sportului, a educaţiei fizice în programa şcoalelor, este chemată să lecuiască viciul. Mulţi oameni de şcoală, însă, nu văd în bine acest lucru. Şi pe drept cuvânt. Sportul, poate, mai puţin decât cartea, este chemat să contribuie la formarea spiritului. Mai ales, când se urmăreşte sportul ca scop în sine. Dar, fie că e scop în sine, fie că se urmăreşte prin el sănătatea fizică şi psihică, sau formarea pur şi simplu de grămezi de muşchi, — sportul, el însuşi, are nevoie să fie spiritualizat. Muzica, alegoria, simbolul mişcărilor, legătura lor cu vieaţa, cadrul şi forma estetică în care se prezintă mişcarea, angrenajul de mişcări sau dansul, ideia cât mai evidentă a ceeace ele sunt şi reprezintă, contribuie la ceeace se numeşte spiritualizarea sportului sau educaţiei fizice. Nu trebue înţeles prin asta, — isgonirea efortului din lanţul mişcărilor. Din contra, putem îndrăsni să facem apel la cel mai mare efort, când am ştiut să aprindem sufletul copiilor şi tineretului. Ca educaţia fizică să poată contribui la construcţia caracterului unui om, ea trebue însoţită de ideie, de căldura frumosului şi prezentată ca simbol şi pregătire.

*

Dar, ar putea cineva întreba: întrucât ar fi necesară denumirea *„Şcoală de spirit“* şi ce chemare poate avea?

In această privinţă atitudinea noastră este următoarea. Nu vrem să impunem oricărei şcoale osârdia de a fi, dacă nu este deja, o şcoală de spirit. Sunt atâtea şcoli, care nu pot fi astfel. Noi, aici, ţinem să numim „şcoli de spirit“, — şcolile de tip nou ale tineretului ţărănesc şi muncitoresc, aşa numitele „şcoli superioare (universităţi populare, ţărăneşti şi muncitoreşti“. In miezul studiului de faţă, dintru început s'a ţinut tema lor. Aceste şcoli, întâi de toate, sunt „şcoli de spirit“, pentrucă nu sunt şi nu pot fi şcoli de carte. Prin structura lor, neputând fi şcoli de carte, trebue să fie totuşi, de spirit. Nu trebue să se vadă însă, în această atitudine, un gest, o încercare de isgonire şi defăimare a cărţii. Acest fapt ar însemna un anacronism cultural ciudat şi ridicul în acelaşi timp. Cartea nu poate lipsi şi nu trebue să lipsească din însufleţirea acestor şcoli populare. Dar ea nu este, aci un scop. Pentru tinerimea poporului muncitor ea nici nu poate fi o profesiune sau o pasiune copleşitoare, — căci condiţiile respective de vieaţă combat acest fapt, chiar dacă ar

exista înclinaţiuni în acest sens. In şcolile acestea ale vârstei tineretului popular, — cartea este căutată cu drag şi înţelegere a valorii ei ca instrument ajutător vieţii, satisfacţiunilor, culturii, lucrărilor şi meşteşugurilor de tot felul. Ea mijloceşte doar, orientarea, siritualizarea, acţiunea practică a sufletelor şi desvoltarea lor.

E necesar, să se înţeleagă acest lucru: dacă şcolile acestea populare *(Şcolile superioare ţărăneşti* şi *Universităţile muncitoreşti)* nu sunt şcoli de spirit, ele nu sunt nimic.

Deşi, încă, azi este nevoie să se lămurească cât mai mult această definiţie, totuşi este de menţionat că dela început, acolo, în ţările unde au apărut şi s'au verificat apoi, au fost socotite ca atare. Iată, spre exemplu, cum *Grundtvig*, părintele danez al acestor şcoale, definea scopul lor, în sensul de a fi cu adevărat şcoale de spirit: — „a cerceta viaţa omenească, a o deştepta şi întreţine". Şi spiritul acesta a fost formulat tot de Grundtvig în expresia: „Şcoală a vieţii". Spre a evidenţia şi mai bine forma în care faimoasa Şcoală superioară populară daneză, a înţeles să fie o şcoală de spirit, găsim potrivit să redăm aci o discuţie între un elev şi vestitul fondator al mişcării, Christen Kold, înfăptuitorul ideii lui Grundtvig. In şcoala daneză, forma cursurilor a fost dela început şi a rămas în general, aceea a conferinţelor orale sau cum îi spunea Grundtvig, — metoda *cuvântului viu, însufleţit.* Aceasta a necesitat, desigur, totdeauna, profesori talentaţi. Kold era un conferenţiar, care făcea lecţiuni neîntrecute. Elevii însă, aşa cum îi arată şi diferitele tablouri, în clasă, ascultau fără a lua note. Un elev, odată se adresă astfel lui Kold: — „Eu ascult cu plăcere lecţiunile Dv., însă ceeace mă supără, este faptul, de a nu mi-le putea reaminti". Atunci, Kold îi răspunde: — „Să nu fii neliniştit de asta. Dacă ar fi vorba de cunoştinţe moarte, ar fi altceva. Lucrurile merg ca în câmp. Punând drenuri pământului, trebuie înfipte semne pentru a-le putea regăsi. Când însă noi semănăm grăunţe vii, n'avem nevoie de fişe: ele vor creşte destul de bine. D-ta fii sigur că dacă ai avut plăcere să asculţi lecţia mea, ea îţi va reveni din plin în memorie, atunci, când vei avea nevoie". Holger Begtrup, un alt conducător de şcoală superioară populară daneză, după care am redat acest dialog, încheie astfel: — „Aceste observaţii mărturisesc neclintita încredere pe care Kold o avea, că Spiritul în serviciul căruia el era, avea puterea de a face fecunde vorbele sale pentru ascultători... El îi învăţa că cineva poate avea

 Ap. D. Culea (în 1914) între T. Iacobescu și magistratul Lișcu

un suflet de înaltă linie, chiar dacă mulge vacile sau frământă băligarul"... [1]).

Ceeace a ridicat colectivitatea poporului danez la buna stare de azi, toată lumea știe, că au fost aceste școale de spirit ale tineretului țărănesc și muncitoresc.

*

Mișcarea asemănătoare pornită de câțiva ani și în țara noastră, datorită Fundației Cult. Regale „Principele Carol", [2]) devine din an în an mai înțeleasă și mai puternică, tipizându-se în câteva forme.

Ni se pare de prisos să încercăm a mai relua aici, demonstrarea necesității acestor școale. Ea s'a făcut temeinic. Astăzi, chemarea ei persistă în atmosfera spiritului național, care a consimțit să se îmbogățească cu ideia și practica ei, oricât de modestă ar fi, până în prezent.

Totuși, spre a evidenția și mai mult, încăodată, necesitatea lor, ținem să amintim următorul fapt. Datele statistice arată că în ultimii ani, „participarea copiilor din mediul urban și rural la învățământul secundar de toate categoriile este numai de 5,4%, din numărul celor înscriși în școala primară. In acest procent, — „cei din mediul rural participă de 8.3 ori mai puțin la această trecere, decât cei din mediul urban, în raport cu populația din mediul respectiv, (urban și rural)" [3]).

In general, reținem că 94,6% din tineretul național, desigur, țărani și muncitori, rămân numai cu școala primară, școala copilăriei. Pentru aceștia ia sfârșit orice încercare a unei orientări pentru vieața matură, fiind amenințați în mare parte să piardă și puținul spirit al stăpânirii technicilor culturii; scrisul, cititul și socotitul. Cât de departe ne găsim de ceeace ar fi trebuit să fim demult! Astăzi, însă, Școala acestui tineret a apărut, s'a definit, s'a impus. Nimeni nu mai poate da înapoi. Numai înainte se poate merge. Trebue să devină cât mai răspândită, cât mai încăpătoare și cât mai puternic organizată și sprijinită. O cere interesul și conștiința eticii naționale, o cere sufletul tineretului cel mai numeros al țării. Pe măsura și pe structura acestui suflet, ea trebue privită încontinu.

---

[1]) — *Holger Begtrup:* L'Histoire de l'École supérieure danoise. In vol.: L'École supérieure populaire en Danemark, — pag. 108.

[2]) — Azi „Regele Mihai I".

[3]) — Din Enciclopedia României: Cap. Organizarea învățământului, — de d. *Iosif Gabrea.*

E adevărat că prea puține date de temei avem azi asupra psichologiei poporului nostru și aproape nimic asupra psichologiei acestei vârste a tineretului adult. Dar aceasta nu trebue să ne țină în loc. Nu cunoaștem sufletul poporului nostru și al tineretului său fiindcă, până azi nu am lucrat cu el, nu ne-am ocupat de el. In acest sens, cred că mulți vor fi de acord cu pedagogul francez, când spune: [1]) — „Spuneți că trebue să cunoaștem copilul pentru a-l instrui; dar aceasta nu e nicidecum adevărat; eu aș spune mai curând că trebue să-l instruim pentru a-l cunoaște, căci adevărata sa natură este cea desvoltată"... Sau când spune: — „Psichologii se înșală peste tot și asupra lor înșiși, prin această manie de a voi să cunoască, în loc de a schimba și a crește (a desvolta). A-mi cunoaște gândirea, este a o face; a cunoaște sentimentul meu, este a-l crește și a-l umaniza..." Aceste spuse se potrivesc mai ales în ce privește cunoașterea sufletului popular și al tineretului său, poate mai mult, decât în ce privește pe copii.

Valoarea acestui procent de 94.6% din tineretul național a fost, până azi, complet nesocotită. El este însă adevărata sare și adevăratul aur al pământului românesc. Valoarea lui reiese din numărul, din legătura sa cu aspectele muncii și culturii naționale, și mai ales, din ceeace poate deveni.Ințelegerea valorii frământărilor sufletești ale vârstei tinereții (între 18—25 ani), — trebue să ne impună o preocupare cel puțin tot așa de mare ca și pentru copilărie. Etapa sufletească a acestei vârste, constituieun moment crucial în vieața fiecărui om. Tineretul acesta numeros, căruia, în general, îi este hărăzit un anume destin social, trăiește cu aceiași intensitate, toate frământările sufletești pe care le trăiesc și tinerii aleși pentru pregătirea de a fi mâine, așa zisa pătură conducătoare a societății.

Tineretul acesta popular țărănesc și muncitoresc, își are și el romantismul lui, are tendințe proprii de obiectivare sau de proectare în afară, în lumea înconjurătoare. Felul cum se îmbracă cum își poartă pălăria, cum se împodobește, mersul țanțoș, întregul comportament trădează o tensiune de revărsare în afară. Acum, atâtea simțuri cer să se exprime, se cer satisfăcute. Astfel sunt: simțul forței sporite de care dispune, înclinare către visuri, uneori înclinațiuni către metafizic și mistic, iar alteori apar chiar crize de credințe. Apar atitudinile prețuirii de sine, ale îndră-

[1]) — *Alain:* Propos sur l'éducation. Rieder. Pag. 66 și 83.

gostirii de sine, orgoliul. Apoi, vârsta aceasta e a cântecului, a poeziei, a dansului, a acrobaţiilor originale, a goanei după frumos. Nu lipsesc nici înclinaţiunile către aventuri, atâţia fiind gata să se înroleze în armată. să plece în lume după ceva, după o meserie mai bună, fără a-l abate gândul şi teama suferinţelor. Fiinţa şi energia lui întreagă e gata să se reverse, trăind tensiunea asvârlirii peste maluri a undelor unui râu umflat de apa şuvoaielor topirii zăpezii şi ploilor de primăvară. Dar sufletul acesta arată totodată şi setea de asprimea imperativelor morale. E caracteristic, fenomenul bizar al setei de suferinţă, de încordare. Fiecare face sforţări să se comporte ca om de credit. E o permanentă căutare de prototipuri şi idealuri. Vrea să afişeze maturitate şi seriozitate, până într'atât, încât n'are barbă şi totuşi se bărbiereşte, sau îşi lasă mustăţi înainte de vreme. Fiecare tânăr vrea ca lumea să vadă cât mai de timpuriu într'însul un om de încredere, capabil de a face bine, gata de a sări în ajutorul cuiva până la sacrificiu... In acest moment, eroismul e o pornire naturală... Totuşi, nimic nu e definit în aceste individualităţi. Totul e numai clocot, care-şi caută direcţii, tipare şi forme de statornicire... Şi, încă, le caută cu grabă, cu presimţirea că într'o bună zi, totul se va fi stabilizat într'o formă sau alta...

In acest moment al vieţii, fiecare tinde să fie om nou şi caută orientare în vieaţă. Caută un orizont care să-l farmece, să-i absoarbă visul, cântecul, puterea de a gândi şi a crede, orgoliul, înclinarea către efort şi jertfă, toată lăcomia dorinţelor şi curiozităţii, toată puterea de obiectivare a sufletului său. Acesta e procesul formării idealului de vieaţă şi al imaginii despre lume... Despre această vârstă s'a spus pe drept cuvânt că e aceea a formării caracterului şi fixării personalităţii.

*

De aceea, pe această motivaţie psihologică şi morală, a şi luat naştere şcoala necesară, pe măsura acestui suflet şi pe măsura destinului său social. E aşa numita *Şcoala superioară* sau *Universitatea populară*, ţărănească şi muncitorească, despre care s'a spus mai sus, că nu poate fi caracterizată mai bine, decât ca o *„şcoală de spirit"*.

O problemă fundamentală, care se pune însă este aceasta: Ce fel de spirit trebue să se cultive în ea?

Răspunzând acestei probleme, vom încerca, să descriem,

oricât de sumar, câteva forme de spirit cultural, cu care prilej vom putea observa pe cea mai potrivită chemării acestor școale.

Vom evita de astădată o astfel de descriere a diferitelor forme de spirit, din punct de vedere social și politic.

Intre formele de spirit tipizate în lumea culturilor, cele mai bine precizate, se pare că sunt cele înțelese sub denumirile de spirit mistic-religios, spirit științific (pozitiv), spirit critic, spirit teoretic și spirit practic. Sunt acestea, stări de spirit profesionale, de breaslă? Iau ele naștere prin înclinațiunile structurale profunde ale vieții sufletești, sau sunt formații ale instrucțiunii și unor pregătiri speciale?

Știința psichologiei ne-a arătat, incontestabil, că sunt individualități cu structuri funcționale înăscute, în care predomină una sau câteva din înclinațiunile mistice, teoretice, practice, critice sau pozitiviste. Nu se poate însă spune că există suflete lipsite de posibilitatea vreuneia din aceste atitudini. Diferă, numai măsura virtuală de manifestare și desvoltare a fiecăreia.

Totuși, cum condițiile vieții nu-l iau pe fiecare individ, decât așa cum dictează ele, impunându-i un anume destin, — se înțelege dela sine că procesul de educație trebue să facă apel, mai ales la cultivarea aptitudinilor cerute de acest destin social și biologic, deși se va putea întâmpla ca nu ele să fie cele mai bine dotate laturi ale unității ființei sale.

Știința sociologiei, ne-a arătat și ea că fiecare națiune, fiecare breaslă, fiecare clasă socială și fiecare epocă istorică au avut și au un anumit ritm spiritual, o anumită atitudine în fața lumii și vieții. „Spiritul de corp", „spiritul istoric" încheagă unitatea socială și culturală, omogeneizând toate individualitățile, nu în puterile lor psichice și corporale, ci în comportamentul, în credințele, în idealul lor, sau în aceleași *„reprezentări colective"*, cum zicea sociologul francez Emile Durkheim.

Așa dar, toate formele de spirit, mai sus numite, își pot găsi resorturi în sufletul omenesc, căci ele înșiși, nu sunt decât creiațiuni de ale sale, prin care a răspuns proporțional cu puterile vârstei și pregătirii, în fața diferitelor împrejurări de vieață. Dar ele nu sunt desigur, identice, nici dela individ la individ, nici dela generație la generație, sau dela o epocă istorică la alta. Filosoful francez Léon Brunschvicg [1]) a arătat că — „rațiunea considerată în două vârste diferite ale inteligenței, plecând

[1]) — *Léon Brunschvicg:* Les âges de l'intelligence, pag. 132. etc. Alcan, Paris.

dela percepția sensibilă sau pornind dela știința pozitivă, nu oferă nimic comun altceva, decât numele".

Din toate acestea se poate deci, conclude, încăodată că diferitele forme de spirit trăiesc deopotrivă sub influența desvoltării puterilor subiectiv-individuale, precum și a evoluției istorico-sociale, putându-se schimba în conținutul lor, rămânând însă permanent ca atitudini formale ale sufletului. In acest sens, totdeauna sufletul omenesc va avea în acelaș timp, o *anumită* cadență mistică, critică, științifică, teoretică și practică.

*

Dar ce poate fi, fiecare din aceste aspecte de spirit, pentru Școala tineretului de care vorbim?

Incercăm o ușoară discuție despre fiecare.

Ce este spiritul mistic și ce loc i-se poate cere aci? Desigur că nu va putea fi vorba de mistica orfeică sau egipteană, precum nici de mistica medievală sau de alte atitudini de mistică patologică. Spiritul mistic sănătos, e caracterizat prin ceeace s'a numit logica afectivă, a credinței neclintite în ceva, aptitudinea cuiva de a se lăsa cucerit cu totul, de anumite persoane, idei sau situații, în ciuda tuturor altor încercări de demonstrare pe cale rațională. Sufletul este captivat de astfel de valori, într'atât, încât, chiar dacă ar fi simple iluzii, cu greu poate fi sustras dela ele. Sufletul vârstei tinereții este înclinat puternic să se complacă în atmosfera mistică. Se lasă cucerit cu ușurință de tot ce-i place, ce-l farmecă, ce-l uimește, de prestigiul diferitelor lucrări, idei sau persoane, de mișcări și credințe incomensurabile. Și primul conținut al acestei atitudini mistice, tânărul l-a găsit în familie și în măsura desvoltării îl caută și în afară. D. profesor C. Rădulescu-Motru, care este și un pedagog, în articolul — „Școala și mistica de familie" [1]) — ne-a arătat ce poate fi un asemenea spirit mistic și cum se poate lucra cu el în școală. Dânsul ne arată aci, că mai ales în opera de educație a tineretului din popor, școala are de luptat nu numai cu diferențierile individuale, ci mai ales cu-o anumită mistică a familiei. — „In ce consistă această mistică, pe care elevul o aduce cu

[1]) — Prof. C. *Rădulescu-Motru: Școala și mistica de familie.*
Publicat în Buletinul Oficial al Ministerului Educației Naționale din Ianuarie, 1939.

sine din familie? In fiecare familie, — zice dânsul, — există un ritm spiritual, înlăuntrul căruia membrii familiei își plămădesc atitudinile, din care ei privesc și valorează vieața. Din acest ritm elevul vine în școală cu anumite anticipații. Este optimist sau pesimist; este cu încredere sau fără încredere în oameni și în rodul muncii sale"...

Școala trebue să țină seama de acest fapt. Și, oricum e necesar ca ea să fie pe deplin conștientă că poate schimba o mistică prin alta.

— „Mistica, — citim în acelaș articol, — se gonește din mintea copilului, nu prin convingeri raționale, ci prin altă mistică". Arta cea mare e găsirea acestei mistici, care să fie mai atrăgătoare, decât cea dinainte. Acesta e un principiu fundamental, în deosebi pentru Școalele superioare țărănești. Cât poate face, în acest sens, o asemenea școală?

Citâm mai departe din acelaș articol. — „Copilul să simtă, că intrând în școală, intră într'o lume nouă de posibilități. In jurul lui să se desfășure o muncă, de technică superioară, cum el n'a cunoscut în familia sa. Materialul didactic, laboratoarele și atelierele, câmpurile de experiențe și tot ce are atingere cu școala, să-l uimească prin bogăția lor; să-i impună admirație. Numai așa mistica cea veche, cu care el vine din familie, va fi înlocuită cu una nouă..." Care va fi cea nouă? Desigur, a unei vieți nouă, ale cărei trăsături caracteristice trebue să se impună prin metodele, prin credințele și elanul de muncă constructivă pe care le afișează lecțiunile, zi de zi. Fiecare tânăr țăran sau țărancă, tânăr muncitor de atelier sau comerț, mișcat sufletește, vrăjit, să vrea, să fie mai bun și mai tare decât este, să creadă în munca lui și în propășire. Să creadă că gospodăria lui poate fi alta și că satul lui deasemenea poate fi altul. Acesta ar putea fi spiritul mistic al Școalelor tineretului țărănesc.

Dar, condițiile actuale de muncă și vieață cer în acelaș timp, dela fiecare, pentru ușurarea și succesul muncii, folosirea unui întreg hangar de instrumente, materiale și metode technice. Pentru înțelegerea folosinței și stăpânirii lor, e necesar un alt impuls spiritual, care se formează prin cultivarea înclinațiunii de a cerceta faptele și lucrurile reale, de a rupe cu rutina, de a îndrăsni și experimenta. Trezirea nevoii de informare, de căutare a aplicațiunilor cele mai îndrăznețe și în concordanță cu faptele, aceasta e caracteristica spiritului științific, pozitiv. Pentru tineretul de care vorbim, cultivarea spiritului științific, trebue să

ducă la aceleaşi convingeri ca şi spiritul mistic. Deosebirea consistă numai în faptul că aci se lucrează nu atât cu afectivitatea, cât mai ales cu puterea logică a raţiunii, a inteligenţii. La temelia acestui impuls spiritual, stă cultivarea înţelegerii înlănţuirii cauzale a fenomenelor din lume, care ajută minţii umane să pătrundă în procesul naşterii, schimbării şi morţii lucrurilor, satisfăcând tendinţa de dominare a împrejurărilor prin posibilitatea de *a prevedea*. — *„A şti*, pentru *a prevedea; a prevedea* pentru *a putea"*, — aceasta este esenţa spiritului ştiinţific, pozitivist, aşa cum a rezumat-o minunata minte a lui Auguste Comte.

In şcoala tineretului din popor, acest spirit se poate forma lucrând chiar numai cu faptele de vieaţă, fenomenele şi lucrurile cele mai apropiate. Cultivarea lui este potrivită vârstei psichologice, este solicitată şi necesară.

Spiritul ştiinţific totdeauna a fost calificat a fi în acelaşi timp şi *spirit critic*. Poate e mai adevărat să se spună că până când într'o minte omenească nu s'a născut impulsul critic, nu a existat teren proprice pentru formarea spiritului ştiinţific. Spiritul critic se caracterizează prin impulsul către calcul, către întrebare, analiză, experienţă metodică şi control precis, apărând în istoria culturii, cum spune Brunschvicg, ca o nouă vârstă a inteligenţei umane.

Problema spiritului critic şi spiritului ştiinţific în cultura claselor populare, a făcut obiectul de studiu al unei întregi reuniuni, a Secretariatului profesional internaţional al învăţământului, în August 1936. Astfel, în prefaţa volumului în care s'au tipărit lucrările acestei reuniuni, profesorul de universitate, Ludovic Zoretti, spune că — „spiritul critic este unul din principalele mijloace ale educaţiei voită de însăşi clasa muncitoare". [1])

Pe când spiritul mistic pare orb, totuşi cald, spiritul ştiinţific critic, deşi rece, e însă, lumină, eliberare în comportament şi gândire. Şi unul şi altul sunt atitudini, care în vârste succesive sau simultane, se complinesc foarte bine. Pe când înclinaţia mistică poate duce uneori la tot felul de prejudecăţi, superstiţii, — spiritul critic duce la spulberarea lor şi la eliberarea puterii de iniţiativă, de progres. Publicaţiile monografice ale şcoalei so-

---

1) — *Esprit critique, Esprit scientifique.* Cahiers du Sécrétariat Professionnel international de l'enseignement. Vol. IV.

ciologice dela București, au evidențiat tuturor, cum *munca țărănească* se conduce încă, în mare parte, după tot felul de aberații anchilozatoare. Crusta grea de superstiții seculare din vieața țărănească, amenințătoare să pună stăpânire pe sufletul fiecărei noui generații, va fi înlăturată de cultivarea spiritului critic, garanția libertății de acțiune progresivă.

Forma lecțiunilor, cunoștințele și experiențele științifice, discuțiile ocazionale pe baza diferitelor fapte, pot și trebue să cultive în școală, ascuțimea spiritului critic.

*

Oricare din aceste forme de spirit mistic, științific sau critic, pot lua în desvoltarea lor una din aceste două direcții: direcția teoretică sau direcția practică.

Din acest punct de vedere, e un acord general, că singur *spiritul practic*, este cel care se potrivește psichologiei și destinului vieții poporului muncitor. Acest practicism e moștenit din generație în generație, prin tradiție. In viața fiecărui țăran, chiar din copilărie începând, lucrurile nu capătă valoare, nu-l interesează, decât în măsura în care pot aduce un folos practic. Totul e văzut și judecat prin această atitudine. Spiritul teoretic desprins de considerațiunile utilitare, nu dobândește nicio înțelegere, în sufletul poporului muncitor. Dar nu trebue să uităm că spiritul practic neluminat în desfășurarea lui, poate degenera în rutină oarbă, în egoism strâmt și meschin.

Cultivarea lui intenționată, prin școală, trebue să pună în valoare din ce în ce mai noui atitudini practice, în așa fel, ca să câștige cât mai puternică aplicațiune către înfăptuiri. Spiritul practic este entuziasmul faptelor, curajul inițiativelor calculate și metodice. De aceea el se mai și numește *„spirit al muncii"* creatoare.

*

Incercând să rezumăm spiritualitatea școlilor tineretului țărănesc și muncitoresc, constatăm că ea apare ca unitară, prin armonizarea tuturor acestor atitudini analizate mai sus. Trebue să constatăm că punctul de unificare îl formează în această structură a sa, finalitatea moral-religioasă, care se suprapune peste toate și către care merg toate.

— „Adevărul, frumosul, moralitatea, constituie triplul caracter pe care spiritul uman îl conferă universului prin faptul progresului său spiritual; aceasta este în același timp tripla orientare, pe care el însuși o dă activității sale... Adevărurile

cunoscute, frumusețile admirate, eroismele săvârșite fac mai înalte și mai pure în noi, noțiunile de adevăr, frumos, moralitate; ele fecundează gândirea noastră pentru noui creiații în ordinea științei, artei, moralității" [1]).

Aceasta poate fi *școala de spirit* pe care am enunțat-o prin titlul prezentului studiu, școală, care are pedagogia sa proprie, — dacă putem folosi aci cuvântul pedagogie, — o pedagogie a spiritului.

D. Apostol Culea, creiator de mișcare și autor al primului program de Școală țărănească [2]) ne-a arătat, cum prin metoda și cultura istorică [3]) în astfel de școale, precum și prin strânsa legătură a programelor lor de lucru cu vieața, — „se adâncește cultura țărănească prin legarea energiei sufletului de energia naturii, [4]) „spiritualizând și naționalizând astfel, mediul și teritoriul, prin puterea personalităților țărănești, pe care trebue să le formeze".

De asemenea, d. Stanciu Stoian, fruntașul militant pentru organizarea și definirea ființei acestor școale, între atâtea altele, a precizat ca — „punct important în programa Școlilor superioare țărănești, ...formarea tânărului țăran cu un suflet capabil de a face să trăiască în el valorile universale ale culturii umane...", mijlocind astfel, să se „creieze o cultură țărănească superioară, care să merite acest nume". [5])

Iată, așa dar, atâtea tendințe, metode și idei, dintru început puse să constituie spiritul acestor noui școale populare. Citatele acestea după domnii Apostol Culea și Stanciu Stoian, au darul să arate, cât de mult și de natural, spiritul acestor școale este naționalist, naționalizant și patriotic, — chiar prin cultivarea conștiinței de clasă a țărănimii și prin urmărirea desvoltării

---

[1]) — *Léon Brunschvicg:* Introduction à la vie de l'esprit. Cap. La vie religieuse, pag. 150, 151.

[2]) — Publicat în volumul: Un an de activitate la Ministerul Educației Naționale, de Prof. D. Gusti, fost Ministru.

[3]) — *Apostol Culea:* Istoria în Școlile țărănești. (O încercare de metodologie). (In Arhiva pentru știință și reformă socială: *Omagiul Profesorului D. Gusti).*

[4]) — *Apostol Culea:* Nevoia desvoltării și legiferării școlilor țărănești. (In volumul: Școli și Cursuri țărănești în anul 1937—1938. Ed. Fundației Cult. Regale „Pr. Carol").

[5]) — Stanciu Stoian: Școala superioară țărănească, pag. 170 și 171.

unei culturi ţărăneşti. Altă dată, noi am definit pe scurt spiritul acestor şcoale, prin expresia de umanism popular[1]), înţelegând prin aceasta, consideraţiunea desvoltării întregei fiinţe a omului *ca om*. Şi dacă este să ne exprimăm şi mai aproape de realitate, putem spune că acest spirit de educaţie şi cultură este *umanismul ţărănesc* sau spiritul cerut şi condiţionat de natura omului ţăran şi de realitatea vieţii ţărăneşti şi muncitoreşti.

Metodologia specială a acestei Şcoale de spirit, urmează, desigur să se constituie şi să se precizeze pe încetul.

G. T. DUMITRESCU

[1]) — *Călăuza Şcoalelor ţărăneşti*, pag. 230—254, Ed. Fundaţia Cult. Regală „Principele Carol".

„Dacă se iniţiază elevul la analize psihologice din anumite pagini literare, va ajunge să fie tot aşa de atent şi la viaţă, căci literatura nu e altceva decât exteriorizarea sufletului în acţiune".

APOSTOL D. CULEA
Pentru a iubi copilăria, Buc. 1923

Misionarismul Şcolilor Ţărăneşti

Realitatea de bază, cea mai importantă și răspândită a vieții noastre sociale e satul. Satul este sanctuarul păstrător și promovator a permanențelor neamului; e tipul rezumativ, sinteza națiunii.

Dacă în trecut, satul românesc a fost ignorat, lăsat pradă întunerecului și lipsurilor de tot felul, într'o existență minoră, în zumzetul nouilor prefaceri sociale el ocupă un loc de frunte.

Pentru ridicarea lui și prosperarea elementului vital, țărănimea, se concentrează toate energiile creatoare ale națiunii. Munca e destul de grea. Suflete din plămădeala vechilor apostoli, neobosite și cu o credință nestrămutată în victoria totală, se îndreaptă spre sat, cu pași vertiginoși, spre a recupera timpul pierdut.

In această măreață operă, Școlile Țărănești, ctitorii ale Fundației Culturale Regale, au un rol hotăritor. Ele au luat asupră-și nobila sarcină de a face o educație integrală tineretului matur al satelor. Să inițieze și să pregătească pe fiul de țăran pentru vieață, să-i insufle credința în menirea și puterile lui de țăran, să-i formeze o judecată clară și precisă asupra problemelor lumii și vieții, un om întreg la trup și suflet, bun

gospodar, cetăţean desăvârşit, pilduitor în sat, folositor familiei şi patriei sale.

Şi au isbutit minunat să-şi realizeze menirea. Căci aceste şcoli au frământat în programa lor vieaţa de toate zilele, cu problemele şi aspectele ei, elevii desăvârşindu-şi pregătirea într'o perfectă camaraderie de studiu, activă şi vioaie, plină de entuziasm şi înfăptuiri.

Elevi şi profesori s'au topit într'o superioară comunitate de muncă, mânuind deopotrivă unealta, condeiul şi cuvântul. Metoda de lucru: văzând şi făcând.

Entuziasmul tineretului sătesc pentru aceste şcoli, n'are hotar. Cei ce lucrăm cu ei, zi de zi, nu rareori îl auzim spunând: „E şcoala care ne trebue".

Imbucurătoare şi dătătoare de robust optimism pentru viitorul neamului este activitatea ce o desfăşoară la sate absolvenţii şi elevii şcolilor ţărăneşti.

Constituiţi în asociaţii, pe echipe, în cadrul căminelor culturale, s'au angajat temeinic la muncă. Mai întâi în gospodăria lor, spre a servi ca pildă şi îndemn pentru săteni, apoi în folosul obştei.

Prin ei, căminele culturale se organizează, cooperativele iau fiinţă, vieaţa satului pulsează mai intens, comorile satului strânse cu ardoarea celui ce trăeşte ideia că acolo vieţueşte tot ce are neamul mai de preţ, doina, datini, obiceiuri, artă, etc...

Că acestea ne-au menţinut ca popor de-alungul veacurilor, că ele ne asigură originalitatea în concernul popoarelor lumii.

Toate acestea însoţite de grija ce o au de a-şi îndruma şi ajuta semenii, spre a le face vieaţa mai uşoară şi plăcută, ei sunt adevăraţi pioni de civilizaţie şi cultură ţărănească naţională.

Spre aceşti fii ai satelor, luminaţi, adevărate elite săteşti, conducători fireşti ai satelor, se îndreaptă privirea Fundaţiei Regale, cu multă nădejde.

Avem credinţa nestrămutată că faţa şi sufletul ţării, prin şcolile ţărăneşti, se va schimba simţitor.

Cuvinte de laudă şi adâncă recunoştinţă se cuvin celor ce-au călăuzit, dintru început, aceste citadele de cultură ţărănească în frunte cu doctrinarul, neobositul organizator şi însufleţitor al mişcării, d-l Apostol D. Culea, Directorul General al Fundaţiei.

Miile de ţărani şi ţărance ce s'au înfruptat din binefacerile acestor şcoli, precum şi viitorimea, vor preamări pe acel ce

şi-a închinat toată vieaţa şi puterea de muncă, pentru înobilarea şi înălţarea vieţii lor, ca un adevărat părinte.

Iar noi, cei care, modest, îl însoţim în uriaşa operă, vrăjiţi de frumuseţile ei, în acest scurt popas retrospectiv al unei vieţi întregi, închinată ţării, îl asigurăm de tot devotamentul şi râvna noastră pentru progresul mişcării cu care ne-am identificat.

ION BERCA
Directorul Şcoalei Superioare Ţărăneşti Făgăraş

„Natura, înainte de a fi cercetată în muzee şi laboratorii, clasificată şi disecată, trebuie văzută vie, aşa cum e. Cât de multe excursiuni şi contact deaproape cu ea; poveşti şi legende în legătură cu podoabele ei, urmărirea vieţii ei în curgere, urmărirea făpturilor naturii în acţiune şi în mediul lor de vieaţă; descripţiunile poetice şi poetizarea realităţilor ei ştiinţifice, şi apoi natura supusă cercetărilor obiective“.

APOSTOL D. CULEA
Pentru a iubi copilăria, Buc. 1925

Soroca și Apostol Culea

Acţiunea de afirmare a potenţialului etnic şi de organizare a vieţii culturale a neamului românesc înainte, dar mai ales după războiul de întregire, s'a declanşat şi întărit prin personalităţi robuste, printre care, dela început s'a relevat d. Apostol Culea, directorul general al Fundaţiei Culturale Regale.

Ţinutul Sorocii, deşi românesc, prin vitregia vremurilor la unire, nu putea prezenta suficient prin fiii săi elemente cultural-naţionale impunătoare pentru massa locuitorilor basarabeni. Cu timpul însă, în acelaş ţinut, înstrăinat pe vremuri, s'au organizat şi au funcţionat instituţii naţional culturale de toate categoriile, cu conducători locali şi aceasta numai într'un timp de 20 ani.

Afirmarea cultural naţională s'a făcut cu putere şi s'a constatat că forţele neamului, chiar după sute de ani de stăpânire vitregă nu se pierd, ci isbucnesc şi distrug orice rezistenţă în cultivarea etnicului şi eticului naţional.

Asemenea fenomene s'au repetat în istoria omenirii, fiind provocate prin imbolduri spirituale puternice în vederea concretizării unui ideal naţional, cât şi schiţarea sistematică şi na-

turală a drumului de urmat în activitatea de emancipare națională.

Rolul acesta, în Basarabia, l-au avut mulți îndrumători din Vechiul Regat; nimeni n'a aprofundat însă problemele locale, cultural naționale, atât de bine ca d-l Apostol Culea.

Simțul realităților culturale, dragostea pentru specificul românesc, înțelegerea oamenilor și a vremurilor, talentul în prezentarea problemelor culturale, prin o muncă continuă și fructuoasă, i-ar asigura d-lui Apostol Culea loc de cinste în istoria culturii poporului românesc.

Contribuția culturală a sărbătoritului s'a revărsat ca o binefacere divină pe întreg cuprinsul țării și în special în ținuturile alipite.

Aici, prin sufletul său larg și prin ingenioasa ideie de a organiza și susține în special instituțiile culturale locale, d-l Apostol Culea crează cel mai bun sistem de afirmare și cultivare națională.

Puterea unui neam este mult limitată atunci când centrele culturale, fie cât de rodnice, rămân numai prin părțile din interiorul țării. Munca pe tărâm cultural, în acest caz poate avea succes numai pentru presă și scopuri trecătoare, iar nu pentru îmbunătățirea realităților culturale.

Organizarea nucleelor culturale în provinciile alipite a însemnat fortificarea ținuturilor, sufletului și dreptului românesc. — acțiune care asigură biruința națională mai mult decât biruința prin arme, schimbătoare și care nu poate asigura permanent rezistența cuvenită în fața cotropitorilor neamului.

Inspirat în această direcție, în vara lui 1939, d-l Apostol Culea hotărăște să deschidă la Soroca cursuri pentru inițierea conducătorilor chemați la muncă prin Serviciul Social. Cu această ocazie s'a putut verifica vasta experiență a fruntașului în culturalizarea poporului.

Un ținut ca acel al Sorocii, oropsit de apăsări vitrege, prin muncitorii săi, mobilizați de către un vrednic comandament, a devenit, la un moment dat, loc pentru organizarea unui centru de inițiere culturală sub directa conducere a d-lui Apostol Culea și roadele ei s'au cunoscut din primele zile: — cursiștii din toate unghiurile țării s'au cunoscut și apreciat real sub zidurile cetății lui Ștefan cel Mare, loc de reculegere și adâncă prețuire a trecutului; departe de bisericuți a diferitelor personalități, munca s'a desfășurat fără frământări spirituale zădarnice; me-

diul fizic, prin undele Nistrului, cât și prin cerul său binefăcător, a asigurat întremarea cursiștilor, care au renunțat la vacanță și mai presus de toate, mediul social cu: instituții economice sociale, organizate după război, cu satele moldovenești, dintre cele mai potrivite pentru aplicarea și verificarea celor învățate la cursuri, au asigurat cursiștilor o pregătire bună și un moral ridicat.

Alegerea Sorocii, oraș de graniță, așezat, după cum spuneau înaintașii „în buza puștilor dușmane", a provocat felurite comentarii, totuși astăzi nu poate scăpa nimănui rațiunea prin care s'a făcut cinstea Sorocii de centru de îndrumare.

S'a prilejuit satisfacerea unei curiozități naturale prin cunoașterea unei provincii uitată de oameni și de D-zeu.

Interesul camarazilor a fost mare la contactul între două lumi bine distincte. Cu toți rămâneau oarecum dezamăgiți că la Soroca e liniște, prea mare liniște pentru un oraș dela frontiera de răsărit. Conștiința de român se exaltă față de cumințenia conservatoare a sorocenilor. Frații au mai avut priejul să se documenteze asupra urmelor istorice, mărturii ale vitejiei și sacrificiior supreme ale înaintașilor. Cunoașterea regiunii din punct de vedere istoric-național se datorește exclusiv numai d-lui Apostol Culea.

Șezătorile culturale organizate în acest scop, foarte instructive și educative, au avut succes deplin. Retrăirea și evocarea momentelor din trecut au provocat scene înduioșătoare, când frații noștri vărsau lacrimi de mulțumire sufletească, cunoscând că Basarabenii nu sunt ruși sau români înstrăinați de tradiționala omenie românească, credință cultivată cu pricepere de către interesații și falșii patriotarzi.

Conștiința chemării pentru regenerarea neamului dădea fiecărui cursist un imbold spre muncă și afirmare, un nou avânt creator de inițiative și deplină siguranță de sine, făcând ca manifestările taberei de inițiere să producă asupra publicului o puternică impresie.

Mulțumirile cursiștilor s'au revărsat cu belșug și multă dragoste la venirea, în mijlocul lor, a d-lui Apostol Culea, care prin prezența sa a stârnit o vie satisfacție.

Dragostea ce li s'a împărtășit era ca un izvor limpede și îmbietor către recunoștință pentru buna organizare și desfășurare a cursurilor.

Problemele tratate, după programul întocmit de către d-l Apostol Culea și prin munca conferențiarilor aleși, au cristalizat în sufletul viitorilor conducători de cămine, dorința de a fi cât mai folositori neamului în al cărui serviciu erau chemați.
Soroca a fost în vara aceea leagăn pentru înfiriparea idealurilor culturale.
Destinul a voit ca d-l Apostol Culea să facă parte dintre adevărații apostoli propovăduitori ai luminei în massele oropsite de vitregia vremurilor.

PAUL VĂTĂMANU

„Literatura provoacă în copil dorința de a cunoaște experiențele altora și altă viață decât a lui, o nevoie de a-și lărgi orizontul, întinderea lumii dincolo de experiențele lui proprii".

APOSTOL D. CULEA
Literatura copiilor și șezătorile cu copiii, Buc. 1923

Apostol D. Culea și Poiana-Câmpina

Când scriu aceste rânduri, mă găsesc pe meleagurile Bugeacului, chemat de Țară pentru a-mi face datoria, așa cum o fac mulți de peste 5 luni.

Satele din Bugeac sunt cele mai înapoiate din toate punctele de vedere.

Această stare constituie un motiv în plus ca'n mintea mea să se facă prezente cuvintele rostite la una din neuitatele lecții ținute de neîntrecutul dascăl Apostol Culea, la Școala Sup. Țărănească dela Poiana-Câmpina: „Cine are sat natal, să-l ajute; cine n'are, să adopte unul".

Am putea spune că idealul social al României moderne acesta este: înălțarea vieții dela sate sub toate aspectele. Și-acest ideal, spre cinstea noastră, a învățătorilor, a fost formulat, plămădit și cristalizat de distinșii noștri colegi dela „Vremea Nouă": Culea, Mihalache, Țoni, ș. a. Și cu cât acest țel se găsește azi în mai mare cinste, adoptat de toți factorii hotărîtori în vieața satului, cu atât pionerii trebue să se simtă mai fericiți și măguliți.

Domnul Culea, dascălul cărturar prim excelență, a avut fericirea ca'n cadrul Fundației Regale, să-și experimenteze și să

realizeze, în bună parte, toate gândurile de mai bine pentru ridicarea vieţii dela sate.

Una dintre cele mai binefăcătoare instituţii în acest sens, este noul tip de şcoală zisă Şcoala superioară ţărănească, care ţinteşte să creeze un nou sat şi un nou ţăran, aşa după cum acest gen de şcoale l-a creat în Danemarca Grundtvig.

Poiana-Câmpina, ca urmare a muncii entuziaste depusă de Căminul cultural „Inălţarea", înfiinţat în 1924, a avut rara fericire să fie aleasă, în 1935, ca centru de experimentare şi iniţiere a tinerior ţărani, în cadrul primei şcoli sup. ţărăneşti, asupra a tot ce trebue să ştie viitorul gospodar al satului românesc de mâine.

Alegerea aceasta se datoreşte d-lui Ap. Culea, care cu ochiul său ager, cu mintea sa iscusită şi cu inima sa caldă, a socotit că munca Căminului local, oamenii ca şi locul oferă condiţiile cele mai prielnice reuşitei unei încercări hotărîtoare pentru binele satelor româneşti.

Conducătorii Căminului, ai comunei, ca şi toată suflarea satului, au apreciat cum se cuvine această preţuire şi, din 1935 şi până astăzi, un stat în slujba acestei idei, dându-şi contribuţia în felurite chipuri, încât Şcoala Sup. Ţărănească dela Poiana-Câmpina condusă de d-l G. T. Dumitrescu, azi Insp. G-l în Fundaţie, a putut să corespundă gândului D-lui Culea.

In jurul Şcoalei Sup. Ţărăneşti dela Poiana-Câmpina, s'a creat o atmosferă de simpatie şi interes. Şcoala, în colaborare cu Căminul local, s'a manifestat în variate feluri, dovedindu-şi utilitatea.

Persoana d-lui Apostol Culea, alăturі de-a d-lui prof. Gusti, se găseşte prezentă în inima şi sufletul poienarilor, care, ca suprem omagiu, prin Primăria locală, i-au declarat „Cetăţeni de onoare".

Constatăm cu satisfacţie, că d-l Apostol Culea a adoptat satul nostru, pentru care a făcut şi face totul, spre a fi model pentru toate satele româneşti.

Obştia satului Poiana-Câmpina, reprezentată de Căminul cultural „Inălţarea" cu prilejul mult meritatei şi poate întârziatei cinstiri ce se va aduce unui rar sârguitor în munca sfântă de înălţare a poporului, face legământ solemn, că va continua să-şi dea tot concursul pentru definitivarea celor începute la Poiana-Câmpina de Fundaţia Regală, asigurând în acelaşi timp

pe actualul său Director General de tot devotamentul și dragostea sa.

Apostol Culea este și va fi, pentru Poiana-Câmpina, ceeace este și va fi Generalul Manolescu pentru Breaza: un ctitor de vieață nouă al satului de mâine.

Poiana-Câmpina, fiind adoptată însă de d-l Apostol Culea, meritul este și mai mare și mult pilduitor pentru toți intelectualii țării, care, numai contribuind la înălțarea satelor își vor fi îndeplinit întreaga datorie.

Apostol Culea constituie o pildă și-o mustrare.

I. MATEESCU
Invățător, Dir. Căminului „Inălțarea"

„Tot ce se învăluie în vestmântul vrăjit al povestii, capătă parcă un suflu nou de viață, devine mai sensibil, mai sugestiv".

APOSTOL D. CULEA

Literatura copiilor și șezătorile cu copiii, Buc. 1923

Urarea elevilor Şcoalei Superioare Ţărăneşti-Făgăraş, Părintelui lor

Se împlinesc trei ani de când l-am cunoscut. Şi azi, când caut să mi-l aduc în minte, parcă-l văd ca acum trei ani, la Şcoala Superioară Ţărănească din Poiana-Câmpina, când ne-a primit cu glas blând şi inima largă, aşa cum numai un tată ne-ar fi putut primi.

L-am întipărit bine în mintea mea şi nu-l voiu uita niciodată. Nu am cuvinte să-i mulţumesc, în numele elevilor acestei Şcoli Superioare Ţărăneşti, pentru care depune atâta suflet şi-atâta trudă, să ne vadă mai luminaţi, mai înstăriţi şi mai mulţumiţi.

Nu era săptămână să nu-l fi văzut urcând dealul ce ducea la Şcoala Superioară Ţărănească din P. Câmpina, unde venia să ne împărtăşiască din comorile sale sufleteşti, după care noi am alergat din toate colţurile ţării.

Am plecat, după sfârşitul cursurilor, la casele noastre. A venit şi aici, în Făgăraşul depărtat, să ne vadă şi să ne îmbărbăteze la muncă. M'am minunat de felul cum acest mare om s'a legat de noi copiii brazdei şi ne-am legat şi noi în inimi să-i fim recunoscători, să-l mulţumim prin fapta noastră şi să rugăm pe Dumnezeu să dea neamului nostru cât mai mulţi oameni ca Domnia Sa.

Veşnic neobosit, mereu în mijlocul nostru, cu glas blând şi voioşie'n suflet, a însuflat în noi dorinţa de mai bine.

Domnule Director General, noi, elevii acestei Şcoli, vă aducem cele mai curate urări de sănătate pentru binele ţărănimii româneşti şi asigurarea că vă vom fi veşnic recunoscători.

ITOAFĂ ION
elev anul III al Şcoalei Superioare Ţărăneşti Făgăra

„Invăţătorii trebuie să cunoască copii vii şi nu înseilarea neconturată a unor fiinţe abstracte. Să le simtă viaţa, să le descopere ei sufletul".

APOSTOL D. CULEA
Pentru a iubi copilăria, Buc. 1923

Invăţătorul Apostol D. Culea

(Note biografice)

Numele învățătorului Apostol Culea este azi, pretutindeni cunoscut, în lumea culturală din țara noastră. La orașe ca și la sate. Mai ales printre „dascăli" și oamenii cu preocupări pentru cultura poporului.

Vieața sa de muncă pilduitoare, scrisul și întreaga sa frământare culturală, au făcut să exercite în jurul său o influență de o frumoasă rază. De această influență s'au resimțit învățătorii, pedagogia școalei primare, mai târziu, școalele mature populare, forma și metodele lor de organizare. Minte energică, multilateral informată, poreclit „șoarece de bibliotecă" sau „vierme de cărți", inimă caldă, bun, înțelegător al omenescului, stăruitor la treabă, nu pierde niciodată scopul principal din vedere, oricât de deasă ar fi fost rețeaua de obstacole apărute în cale-i.

Apariția acestui volum omagial, proectat încă din 1938, este în celaș timp un fapt de cultură învățătorească și un semn al prețuirii pe care conștiința de sine a duhului țărănesc, o păstrează vlăstarelor ce se ridică dintr'însa și care muncesc s'o sporească și s'o înalțe. Cultura învățătorească și conștiința de sine a duhului țărănesc sunt două realități, care s'au întrepătruns și se vor întrepătrunde totdeauna organic, până la iden-

titatea unei aceleași soarte. Prin acest volum, învățătorii români sărbătoresc încă pe unul de a-l lor, care este și o contribuție mare la Cultura națională; iar țărănimea, pe unul dintr'ai săi, pe unul care a muncit și muncește pentru înălțarea ei.

D. Apostol Culea e născut în anul 1882. Satul său natal, Sudiți, este așezat pe bărăganul Ialomiței. Părinții, care nu-i mai trăiesc, au fost țărani. Acolo, azi, are câțiva frați și neamurile. După ce a terminat școala primară în sat, a învățat la Școala Normală din Galați (1897—1902). Luând diploma, rămâne învățător la școala de aplicație a Școalei Normale. După aceea merge institutor la Tulcea și apoi la Bucureti. In tot timpul se afirmă ca un lacom cercetător, pătruns în același timp de entuziasmul faptelor, gândirii și frumuseții artistice. Face toate sforțările să pătrundă și să stăpânească mișcarea culturală și pedagogică a timpului său. Invață bine limba franceză și italiană. Citește orice, citește de toate. După o călătorie de un an în Italia, publică lucrarea „**Insemnări din Cultura Italiei** (1914), care a avut un frumos succes și care se poate citi oricând cu interes. După ce face războiul întregirii, e trimis în Basarabia pentru organizarea școalei românești și activității culturale, prin cursuri de adulți, biblioteci, șezători, lucrând cu prof. St. Ciobanu, folkloristul Tudor Pamfile, cu marele scriitor Mihail Sadoveanu, etc. Pentru corpul didactic, conducea revista **Școala Basarabiei.** In tot acest timp de trei ani, cât a condus această activitate culturală în Basarabia (1918—1922), a colaborat neobosit la „Cuvântul Moldovenesc", vechiul ziar intemeiat în 1905 de P. Halipa și Gavriliță, la „Sfatul Țării" și la „România Nouă", unde a risipit mult suflet și multe idei frumoase. In 1922 trece în București ca inspector cultural la Casa Școalelor, în programul căreia lucrase de fapt și în Basarabia.

In același an, ia parte la organizarea Fundației Culturale Regale „Principele Carol", — prin recomandarea d. prof. N. Iorga, către A. S. Moștenitorul Tronului de atunci. Conduce Direcția Culturii Poporului, revistele Albina și Lamura, intemeind primele Cămine Culturale. Intocmește planul de organizare și activitate al Căminului Cultural pe care îl prezintă în 1938 A. Sale Prințul Carol într'o ședință, când s'a întocmit Legea, Statutul și Programul Fundației. La acest program de atunci a lucrat și lucrează Fundația încontinu, fără să-l fi putut depăși. El este expresia unei imagini totaliste a culturii satului, privind toate aspectele vieții sale.

Mai târziu, ocupă posturile de subdirector şi director în Ministerul Educaţiei, unde ia parte alăturea de d. prof. Dimitrie Gusti ca ministru, la importante proecte de lege şi programe pentru cultura poporului, cum au fost cele ale Şcoalelor Superioare Ţărăneşti. După aceea vine din nou la Fundaţie şi, în organizarea nouă pe care i-o dă acesteia d. prof. Dimitrie Gusti ca director general, — dânsul ocupă postul de director al Căminelor Culturale, unde desfăşură o mare activitate în mişcarea culturală a satelor. In timpul Serviciului Social este director al Şcoalelor Ţărăneşti şi al Cursurilor de îndrumare pentru conducătorii Căminelor şi Şcoalelor.

In cadrul Fundaţiei, — aşa cum mărturiseşte adeseori, — a putut să-şi vadă realizate multe idei, care l-au însufleţit. Aci, a putut iniţia, laolaltă cu d. prof. Gusti, — şi desvolta mişcarea Şcoalelor Ţărăneşti, din care şi-a făcut titlu de părinte al lor.

Ca publicist a avut deasemenea o bogată activitate. Astfel a condus redacţia revistelor, faimoasa **Vremea nouă** (4 ani) alăturea de străluciţii lui prieteni dascăli, Mihalache, Ţoni, Iacobescu, **Şcoala Basarabiei**, întâia revistă pentru corpul didactic din Basarabia după unire (3 ani, la Chişinău), fiind totodată redactor la ziarul unirii „Sfatul Ţării" (Chişinău) şi la „România nouă. După răsboiu conduce redacţia revistelor **„Albina"** (10 ani), **„Lamura"** a Fundaţiei Cult. Regale Principele Carol" (7 ani), **Şcoala Ţăranului** (2 ani), întâia revistă pentru Şcoalele ţărăneşti şi în fine, colaborator cu sute de articole culturale, pedagogice, literare, pe la diverse ziare şi reviste, începând cu **„Neamul Românesc"**, politic şi cel literar, **Drum drept**, Ramuri, Curentul, Şcoala şi Vieaţa, etc.

La acestea se adaogă atâtea prefaţări la cărţi personale şi la cărţi de-ale prietenilor săi, cu care prilej a formulat atâtea frumoase idei.

In ce priveşte cărţile ce a tipărit fără pretenţia de a le enumăra pe toate, ele se clasifică astfel:

Cărţi pedagogice: Invăţământul despre natură (1910). Educaţia cetăţenească a adulţilor (după Kerschensteiner). Metodica învăţământului pentru învăţătorii din Basarabia. Pentru a iubi copilăria. (Sufletul copiilor în literatura universală). Literatura copiilor şi şezătorile cu copiii (carte premiată de Academia Română, în 1923). Şcoala unitară a satului (cu alţi colaboratori), Şcoalele superioare populare (ţărăneşti) din Danemarca.

Literatură de călătorii: Insemnări din cultura Italiei (1914),

Dobrogea la jumătate de veac după alipire. Isprăvi de pe ape.

Cărţi pentru popor. Când Moldovenii ţineau strajă la Nistru. Şezători de seară. Din satul lui Cremene. Suspinele Stejarului. Cum trăiau strămoşii. Când Isus a fost pe pământ. Cât poate şti orice om despre cer şi pământ. Oameni de iniţiativă. Olanda. Cartea Câmpului. Cartea pădurilor. Cartea Grădinilor. Cartea Gospodinelor.

Cărţi pentru copii. Şezătorile copiilor. Daruri pentru copii. Povestiri cu Domnul Christos. Ce lucrează mânuţele copiilor. Poveştile apelor. Poveştile primăverii. Fulgi de zăpadă. Poveşti cu animale şi păsări.

Cărţi didactice. Abecedare pentru sate. Abecedare pentru oraşe. Citirile dela clasa II — clasa VII. Geografii clasa IV, V, VI. Gramatici de toate clasele. Caiete de caligrafie, desen şi lucru manual. Album istoric. Cartea adultului. Au fost premiate şi adoptate pentru monopol Abecedarele (p. II) şi Citirile (II—IV).

Activitatea aceasta întreagă, caracterizează desigur suficient personalitatea şi vieaţa învăţătorului Apostol Culea. De aci se arată călăuzit de lumina spiritului istoric, de dragostea pentru culegerea notărilor aruncate de oamenii vremurilor pe diferite acte şi margini de carte, în care descoperă mai multă realitate istorică, decât în atâtea din manualele obişnuite. Dotat astfel, cu un fermecător simţ istoric, — cultivat desigur la şcoala profesorului N. Iorga, lângă care şi-a petrecut o bună parte din tinereţe, începe totdeauna întrebând trecutul, trecutul social şi tradiţia care-i aduc suflet şi vieaţă din depărtări. Istorismul acesta al său, nu s'a manifestat însă ca formă de refugiere romantică în trecut sau ca reacţionarism, ci a fost totdeauna completat cu înţelegere sociologică, bine cultivată, fapt care l-a făcut să-l găsim oricând militând pentru progres, pentru a forma oameni şi organizaţii sociale ale viitorului.

In ce priveşte spiritul pedagogic, l-a stăpânit ca puţini, — atât pe latura şcoalei copiilor, cât şi pe cea de cultură a masselor. Toate lucrările sale se resimt de acest spirit.

Totdeauna a trăit în actualitate, în ce priveşte informaţia culturală. Biblioteca sa personală îl caracterizează şi din acest punct de vedere. A fost îndrăgostit şi a trăit cu aceiaşi intensitate, atât spiritul artelor clasice şi al marilor artişti, precum şi pe cel al artelor populare, al folklorului, culegând cântece, colinde, balade, etc.

Ca educator s'a dovedit mare iubitor al copiilor şi aproape

de sufletul lor. Câte n'a vrut să facă pentru ei și cu ei? Biblioteci pentru copii, expoziții de desen și lucrări manuale, de aparate de sbor fără motor, etc.

Dar, dânsul s'a arătat deasemenea un devotat al tineretului și îndeosebi al tineretului dela sate și al țărănimii în general. Elevii și elevele școalelor țărănești vor mărturisi multă vreme, despre această prietenie părintească și plină de înțelegere, care i-a înconjurat totdeauna. Cea mai mare parte din munca sa culturală este consacrată țărănimii, lucrând cu Căminele Culturale, Școalele Țărănești de tot felul și cu Cooperativele. De aceea a fost numit „pedagog" al Culturii Poporului, ca urmaș al lui Pestalozzi, Grundtvig, etc.

Tot de caracteristica vieții sale ține și marea prietenie cu ceilalți mari dascăli români, **Mihalache, Toni** și **Iacobescu**. O prietenie, care a rămas clasică prin iubirea, devotamentul și înțelegerea reciprocă, prin opera pe care și-au sprijinit-o solidari, începând dela primul lor elan comun de afirmare în jurul faimoasei reviste **Vremea Nouă,** care a trasat deopotrivă pentru țărănime și învățătorime liniile de luptă constructivă pentru un alt destin social și național. Peste contribuția aceasta pedagogică, culturală și politică a sufletului țărănesc din învățătorimea română, nu se va putea trece niciodată.

Spre deosebire de ceilalți prieteni ai săi, d. Culea n'a făcut politică militantă, dar a simpatizat totdeauna cu acțiunile în favoarea reformelor pentru progresul țărănimii.

La vârsta la care se găsește azi, își poate permite răgazul să privească în urma sa, căci nu va zări ruini și dărâmături părăsite, ci construcții care vor continua să vorbiască încă multă vreme. Știm că nimic nu-l bucură mai mult, decât constatarea că așa cum a putut, a făcut ceva pentru țărănimea din care a ieșit.

Azi, are încă destulă putere de muncă, pentru a face cât mai rodnic postul de Director General al Fundației Culturale Regale „Regele Mihai I".

Ca o completare a acestor note biografice, — chiar dacă abuzăm, — transcriem mai jos înseilări de amintiri frumoase și crunte în acelaș timp, din vieața sa, așa cum dânsul le-a povestit unuia din prietenii săi mai tineri, — într'un moment de răgaz.

— „Sunt născut, — continuă d. Culea, — la poalele Bără-

ganului și am copilărit în Bărăganul lui Odobescu. Am ținut de coarnele plugului care deșțelenia pentru întâia oară poate dela „facerea lumii" pârloagele cu lumânărici, cu iarba vânturilor (păiș), vălătuci și câte buruieni toate, deranjând iepurii și vulpile din cotloanele lor. Când am citit, târziu, romane din vieața coloniștilor defrișori ai Americii (Marie Chapdelaine de Louis Hemon sau Emigranții lui Johan Bojer) am retrăit ceva din copilăria mea. La vremea secerișului, mama, o femee înaltă și voinică, mânuia coasa târând după sine în acelaș timp o albie legată de mijlocul trupului printr'o frânghie. In albie era un copilaș cu fața acoperită de un ștergar să nu-l dogorească soarele de Cuptor. Acel copil eram eu.

M'a ispitit de timpuriu nemărginitul câmpiei și nu odată porneam cu alții copii pe drumuri neștiute să ajungem la capătul zării, ca să vedem ce-o fi acolo unde se împreună cerul cu pământul. Ne urcam pe movili, ca să ne întindem privirile tot mai departe. Primăvara, ieșeam întru întâmpinarea berzelor, iar toamna le petrecem până departe, în plânsete, că nu ne ia și pe noi să ne ducă „acolo unde bunul Dumnezeu le-a gătit masa", după spusa mamei, care și ea lăcrima la trecerea pâlcurilor de berze pe deasupra satului.

Din aceste rătăciri în inima Bărăganului ne scotea câte un cioban care ne îndrepta pe drumul întoarcerii spre casă.

Poate că din aceste hoinăreli în infinitul șesurilor natale ialomițene mi-a rămas nostalgia călătoriilor peste întinsuri de ape și părerea de rău că nu m'am făcut marinar de cursă lungă.

Păstrez neșterse icoanele secetelor de Bărăgan, cum nu se mai întâmplă azi. Cerul înțerca cu lunile. Dogoarea verii pârjolea totul. Bătea un vânt ce trecea parcă peste niște cuptoare aprinse. Nori de praf învăluia satul, zările și Bărăganul tot. Vitele, slabe ca bătute'n palme, umblau zbierând în căutarea unui colț de iarbă. Și noi plângeam de mila lor. Ieșeam în procesiuni religioase la marginea satului, pe țarinile uscate, să facem rugăciuni de ploaie. „Să meargă copiii înainte, că sunt mai buni la Dumnezeu!" strigau preoții. Ingenunchiam și ne lipeam frunțile de țărână, în murmurele și suspinele satului adunat. Și ne pomeniam compunând, printre lacrimi, noui rugăciuni de îndurare către Cel de Sus.

Eram cel mai mic la părinți, între trei surori și un frate rămași în vieață din 12 copii. Mama, fire sentimentală, își proteja

„Beniaminul", reținându-l când se putea dela muncile gospodărești. Tatăl meu, fire tăcută, era de părere că băiatul cel mic să fie scutit de corvezile muncii și dat la școală, învățându-l să citească cartea cu zodii în chirilice.

In ce privește vieața din Școala Normală, ce să spun?

N'aș putea să mă caracterizez ce fel de elev am fost în școală. Mă știu colegii mei mai bine, că nu eram nici premiant, nici codaș.

Imi îngădui însă să vorbesc numai despre profesori.

Ca într'o depănare de film, profesorii mei de acum 40 de ani aproape, se desprind unul câte unul din negurile depărtării. Și prin ceeace ei au zidit în ființa mea, simt într'această clipă nevoia să-i evoc. Iată-l pe cel mai bătrân și venerabil, pe Grigore Petroveanu, întemeetorul și aducătorul școlii într'o haraba dela Ismailul smuls de Ruși, la Galați, în anul 1878. Se bucura în ochii noștri de prestigiul descălicătorului. Umbla printre elevi legenda, trecută din generație în generație, că ar fi colindat Europa și era plin de învățătură, ceeace ne uimea și mai mult. Dealtfel revista lui enciclopedică „Atheneul Român" ne minunase prin volumul și diversitatea subiectelor. Parcă-l văd cu bărbuța lui, amintind pe a lui Pasteur, în anii ultimi, abia târîndu-se la catedră. Cu ochii stinși, cu graiul slab, ne povestea un fel de geografie anecdotică, ceeace ar fi astăzi lecturile geografice, imaginile, proecțiile, care pe atunci lipseau cu totul. In liniștea încremenită a clasei, bătrânul profesor ne purta pe la Vezuviu, Niagara, Londra... Eram fericiți, transportați, mai ales când neglija prea adesea, voit poate, să examineze bruma noastră de știință culeasă din manualele de nomenclatură geografică.

Iată-l pe profesorul de științe fizico-naturale și agricole, Gheorghe Cardaș, cu mustăți de mușchetar din romanele lui Dumas ce le citeam pe furiș dela Pincu anticarul. Era un suflet deschis, șăgalnic și aprobat de noi ca nimeni altul. „Măi băeți, năcazurile mele le-am lăsat la ușă", devenise un fel de spovedanie dela o zi la alta. La lecții aproape numai el vorbea, și când ne asculta și când explica: Tirlir! tirlir! și se duce sus... și se duce.... sus, sus...", așa deschidea o lecție despre ciocârlie. „Prin margini de bălți, prin bulhacuri, numai ce vezi țâșnind..." și profesorul Cardaș schița gestul saltului broștesc, ca apoi să literalizeze mai departe corul acelorași vietăți în cadrul mediului natural. Prin empirism didactc, ne făcea lecții de biologie,

anticipând o metodă necunoscută pe atunci în nicio ţară din lume. Târziu de tot, în pragul pensionării, a avut prilejul să-şi vadă metoda pe care o presimţea numai, în încercările unui fost elev. Citisem despre teoria principiilor biologice aplicate şi în şcoala primară, după experienţele pedagogului naturalist Otto Schmeil din Berlin. Mă găseam cu elevii şcolii de aplicaţie, scormonind un pâlc de buruieni lângă un gard. Profesorul Cardaş se abătu într'o inspecţie în grădină să vadă ce facem. M'am explicat că-l continuu: „Căutăm vieaţa în legătură şi mişcare îngrămădită într'acest stufiş, domnule profesor". Lecţiile lui aduceau în clasă ceva din prospeţimea peisagiului de ţară, de unde ne rupsesem şi unde aveam să ne întoarcem. „Vieaţa Câmpenească", un imn al muncii de peste veacuri şi milenii în ţarine, poezia rustică a vremurilor tălmăcite după italianul Antonio Caccianiga acum 50 de ani, poate fi citită cu folos de orice tânăr plin de imaginaţie şi suflet nostalgic pentru meleagurile de unde a plecat.

Grupul de profesori ardeleni ne inspira un respect adânc ca toţi cei veniţi din ţinuturile muceniciei naţionale: Dionisie Mardan, directorul şcoalei noastre şi profesor de istorie, Solomon Haliţă, mai mult inspector general decât profesor de pedagogie, Octavian Pop, profesor de limba germană, Augustin Frăţilă şi alţii. Când şi când, se adunau între ei să-şi mângâe amintirile trecutului şi speranţele viitorului, să petreacă şi să cânte ca acasă; aşa cel puţin aflam din spusele servitorilor aduşi de ei de prin satele de „dincolo". Ne uitam la profesorii Ardealului emigrat, ca la nişte soli veniţi dintr'o lume de eroi şi martiri. Cu sau fără legătură cu subiectul, Ardealul robit venea ca un refren de cântec în lecţiile lor şi nu odată lăcrămam împreună.

Ne vedem pornind la ziua de 24 Ianuarie în alai spre Teatrul cel Mare, purtând pe uliţi mari icoane eroice: Cuza Vodă, Kogălniceanu, Mihai Viteazul „Avram Iancu, ieşite din mâinile profesorilor noştri Veveriţă şi Scriban, iar unii trecători se opreau descoperindu-se, spre mândria noastră, ca şi cum am fi fost şi noi părtaşi la isprăvile cinstitelor chipuri ce le purtam în mâini. Pe tribună fruntaşii Ardealului cărturăresc aşezaţi la Galaţi, luau loc mai în faţă, solemni şi ofensivi în ţinutele lor, gata parcă să ne comande.

Din galeria profesorilor, se desface în amintirea celor ce l-au cunoscut, figura gravă cu favoriţi împărăteşti, moda Franz Josef, a doctorului Nicolae Tacheanu. Nu-i putem uita stăru-

inţa în leacurile populare la îndemâna tuturora ce trebuesc mereu popularizate, rod al experienţii sale îndelungate de medic primar judeţean.

Duc până în mormânt icoana învăţătorului meu, Costache Georgescu, model de muncă devotată şcolii, „ceasul satului" cum i se zicea. Dela 5 dimineaţa până la orele 8 îşi făcea treburile gosodăriei personale, iar la orele 8 cu regularitate venea la şcoală. Tinea şcoala la curent cu timpul, (acum 50 de ani!) depăşindu-l uneori. Curtea şcolii era organizată pentru recreaţii, cum nu e azi: paralele, prăjină de urcat, scară, trapez, inel, frânghii de căţărat, etc. unde făceam exerciţii şi întreceri în văzul admirativ al trecătorilor. Aveam puşti de lemn vopsite, şi făceam instrucţie militară cu fandări, volte şi năvăliri, atacuri imaginare, cucerind redute şanţuri). Comandantul era monitorul şcoalei, cel mai voinic şi isteţ elev din clasa cincia primară, subt privigherea şefului de garnizoană, un fost căprar sau sergent în armată. Iată premilităria şi străjeria în sâmbure şi anticipaţie prin anii 1894—1895. Defilam pe uliţi; de câteva ori pe an porneam la gară înarmaţi cu puştile noastre în miniatură, la spăngile cărora flutura steagul tricolor: trecea trenul regal „Fulgerul" cu Regele Carol I în inspecţia podului dela Cerna Vodă, pe atunci în construcţie. Ciobanii ardeleni transhumaţi, în popasuri vremelnice pe lângă satul nostru, veneau să se uite cum făceam „mustră", „ocenie" — adică instrucţie militară şi strigau la noi: „Aşa băeţi! O să fiţi cătane ca mâine şi o să treceţi munţii la noi acasă"! Şi ne dăruiau fluiere, ori câte un Arghir şi Elena tipărit „dincolo". Şi aşa ne prinsese gândul că vom fi soldaţi odată şi vom pleca să liberăm Ardealul.

Costache Georgescu ne creştea în cultul datinelor adus în şcoală. Tot postul Paştelui, noi şcolarii grupaţi pe bănci, pregăteam Prohodul. In ajunul Floriilor ne ducea la malul Ialomiţei de unde aduceam mănunche de sălcii şi umblam pe la case cu colindul de Florii, cântând „Salcia"; după aceea aşezam maldările la biserică, spre sfinţire şi împărţire la credincioşi. Invăţarea colindelor de Crăciun o făceam şi la şcoală şi pe la casele vestiţilor colindători. Lucrul „stelei" ne de grijă tot postul Crăciunului. Ca să zugrăvim Naşterea de pe stea, aveam nevoie de culori. Porneam în ceată pe jos, prin troenele drumurilor, cu noaptea în cap, peste patru sate, la târg la Slobozia, ca să ne cumpărăm dela librărioara de acolo cele trebuitoare pentru stea. Ardoarea sufletelor noastre de copii făcea să uităm oboselile şi primejdiile drumului de iarnă, mângâindu-ne

cu credința că „Iisus pe noi ne va auzi din cer, fiindcă noi vom avea cea mai mândră stea din sat". Găseam în această iluzie tot curajul de mici cruciați, ca să înfruntăm eroic intemperiile și mustrările oamenilor din cale, dela Sudiți la Slobozia și îndărăt.

Costache Georgescu ne ducea la biserică în toată sărbătoarea unde spuneam pe rând Crezul și Tatăl Nostru, iar după biserică, povesteam pe rând cuprinsul Evangheliei duminecale. Ceeace se practică azi în școala primară, se știe și nu vreau să fac nicio comparație.

O scenă de anecdotă care poate fi și o pildă: în clasa doua primară ne vine o învățătoare dela București îmbrăcată cam extravagant: o rochie pestriță bătătoare la ochi și în cap cu o pălărie împodobită cu cireșe și o pasăre împăiată (părea o vrabie sau un sticlete cu aripile întinse în față). Vedeam pentru întâia oară cucoană cu pălărie în cap și încă „înfrumusețată" cu cireși și păsări. Indată ce d-l Costache Georgescu ne-o introduce pe ușă, câțiva dintre noi țâșnirăm din bănci cu degetele întinse spre pălăria domnișoarei bucureștence: „Iote vraghia! Șșș!" ca să sboare! Ce-am pățit dela Domnul Costache, îți închipui. Pe drum, copiii se țineau „ca după urs" pe urma cucoanei cu pălăria în cap, cireși și păsări... arătare nemai văzută în sat la noi. Din ziua aceea, d-ra învățătoare umbla numai cu capul gol cât a stat la Sudiți.

Am văzut Bucureștii pentru întâia dată în 1894 ori 95 cu prilejul unui concurs al „Tinerimei Române", la școala Clemența. M'a impresionat în deosebi mulțimea de smee ce pluteau peste Capitală, palatul Șuțu, tramvaiul electric, trancarele lui Toma Blându și clopotul dela Mitropolie. După concurs, noi țărănușii ținându-ne de mână, am fost purtați pe la șosea. Deodată auzim o comandă: „Cu fața la șosea! Capul gol!". Ne-am oprit aiuriți. Patru cai negri, în goana mare, trăgeau, aș zice azi un fel de quadrigă romană. In ea sta în picioare o femee înaltă, îmbrăcată în negru. Cu o mână ținea hățurile; cealaltă învârtea un biciu enorm. De supt o caschetă, tot neagră, șuvițe blonde fluturau în vânt. Prin ceața anilor o văd încă. Nu-i lipsea decât un coif cu două aripi ca să fie, această nălucă sburătoare, o Walkirie. Invățătorul care ne conducea, ne-a scos din năuceala noastră de sperieți:

„A trecut Principesa Maria!", — regina Românilor până eri.

De peste aproape 4 decenii, ne surâde încă figura tânărului muzicant ieşean Teodor Teodorescu; acela care reţinea adesea pe melomanii clasei în jurul orgei, să ne iniţieze în muzica înaltă, după ora obositoarelor solfegii. Ba ne introducea şi în Wagner, prin acel marş nupţial din Lohengrin şi corul pelerinilor din Tannhauser. Şi nu refuza stăruinţa noastră caldă să ne mai cânte, peste oră şi în pauze. Ne chema uneori acasă să culeagă prin glasurile noastre cântece populare de pe meleagurile natale.

Poate că era o desarmonie între acea magazie lungă, cu despărţituri zise clase din str. Mihai Bravu şi ţinuta aristocrată a profesorului de matematici. Alexandru Manicatide căuta să ni se înfăţişeze sărbătoreşte în redingotă, ghete de lac cu tocuri înalte şi pălărie tare. Scund, firav, cu mustăţile năzuind în sus, moda Kaiser, nu ne-a zâmbit niciodată. Era rece ca o abstracţie matematică. Tot cu măsura matematică ne împărţea şi dreptatea de care nu ne-am plâns niciodată. Cu aceeaşi scumpătate ne dăruia, în note şi observaţii, din bunătatea sufletului său reţinut şi fără resfrângeri în afară. Dar ce minte clară şi pătrunzătoare avea acest om. Invăţam aproape numai din explicaţii. Manualele sale, mai ales cel de algebră, a rămas clasic. Intr'o seară înstelată a adus în curtea şcolii o lunetă astronomică. De atunci de când ne-a desluşit taina petelor lunii, inelul lui Saturn şi dungile paralele depe planeta Jupiter, profesorul Manicatide a rămas lipit de inima noastră şi-i păstrăm o scumpă amintire.

I-a fost dat profesorului Nicolae Longinescu, director abia venit, să mute şcoala în localul cel nou. Era în toamna anului 1901. Parcă îl văd adunându-ne pe noi elevii ultimei clase în dormitor. Se aşezase surâzând pe paturile noastre, într'o prietenească consfătuire. Apelă să-l ajutăm la conducerea şcoalei, ca pedagogi monitori, dar mai ales să fim cu grije la transportul zestrei şcolare dela o margine la alta a oraşului. Am făcut împreună planul de operaţie. Pe atunci nu erau mijloacele mutatului de azi; camioanele pe arcuri încă nu apăruseră pe pieţele Galaţului; iar fondurile bugetare lăsate pe mâinile noastre, sub nivelul strictului necesar. S'a ales calea ieftină a transportului cu braţele. Elevii grupaţi în echipe, sub comanda unui monitor din clasa cincia, aveau să ducă în mâini obiecte portative dela localul vechi la localul cel nou al şcolii normale, cale de câţiva kilometri. Caravana era plină de pitoresc şi umor, prin ciudatul amestec de lucruri cărate: suluri cu hărţi,

statui de ghips, pendule, pachete cu cărţi, lămpi de petrol, tablouri, colivii, călimări, animale împăiate, cutii cu eprubete...

Cu liniştea lui stăpânită, împărţindu-ne şi glume printre porunci, regretatul Nicolae Longinescu, care era un spirit cultivat, găsi buna dispoziţie să plaseze o anecdotă istorică. Un vlăjgan de elev luă în braţe bustul de ghips, copie după nu ştiu ce sculptor grec. „Bagă de seamă să nu-l sfărâmi, că te pun să-l faci la loc întocmai!" Bietul elev făcu nişte ochi mari, speriaţi de greaua condamnare ce-l aştepta. Longinescu râse ironic şi ne povesti istoria cu generalul roman, cuceritorul Eladei, carele încărcând în corabie o statue de Phidias, vârî spaima în soldaţii ce o transportau pe braţe, cu aceeaşi ameninţare...

„Buni şi iubiţi profesori, vă mai văd câteodată în vis ca o icoană dulce a tinereţii. Oridecâteori vieaţa ne pune câte o întrebare ce ne-a mai frământat cândva mintea pe băncile şcoalei, chipurile voastre prind fiinţă şi ţin sfat cu noi. Vă sunt recunoscător, căci fără voi n'aşi fi fost în rosturile legate de străduinţele voastre părinteşti. Invăţătura voastră a sporit în mine, trecând-o şi altora. Acolo unde sunteţi, vă trimit îmbrăţişarea mea filială şi mângâierea că ne găsim împreună în jurul duioaselor amintiri oridecâteori mă duc la Galaţi şi trec obligator să-mi văd şcoala, din trăsură măcar.

Tot aşa trec pe ulicioara Antache să văd chilia lui Pincu anticarul care ne aştepta Joi şi Sâmbătă după amiază să închiriem cărţi. Ghereta cotlonită în iad a lui Pincu anticarul făcea concurenţă bibliotecii „V. A. Urechiă" dela liceu, de unde împrumutam regulat cărţi mai alese pentru lăcomia vârstei. Deosebit de şcoală, cultura mea de autodidact risipit (recunosc) a început dela această bibliotecă. Ii sunt adânc recunoscător şi nu ştiu azi cum aş putea ajuta Aşezământul din Galaţi.

„Nu m'a chinuit ambiţia să-mi schimb soarta cucerind o diplomă universitară. M'am mulţumit cu o instrucţie personală. Şi aceea risipită, desordonată, care mi-a făcut şi rău şi bine. Autodidacticismul meu a fost o pasiune în sine, fără scop în afară. Generaţia mea a fost o generaţie de autodidacţi, care n'a preţuit examenele pentru titluri. Generaţia mea s'a desvoltat sub trei curente sincronice, cu puncte de contact între ele variate, cu rezonanţe variate la sate şi în comunitatea învăţătorească: curentul haretist, cu activitatea lui extraşcolară şi cooperatistă, curentul poporanist dela „Viaţa Românească" şi cu-

rentul sămănătorist-naţionalist al d. prof. Nicolae Iorga. Noi, cei grupaţi la revista „Vremea Nouă", aparţineam mai mult sau mai puţin unuia din aceste mişcări sociale, după temperament şi preocupări Ion Mihalache, de pildă, înclina mai mult spre cele două curente dintâi. Eu şi cu Ţoni, At. Necula, Petre Ştefănescu-Dragomir, Ion Ciocârlan... eram cu totul absorbiţi de personalitatea d. Iorga. Dacă am fost puternic înrâurit de curentul iorghist (eu mai mult în latura culturală, Ţoni în cea politică şi amândoi conducând secţii de ale Ligii Culturale, foarte active), atât de multiplu în manifestări începând dela literatura „Sămănătorului", trebue să recunosc că au făcut rânduială în cugetarea mea din întâia tinereţe şi prof. A. C. Cuza, îndeosebi prin cărţile „Despre Poporaţie" şi „Naţionalitatea în artă"; prof. C. Rădulescu-Motru prin cărţile „Cultura română şi politicianismul", „Ştiinţă şi Energie", Aurel C. Popovici prin cartea „Naţionalism sau Democraţie?"

Călătoriile, vacanţele cu folos întrebuinţate, lecturile libere şi mai ales anul trăit în Italia, au transformat fiinţa mea sufletească. Vestitele cursuri de vară dela Vălenii de Munte, cu tineret din toate provinciile româneşti încă neunite, le-am cercetat an cu an. Aici mi-am lărgit orizontul spiritual, de aici plecam cu setea de a şti tot mai mult şi tot mai multe în diversitate. Chiar şi pedagogia nouă, tot la Văleni s'a vorbit de ea pentru întâia oară în România. Regretatul Bogdan Duică ne-a făcut întâiele iniţieri în şcoala activă, după cele mai noui publicaţii germane. Căci la Văleni, contingentul învăţătoresc era cel mai numeros; şi Toni era agentul recrutor.

Tendinţa de a ne privi profesia, specialitatea, prin ideologia culturii naţionale, subordonând-o ei, d-lui Iorga, o datorez. Aversiunea împotriva excesului de pedagogism teoretic, nealimentat de cultură generală naţională, d-lui Iorga o datorez. Şi nu de dragul unei culturi pedagogice exclusive m'am apucat să învăţ franţuzeşte şi italieneşte. N'am cultivat mai mult pedagogia decât literatura, celelalte arte şi ştiinţe. Am preferat dilettantismul enciclopedist, unilateralităţii cu pretenţii de „adâncire". Educatorul este un om de acţiune ce dă piept cu vieaţa sub aspectele ei variate. Fiecare zi cere educatorului cunoştinţe şi practice tot atât de variate, pe care nu i le poate da pedagogia, când lipseşte un corespondent de cultură generală drept suport. Ceeace este îngăduit până la un punct profesorului de pedagogie, trebue ca tu însuţi să fi trăit din plin şi multilateral

această cultură. Regret că se neglijează în pregătirea învățătorilor, a preoților, a organelor îndrumătoare de învățământ, **folklorul** și **etnografia**, urmărirea legăturilor de tranziție între cele două forme de cultură ce cresc de jos în sus și de sus în jos, întâlnite la sate îndeosebi.

Este în grija generației d-voastră să duceți mai departe începuturile noastre „neștiințifice", ori să aplicați corectivele la ceeace noi vom fi greșit.

Mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a lăsat o moștenire biologică din țărani sănătoși (noblețea mea de care-s mândru) și prin care-mi păstrez o tinerețe sufletească neostoită, în amurgul vieții ce întârzie parcă...

Mulțumită oamenilor cu care am lucrat, împrejurărilor prielnice și instituțiilor pe unde m'am perindat, mi-am văzut împlinite aproape toate visele mele.

Ultimii mei 18 ani de gânduri și fapte sunt cheltuiți la Fundație, cufundându-mă cu totul în sufletul ei.

Și aici, cred, îmi voiu încheia rostul în vieața obștească culturală, atâta cât mi-a fost hărăzită"...

Aceasta este povestea vieții **învățătorului Apostol Culea**, căruia îi urăm încă, vieață lungă și rodnică.

G. T. DUMITRESCU

„In copil este o firească și irezistibilă tendință să-și transforme propriile lui stări sufletești în acțiuni".

APOSTOL D. CULEA

Literatura copiilor și șezătorile cu copiii, Buc. 1923

Apostol Culea cu D. V. Ţoni şi Teodor Iacobescu, în vizită la Căminul Cultural din Plătăreşti-Cetatea Albă: 29 Aprilie 1935

Omagiul Făgăraşului

Trebuie să recunoaştem că Făgăraşul, încă din primii ani a avut partea sa de atenţiune.

Cercetările monografice începute cu arhaicul sat, Drăguşul, din acest judeţ, a răsplătit toată truda monografiştilor şi toată încrederea conducătorilor, în minunatul muzeu, care este satul românesc.

Apropierea Fundaţiei Culturale Regale „Regele Mihai I", de judeţul Făgăraş, a avut darul a face ca şi Făgărăşenii să se intereseze de Fundaţie ca puţine colţuri din Ardeal, — şi am sfârşit, cum era şi firesc, să nu ne mai despărţim. Căminele Culturale afiliate Fundaţiei, apar în satele făgărăşene unul după altul şi în curând ne-am găsit familarzaţi cu doctrina şi mai ales cu metodele de lucru ale acesteia.

Şi, legătura noastră nu s'a redus numai la atât. Am căutat să îmbărbătăm şi mai mult, apropierea Fundaţiei de Făgăraş. Noi Făgărăşenii am muncit şi stăruit pentru acest mare fapt, care constă în aceia că în anul 1938, Fundaţia înfiinţează la Făgăraş o Şcoală Superioară Ţărănească, precum şi o Universitate Populară a muncitorilor români, după modelul celor dela Poiana-Câmpina.

Dar Făgăraşul, acest minunat orăşel istoric, care în trecutul neamului românesc se confundă cu cuibul de descălecători ai legendarului Radu Negru şi care pe harta minunatei noastre Românii, constituie centrul geografc al ei, a fost şi este şi centrul tuturor preocupărilor d-lui Apostol Culea.

Astăzi, în localul Fundaţiei Culturale Regale „Regele Mihai I" din Făgăraş, sunt adăpostiţi 80 de elevi ai Şcoalei Superioare Ţărăneşti şi 65 de cursişti ai Universităţii muncitoreşti. Tot aicea îşi are sediul Căminul Cultural „Radu Negru" şi Căminul Cultural judeţean.

Credem prin urmare că avem tot dreptul să fim printre cei dintâiu care iau parte la sărbătorirea d-lui Apostol D. Culea, azi Director General al Fundaţiei.

Dacă marile idei sociale sunt produsul gândurilor marilor înţelegători ai tainelor şi tendinţelor vieţii, ne dăm seama că aceste idei nu pot trăi, nu se pot valorifica, decât, dacă sunt îmbrăţişate de oameni înţelegători.

Fie-ne permis, să recunoaştem în d-l Apostol D. Culea pe cel mai înţelegător colaborator al Fundaţiei, încă din primii ei ani.

Nu există unitate culturală din ţară, (înţeleg Cămin Cultural), care să nu fi încolţit sub ploaia de sfaturi şi sub climatul cald şi iubitor creiat de sufletul său. Nu există, fiindcă nu poate exista, căci tot ce s'a făcut, tot ce s'a realizat în această direcţie, se datoreşte trudei şi stăruinţei acestui înflăcărat realizator. Odată prins, gândul regal, a căutat să-i facă drum până în adâncimile cele mai de jos ale straturilor sociale, dintre cari unele aşa de argiloase, încât au trebuit artificiale lucrări de penetraţie.

Strădania acestui om, a creiat modestul Cămin Cultural al satului, din toată veselia tineretului din toată hărnicia mamelor şi din toată sfătoşenia bărbaţilor din sat.

A reuşit să înlăture formele seci şi goale ale diferitelor Societăţi Culturale, creiate dintr'un spirit de imitaţie, de către avântul tineretului şcoalelor „mai înalte", mai mult pentru orgoliul lor, decât pentru sat. Au fost bune şi aceste încercări şi dibuiri, căci de multe ori, adunând tineretul satului în jurul unui program „artistic", pregătiau atmosfera venirii Căminului Cultural. Dar trebue să mărturisim, că până la d-l Apostol D. Culea nimeni nu a îndrăsnit să conceapă un Cămin Cultural, care să se situeze în centrul tuturor preocupărilor.

Astfel, dânsul a adus o nouă pedagogie socială, care a dat rezultatele cele mai frumoase în toate colțurile țării.

Căminul Cultural preconizat de către d-l Apostol D. Culea pornește dela realități, trăiește prin realități și tinde la realizări sociale. Acest Cămin Cultural ține seamă de întreaga vieață a satului, așa cum se manifestă ea, în fiecare zi.

Nu fixează preocupări streine satului. Tot ce să discută în Cămin interesează numai vieața satului și pentru aceia toată suflarea simte că adevărata vieață a satului s'a concentrat în Căminul Cultural.

Minunata repartizare a muncii de interes obștesc în cadrul celor patru mari centre de interes local și vital ale satului și anume: Secțiunea Sănătății, Secțiunea Muncii, Secțiunea Minții și Secțiunea Sufletului, constituie un plan măreț și o nedesmințită metodă. Cine a pornit odată pe drumul înfăptuirilor Căminului Cultural, acela rămâne lipit pentru vieața întreagă. Fundației, Căminului și satului.

Chemările acestea din adâncuri necesită calități superioare.

D-l Apostol D. Culea a reușit să-și creieze aceste calități superioare cu o voință puternică pe deoparte și cu o străduință fără egal pe de altă parte. Convins, că omul este ființa cea mai sublimă a firii, care nu poate fi modelată de cât de sine însăși, a reușit să-și concentreze energiile, să-și canalizeze vrerile și să făurească din calitățile sale fizice minunate instrumente și ajutoară pentru împlinirea mărețului gând regal.

Statura sa atletică îmblânzită de veșnicul surâs te atrage. Mâna de pugilist prinzându-ți brațul simți îmbărbătarea și ocrotirea, fizică, iar ochii cu blândețea lor te învăluie în bunătate.

Când vorbește, ai impresia, că îți pipăie sensibilitatea și vrea să te atragă, ține să te apropie fără să te cheme. Minunat om, cu minunate însușiri, făcute și înăscute. E ușor să fii cântăreț, când natura te-a creiat așa. E ușor să fi artist, când din leagăn ai tresărit la ritmul unui viers, la culoarea unui chip sau la auzul unei melodii. Dar ca să revoluționezi încercările de ridicare a satului și să-i dai satului românesc un organ propriu nevoilor și trebuințelor sale, cu alte cuvinte pentru ca să formulezi noul crez și să întemeiezi noul templu și noua liturghie, astfel ca acestea să corespundă în totul mărețului gând regal și vieții satului, pentru aceasta evident, că ai nevoie de un complex de pregătiri, care singure examinate numai, ne pot da o ideie de

marile eforturi inițiale de pregătire și creație desfășurată pe teren.

Privind la lumina acestor gânduri figura și activitatea sărbătoritului nostru frate mai mare, a d-ui Apostol D. Culea, evident, că reușim să desprindem adevărata sa personalitate.

Noi Făgărășenii, care ne-am îndrumat pașii spre sate în urma chemării Fundației Culturale Regale „Regele Mihai I" și cu merindea sfaturilor și îndrumărilor d-lui Apostol D. Culea, avem bucuria să-i aducem nu numai prinosul de admirație, dragoste și recunoștință a celor 67 Cămine Cutlurale din cele 86 comune din județul Făgăraș, dar și întreaga noastră gratitudine, pentru creierea celor două școli sociale aici la Făgăraș și anume: Școala Superioară Țărănească și Universitatea Populară a muncitorilor.

Dacă Căminul Cultural își găsește justificarea și tăria chiar în energiile locale și reale ale satului, aceste două instituții, pe care eu le numesc „școli sociale", constituesc devăratele laboratoare ale Fundației.

Aceste două instituții, au darul să experimenteze tendințele Fundației spre o cunoaștere mai științifică a sufletului satelor, care suflet este sincer și curat în inimile tinere de flăcăi și fete precum și ca să deprindă din atitudinea acestora tendințe sociale latente cari vor trebui îmbărbătate sau înfrânate. Nu putem spune, că aceste școli sunt niște pepiniere de experiențe, sau elevii niște cobai pe care încearcă idei și metode noi. Nu! Aceste instituții sunt „școli" sunt „laboratoare", în care se trăiește, se observă și să învață. Tot ce să adaugă, ca instrucție și morală, complectează o cultură a țăranului nostru, păstrându-l țăran, iar el mândrindu-se cu numele de plugar.

Cât privește „Universitatea Populară" a muncitorilor Făgărășeni este o minunată combinație de societate liberă, autonomă a tinerilor muncitori, de ambele sexe, care au o meserie și o calificație.

Deși în programul Fundației, nu figurează și organizarea „Universităților Populare" în aceiași măsură susținută ca a „Școalelor Superioare Țărănești" totuși, trebue să recunoaștem, că aici în Făgăraș, unde Fundația are un foarte bogat inventar și mai cu seamă unde Fundația a creiat un centru de activitate „unic" pe țară, apariția U. P. muncitorești este toată podoaba unui Cămin Cultural ostășesc.

Avântul nostru spre asemenea realizări l-am primit din îndemnul d-lui Apostol D. Culea. D-sa a binecuvântat începuturile

acestor școli sociale pentru muncitori, mai întâi la Poiana-Câmpina, unde d-l inspector Gh. Dumitrescu a creiat primul Statut al „Universității Populare" a muncitorilor români din Fabricile din Câmpina, înregistrând un real succes, chiar în primul an. Problema pusă este justă: „Poate muncitorul din ateliere și fabrici, să-și câștige prin propriile sforțări, în timpul liber, așa de redus și acesta și după o muncă strivitor de obositoare, un mănunchiu de cunoștințe generale și o minimă cultură sufletească, fără intervenția unei instituții de samarineană îndurare, pentru toți cei lipsiți și obidiți, cum este Căminul Cultural din fiecare sat, sau oraș"?

Răspunsul este, categoric și unic: nu!

Noi Făgărășenii, am prins tainicul îndemn și adânc pătrunși de frumusețea și noblețea acestei lupte ne-am înșiruit vrerea și priceperea pe linia minunatelor intențiuni.

Din locul în care ne găsim astăzi, elevii Școalei Superioare Țărănești, cursiștii Universității Populare a Muncitorilor din Făgăraș, Căminele Culturale din orașul și județul Făgăraș, prin mine aduc prinos de recunoștință, d-lui Apostol D. Culea Directorul General al Fundației Culturale Regale „Regele Mihai I".

IOAN PICA
Advocat
Directorul „Universității Populare"
Făgăraș

„Minunatele legende locale, istorice și geografice din viața florilor, a păsărilor, prin tot ce iubim acest pământ, le știm de acasă și nu dela școală".

APOSTOL D. CULEA
Literatura copiilor și șezătorile cu copiii Buc. 1923

Dincolo de vremelnic...

Această carte omagială a reușit să mustească între scoarțele ei sărbătorești, rodul unor prietenii și prețuiri în cea mai curată accepție a cuvântului.

Rar om de carte, robot al problemelor de cultură ori animator întru bucuriile și tristețile cernelii, care să se bucure de o mai unanimă recunoaștere, ca acela care după lămurirea mistică a lui Caryle „este un adevărat om": Apostol Culea.

Invățător și scriitor, animator al unei noui orânduiri sufletești în vieața clasei, dăruitor neîntrecut copilăriei, promotor de concepții originale în doctrina învățământului primar dela noi, șef de generație și încredințat cu mari demnități în vieața culturală a țării, vieața de muncă și realizări a d-lui Apostol Culea, adaogă lângă numele de învățător, sporul unui prestigiu deosebit.

A fost o generație care s'a înțeles, și-a sprijinit năzuințele și mai ales și le-a dăltuit cu seriozitate pe măsura vremii, a nevoilor școlii și poporului în care aceasta își avea mai organic rădăcinile unei spiritualități proprii, larg cuprinzătoare.

Este de subliniat acest fenomen autohton, care poate înfrunta, în evoluția învățământului românesc, prefacerile și „născocirile pedagogice" de peste fruntarii: învățători de elită, figuri proeminente ale școlii poporului dela noi, printr'o cultură aleasă și susținută, trăind robust și cu înțelegere față de misiune, în

mijlocul poporului, creiau pârtii de afirmare a unor concepţii băştinaşe de orientare a programelor şi drumurilor şcolii.

Printre aceşti predestinaţi, chemaţi să insufle vieaţă românească unei instituţii fundamentale a Statului, ameninţată de zugrumarea imitaţiunilor de fabricaţie străină, numele învăţătorului Apostol Culea străluceşte în primele rânduri.

Dacă urmărim drumul ascensiunii acestui mare dascăl al ţării, nu putem afla începutul decât în grupul de mândrie activă a învăţătorimii române, atât de magistral realizat în Redacţia revistei „Vremea Nouă".

Acolo, tinerii învăţători cărturari şi animatori ai problemelor ce vestiau prefacerile sociale ce au urmat în România, au dat şi pilda celei mai aristocrate camaraderii de arme spirituale. Numele marilor învăţători, azi personalităţi de frunte în vieaţa şcoalei româneşti, — Ap. Culea, Ion Mihalache, D. V. Ţoni, Teodor Iacobescu şi alţii, au arătat tot atâtea dovezi de capacitate pentru învăţătorime.

Mai târziu, după ce d. Ap. Culea se întorsese de peste hotare ca trofeul „Insemnărilor din cultura italiană", activitatea d-sale şi-a săpat definitiv făgaşul.

Nu-l găsim, nici într'un moment important, despărţit de învăţători, colegii săi. Căci, dacă în vremuri de egoism şi înstrăinare sufletească ca cele pe care le trăim, când multora li se subţiază buzele la rostirea titlului de origină, apoi învăţătorului Apostol D. Culea, i-a stat bine, mărturisindu-şi ataşamentul său faţă de „dăscălie" şi împărţăşind prietenilor, mari şi mici, bucuria paşilor dintru început a strălucitei cariere de mai târziu.

Această carte de istorie a vieţii şi operii unui mare învăţător, a îmbuchetat fapte sortite să fie călăuză multor generaţii. Astăzi, când fiorul muncii constructive, închinată Ţării şi Neamului a fost înscăunat în miezul sufletului românesc, omagierea cărturarului şi învăţătorului Apostol Culea, apare ca un semn în volbura vremii.

Personalităţi de seamă din vieaţa ţării, foşti şi actuali demnitari, ucenici ori calfe de ale maestrului, şi-au dat întâlnire preţioasă în filele acestei cărţi de zile mari.

Ce-am avea de adăogat cei mai mărunţi, pe lângă recunoştinţa ce-o datorim exemplului şi numelui lui Apostol Culea, care ni-a înlesnit cu atâta mare camaraderie drumul spre lumini ce nu ni s'ar fi părut îngăduite fără existenţa acestei pilde.

Ceeace desprind, drept învăţ generaţiei mele, din acest

Tulcea, 11 Ianuar 911

Dragă [illegible],

Inspectorul școalelor din Ardeal, [illegible] Sibiu, mi-a trimis o
entuziastă scrisoare despre suplimentul artistic la V. N. Avem
un succes strașnic. [illegible] dat ideia să scoatem [illegible]
200 [illegible] personal [illegible]
[illegible]? [illegible]
[illegible] 2000 [illegible]. [illegible]
[illegible] sub firma noastră [illegible] V. N. [illegible]
[illegible] din câștig?
Cred că [illegible] și [illegible]
[illegible] pentru [illegible] V. N. [illegible]
te [illegible]. [illegible]
[illegible]. N'am să [illegible] până ce [illegible] bine
de tot. Cele [illegible] aproape [illegible]
Te aș ruga să [illegible] Al tău cu [illegible]
[illegible]
[illegible] Tulcea Ap. D. Culea

Facsimil: Apostol Culea către T. Iacobescu. Scrisoare din 1911

Omagiu, este caracterul de adevărat catehism al cărții acesteia, a cărei apariție a fost zămislită din gândul și truda modestă a unui mănunchiu de învățăcei și devotați admiratori ai marelui lor predecesor.

O carte cu pilde, un îndrumător al faptelor mari și ales săvârșite din truda unui autentic robot cultural, acesta-i catehismul de față, care-și merită loc de cinste pe masa de lucru și'n biblioteca fiecărui învățător. Intăritor în clipe de îndoială, sfătuitor întru cele vrednice și sincer tovarăș în calea spinoasă a meseriei de învățător fi-va sortită să însemne această carte omagială.

Tânărul normalist va afla în culcușul filelor ei, reazăm. Invățătorul, îndreptar și luminător al multor nebiruite taine a misiunii lui. Colegii bătrâni vor avea prilejul unei revizuiri a anilor trecuți, când atunci, ca și azi, școala românească flutura biruitoare numele acestui ostenitor al ei: Apostol Culea.

Pentru ceeace a dăruit școlii și culturii noastre românești, numele lui Apostol Culea este sortit să fie trecut în șirul fiilor aleși.

Omul a înfipt adânc în inima gliei țării sale, semnul stăpânitorilor vrednici, legați de cele sfinte și permanente ale neamului.

Invățătorul, a dovedit odată mai mult, că tot ce-i curat și ales în ființa și'n puterile lui de creație, tot țării și neamului său le închină, drept totală dăruire, dincolo de vremelnic...

MIRCEA ISPIR

TABLA DE MATERII:

TABLA PLANŞELOR:

ACEST VOLUM OMAGIAL S'A TIPĂRIT IN IMPRIMERIILE COOPERATIVEI „ŞCOALA POPORULUI" DIN BUCUREŞTI, IN OCTOMBRIE - DECEMBRIE

— 1 9 4 0 —

